САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Рік XXVIII — Січень — Лютий 1976 — Ч. 1-2 (329-330)

"INDEPENDENT UKRAINE"
Published by: Ukrainian-American Publ. and Prtg. Co., Inc.
2315 W. Chicago Avenue CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

Editor in Chief Denys Kwitkowsky
Головний Редактор: Денис Квітковський

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ) та Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)

Редакційна Колеґія:
Зиновій Книш
Степан Куропась — Голова Видавничої Спілки
Василь Нагірняк — Референт Преси ЦУ ОДВУ
М. Михалевич

Статті підписані автором не обов'язково збігаються з поглядами Редакції, а тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
DETROIT, MICH. 48210, U.S.A.

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. Chicago Avenue
CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИЦТВ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

В Англії:

Mr. O. Semeniuk
41 Farfield Ter.
Bradford, BD9 5AW
West Yorkshire, England

В Німеччині:

Dr. Yakiw Makoweckyj
8 Muenchen 80
Ayingerstrasse 23/II r.
West Germany

В Австралії:

Mr. T. Topcij
93 Blamey Cr.
Campbell, A.C.T. 2601
Canberra, Australia

В Арґентині:

Mr. Bohdan Kowal
Rivadavia 1569 1033
Buenos Aires
Argentina

У Франції:

Mr. Basile Moulek
34, rue de la Belle-Ile
77500 Chelles, France

В Канаді:

Mr. M. Seleshko
297 College Str.
Toronto, Ont. M5T IS2
Canada

Mr. Iwan Chochlacz
1021 rue Thierry
LaSalle, Quebec H8N 1G8
Canada

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XXVIII | Січень — Лютий 1976 | Ч. 1-2 (329-330)

Від Редакції.

Стаття О. Жд., яку друкуємо нижче, була написана перед Міжнародною Пресовою Конференцією Леоніда Плюща в Парижі дня 3 лютого, але не втратила вона своєї актуальности і ваги і після цієї Конференції. У своїй пресовій Конференції Л. Плющ потвердив, що він є "нео-марксистом", а в свойому інтерв'ю для чи не найповажнішого французького денника — Ле Монд — того ж дня заявив, що він є "за відлучення (сепарацією) України від Росії". Тому поставлена в статті О. Жд. проблема комунізму й соціялізму заслуговує на нашу увагу, хоч наша редакція, так як і автор цієї статті, є виразні антикомуністи і антимарксисти.

Радо відкриємо дискусію на сторінках нашого журналу на порушені в цій статті питання.

Редакція «Самостійної України».

О. Жд.

МІЖНАРОДНА ПОДІЯ НА СЬОГОДНІ І НА ЗАВТРА

(Визволення Леоніда Плюща в перспективі важких проблем).

Світова й українська преса написала доволі про трагедію Леоніда Плюща, доволі й про його звільнення та з цим зв'язане хвилювання: чекання Дружини на виїздну візу, згодом на випунцення Леоніда з спец психлікарні у Дніпропетровському, бездушне й нелюдське транспортування хворого, ввесь час у непевності й під наркотиками, до Мукачева, жорстоке приділення ледве 45 хвилин на прощання з матір'ю-мученицею та сестрою. Багато було сказано й про радісну та тривожну зустріч визволеної родини з волею на маленькій станції Мархеґґ, на австрійсько-словацькому кордоні.

Нам в заслугу слід вписати факт, що там на цій зустрічі був із десяток українців, між ними й представники Організації Української молоді у Франції, яка взяла активну участь в рішальній для визволення акції Міжнародного Комітету Математиків з осідком у Парижі. Ще кілька років тому ми всі сумнівалися, чи стати нас, українську спільноту на чужині, належно зустріти визначного українського резистанта. Показалось, що — сяк так — можемо.

Свідомо кажу — сяк так, — бо знаю, наскільки справжня праця Міжнар. К-ту математиків була складна й коштовна. Справді модерними засобами ведена акція Комітету оборони В. Мороза — велике наше досягнення, але нам ще далеко до прийнятого в таких акціях рівня. І не лише з огляду на матеріяльні засоби. З огляду на наші потенції, а також на доцільність нашого маніфестування у деяких справах. Про це нижче.. У висновках всієї проблеми визволення Л. Плюща.

Вже в жовтні 1975 р., при нагоді

великого віча в Парижі, що зібрало колю 5 тисяч французів, показалося, що справа Л. Плюща стала справді міжнародньою проблемою, міжнародньою подією. Це віче (як сьогодні ясно) врятувало в значній мірі здоров'я Л. Плюща: тоді йому зменшено дози отруйних наркотиків. Але це віче, як сьогодні не менш ясно, — стало початком нових відносин французької компартії до Москви.

Легко, дуже легко сказати, що це тільки "тактична гра". Авжеж це тактична гра на шахівниці походу французької компартії до влади леґальними засобами. Але. . . Але при тій нагоді французька компартія була змушена заявити, що між нею і практикою компартії СССР є "багато розходжень", що вона бачить соціялізм як демократію і приходить до ревізії погляду на практику влади в СССР, а з тим і доходить до ревізії погляду на осягнення "соціялізму шляхом диктатури пролетаряту".

Тактичне потягнення? — Авжеж. Але далекойдучого значення. Хто в свій час вірив, що китайсько-совєтське розходження не є тільки "тактичне потягнення"? Сьогодні ж ясно, що це "тактичне розходження" являє основний елемент нового укладу міжнародніх сил і проблем у далеке майбутнє.

Розуміється, не Л. Плющ був причиною цієї гри французької компартії, але його справа приспішила визрівання проблеми. І в блищому майбутньому, Л. Плющ буде точкою, довкола якої розіграватиметься багато проблем міжнародього значення.

Це леґенда, що від приїзду до Відня, а зокрема до Парижу, Л. Плющ став "жертвою" внутрішньої розгри лівих сил у Франції. Леґендою слід уважати також твердження, що його "схопив" (наші бандерівці кажуть' що "російські шовіністи", французькі праві кола кажуть що його "конфінували" ліві). Він перебуває (в менті коли пишемо ці рядки) в хаті справжніх і щирих французьких приятелів, які ні від кого його не ховають. Справді: кожен може мати доступ до нього й його родини. Але — розуміється — в міру можливости його, хворої людини, яка потребує довгих місяців відпочинку й лікування. Ми самі ствердили, що з людьми він зустрічається наскрізь вільно й охоче, але відмовляється від буд-яких заяв, бож він людина політична, він "політичний кейз" з різних точок поглядів. Він — людина відповідальна, що засвідчив своєю поведінкою, не зломившись в найважчих психічних тортурах (чи розуміємо ми, що значить — психічна тортура, впорскування інсуліни й галоперідолю? — У фільмах ми це бачили, але . . . це ж фільм, а хто з нас переходив практику?) У таких обставинах не може він, що став міжнародньою знаменитністю, говорити будь-що. Він мусить бути в повноті своїх фізичних і психічних спроможностей. А на це — треба часу

Але — Леонід Плющ таки міжнародня проблема. Це перший український резистант, самостійник, що вийшов на волю. Вже тепер російські різні кола ведуть пропаґанду виразно проти його "фантастичних теорій з національного питання".

Леонід Плющ відмовляється від інтерв'ю для міжнародньої преси на тему своїх поглядів, але також від інтерв'ю на цю тему для української преси. Але він не скриває, що рішальний вплив на його позиції в національному питанні та в питанні національної свідомости його й його дружини мав Іван Дзюба та його відома праця — «Інтернаціонаізм чи русифікація?» Ця праця показала йому, що. . . здійснення інтернаціональних ідей іде через національну базу.

Такий підхід нам може не подобатися. . . Але через такий підхід він і його дружина стали твердо на українські позиції. Завдяки такому підходові він розійшовся з "російськими демократами в Москві", які не дуже то виразно бачать національне питання. А наскільки цей підхід різниться від підходу всіх українських резистантів в Україні — це ще залишається до вияснення. І. Дзюба заломився, як людина, але ми не знаємо його поглядів в ідеологіч-

ній площині. Ми не знаємо, що думає про марксизм В. Мороз, чи І. Світличний. Помиляються вони? — Можливо. Але ми нічого точно не знаємо, хоч найточніше знаємо, що вони — як Л. Плющ — не ломляться в боротьбі за людську й національну свободу.

Ми собі давно вже ставимо питання:

—Чи І. Дзюба, критикуючи совєтську практику з площини марксистської теорії. може вірити в марксистську теорію?

На це є відповідь: — Різні теорії були викривлені на практиці. Що мала спільного, християнській ідеї, практика інквізиції чи релігійних воєн з теорією любови ближнього й рівности всіх людей перед лицем Бога й Його любови до людського роду?

Ми можемо заперечувати будь-яку аналогію між практикою християнських церков та СССР. Але не можемо не рахуватися з наявністю людей, що вірять у марксизм як Л. Плющ. Можемо хотіти, щоб він змінив свої погляди, познайомившись із життям на Заході, де збанкрутували різні положення марксизму, який постав у зовсім іншій епосі. Він напевно побачить, що на заході нема пролетаряту в марксівському розумінні цього слова. Тут кожен пролетар має до втрачення далеко більше як "свої кайдани" . . .

Але це буде проблема не лише для нього але й для нас. Автор цих рядків — ніяк не марксист, а завзятий ворог його. Але автор цих рядків і не доктринер. Розуміння пролетаріяту й клясової свідомости мені по суті — чуже. Але. . . Але Маркс мав рацію, коли казав, що "побут визначує свідомість". Не мав він рації, думаючи, що **тільки** побут. . . Подивімся, що діється з українською політичною еміґрацією: наскільки побут визначує її свідомість. Хіба мало між нами таких, що вважають "нижчою клясою" таких, які пішли на громадську працю і "не доробилися"? А коли так, то — марксизм не мертвий. Ми якось надто легко списали ту теорію з рахунку, не зважаючи на те, що чимало наших дітей захоплюються ним. . . Вважати їх тільки "нерозумними дітьми" — ніяк не розв'язує проблеми.

Ми якось **дуже легко списали з ра**хунку марксизм, заявивши устами **дуже** компетентних чинників знавців, що "в СССР ніхто в комунізм не вірить". Але чи ми не помилилися в міжнародньому розмірі? Можу бути згідни з тим, що в СССР ніхто (чи мало хто, бож завжди є наївні й обдурені) не вірить у комунізм у виданні офіційної компартії. Але що ніхто не вірить у марксизм — в СССР, чи у вільному світі — цього я б не сказав. Подивіться на всіх тих "крайніх лівих", що "окрилють компартії з ліва"! Вони билися за визволення Л. Плюща, вважаючи, що спецпсихлікарні саме насилують "справжній" марксизм. Вони битимуться і за В. Мороза, і за М. Плахотнюка, якщо їх на це пхне Леонід Плющ. . . .

І знову повертаємося до справи Л. Плюща, як міжнародньої проблеми.

Л.Плющ ще не давав жодного інтерв'ю. Але його дружина виразно заявила, що він "переконаний марксист". Його чужинецьке оточення — з різними відтінками — каже, що він "завзятий марксист". Дружина не поділяє його ідеологічних поглядів, але це справи не міняє.

І перед нашою еміґрацією постає проблема: що ми "зробимо" з Л. Плющем? Питання може бути дещо передчасне, бо він ще не дав ніякого викладу своїх погляків. Але його покликання на марксистську основу книги І. Дзюби (хоч він не згоден з поступованням автора цієї книги, пояснюючи його драму людськими причинами), його виразне підкреслювання, що "московські демократи" затаїли його погляди, викладені в статтях для го погляди, викладені в статтях для самвидаву, які одначе не дісталися на захід, хоч були основною причиною його арешту, — не лишають сумнівів, що він висловить погляди, з якими наша — назагал "права" — еміґрація не буде згідна.

Автор цих рядків — виразний антикомуніст і антимарксист. Але — українська справа, справа міжнароднян. Вона не може проходити поза загально людськими тенденціями думки. Вона мусить провести дебату й над марксизмом, ґрунтовнішу, як досі. Досі бо ми обмежилися до упрощеного ствер-

дження, що "Центральна Рада провалила все своїм соціялізмом". Резистанти в Україні, тупу Л. Плюща, твердять протилежне: УНРада програла справу самостійности, не досить присвятивши уваги соціяльним питанням. І тут годі заперечувати: большевики її переліцитували.

Історична помилка, чи неминуча трагедія? — Питання і досі залишається відкритим. Поява Л. Плюща (нічого не пересуджуємо, доки він не висловився виразно) може бути нагодою для відновлення дискусії на цю кардинальну тему.

Вище вже неоднократно наголошено, що автор цих рядків — антикомуніст і антимарксист. Але проблема в академічній площині ніяк не вичерпана. Повторюємо: у вільному світі відродилися крайні ліві групи, що притягають і наших дітей. Дебата мусить продовжуватися, чи відновитися. Наше покоління її "замкнуло" в "тридцятих" роках, але життя не визнає мертвих замкнень чи безнадійник відкривань.

Чи здатні ми на таку "нову" дебату? — Не знаю. Боюся, що ні. Це болючий парадокс, бо скільки ж ми закидаємо нащим братам в Україні, що вони мають "вузькі погляди", не маючи змоги ознайомитися з усім вахлярем вселюдської думки. Але ми, маючи цю можливість, стараємося не бачити нічого поруч наших втертих поглядів. Зокрема ж грішимо почуттям, що — "все ясно . . . " Нам то воно може й ясно, але у вільному світі не можна накласти намордника інакше думаючому. Тож — не накладаймо. Будьмо готові до дискусії. Тим більше, що дискусія у випадку Л. Плюща матиме міжнародній розголос.

Але тут я й боюся. Боюся на прикладі далеко меншої проблеми від марксистських поглядів Л. Плюща: проблеми книги Д. Шумука.

Д. Шумук, в порівнянні з Л. Плющем, персонаж дуже малий. Його погляди викладені незугарно, він не має філософічної освіти, яку має Л. Плющ підніс проблеми засадничого порядку. А дискусія не відбулася. Відбулися лише лайки, безпідставні закиди, спроби роздорів, але не дебата над питаннями історії і проблеми примінення на практиці тоталітарних ідей А Д. Шумук порушував справи 30-літньої давности, та й то ми не потрапили прийти до дебати. Чи потрапимо прийти до дебати над поглядами Л. Плюща, що тільки народжувався, коли Д. Шумук виходив із польського кримінaлу?

Над нами висить прокляття незрозумілого упрощування дуже складних проблем. Чи вирвемося з цього прокляття? Коли б нам у цьому допоміг Леонід Плющ! Були б ми дуже йому вдячні. Це була б його чергова історична заслуга.

Кажемо — чергова, бо вже їх має за собою кілька. Найперше ту, що не піддався, хоч бився у зовсім безнадійних умовинах, часом просто втрачаючи притомність. Він перший український резистант, що набрав справді міжнародного розголосу, бо розумів вагу включення в Ініціятивну групу А. Сахарова, хоч там не було йому легко перебувати. Заслуга його в тому, що саме за нього — з вище наведених причин билася французька опінія, так виїнятково байдужа до української визвольної справи, традиційно русофільська.

Один із математиків заявив нам, коли ми дякували йому за визволення нашого компатріота: — Ми билися не тому що він ваш компатріот, а тому, що б'ємося за права людини взагалі. А для цього бою саме найкраще надавався Л. Плющ.

І тут момент, що його ми часто забуваємо на практиці, хоч знаємо в теорії: до здійснення національних цілей доходиться тоді, коли національна боротьба має й універсальні моменти. . .

Справа Л. Плюща довела, що до здійснення політичних цілей часом треба йти неполітичними шляхами. Звідси висновок: якнайбільше притягати до боротьби за українські проблеми чужинців. Адже для звільнення Л. Плюща причинилися і інтервенції в амбасаді, й поїздки французьких адвокатів до Києва і Москви, й шви-

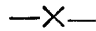
дка комунікація телефоном з дружиною Л. Плюща та приятелями через Київ і Москву, чого не можна б було здійснити тільки українськими руками.

В одній із розмов з кореспондентами, Л. Плющ заявив, що проти його звільнення було найзавзятіше Київське КҐБ, коли погодилося московське. Він цього не коментував, але ясно, що московське завжди веде якусь міжнародню гру й тому більш чутливе на міжнародню опінію А це значить, що нам слід ходити через міжнародні двері, що означає і відповідний вибір засобів та людей.

Справа Л. Плюща вимагає від нас великого зусилля думки, може й пересоцінки багатьох доцьогочасних методів нашої дії, а найперше знайдення нових. У цьому також необхідна багатоплощинність нашої дії на відтинку оборони в'язнів. Т. і Л. Плющі напевно лянсуватимуть акцію оборони тих, що залишилися. Між ними — М. Плахотнюк, що залишився у Дніпропетровському. Плющі зможуть мобітізувати для цього міжнародні кола лікарів. Але. . . ті кола не будуть битися разом з нами за наших в'язнів, якщо ми їм не допоможемо битися за "їхніх", які нам ідеологічно не підходящі. . . Для цього у нас повинна знайтися якась окрема група, хоч і як сил у нас мало.

І врешті найважча справа: Л. Плющ може хотіти творити українську лівицю у вільному світі, пов'язану з міжнародніми лівими колами. Чи потрапимо ми дати собі раду з цією проблемою?

Але це зовсім окрема тема, якої одначе в найблищому часі ніяк не уникнути.

Денис Квітковський

МІРКУВАННЯ НА ТЕМУ СВОБОДИ

(З приводу "звільнення" Плюща)

В суботу дня 10 січня 1976 року о годині 10:30 ранку, за австрійським часом, до маленького австрійського містечка Мархеґ, на границі між Австрією й Словаччиною, приїхав поїздом український математик. Леонід Плющ з родиною. З вагону вийшли важко озброєні, два австрійські поліцаї й заявили присутнім на двірці біля сотні журналістів і українським громадянам, що Плющ дуже змучений, і тому його треба лишити в спокою.

Зайшли до вагону тільки два представники Інтернаціональної Амнестії, двох з Товариства міжнародніх математиків і один лікар. Після того на плятформу вагону вийшла дружина Плюща й перепросила присутніх, що вони не можуть бачити Плюща, бо він важко хворий до того змучений дорогою і не має змоги говорити з журналістами й іншими присутніми. При цьому вона сказала, що її чоловікові до самого кінця (КҐБ-істи, в ролі "лікарів" — замітка наша) давали застрики й не сказали Плющеві. куди його везуть — на Сибір, на розстріл чи на волю . . .

Після цього журналісти **зробили** знову спробу зайти до вагону, але їх не пустили. Вийшов лікар і сказав. що Плющ **нормальний,** зн., що **лікар не** знайшов ніяких познак ментальної хвороби, й Плюща можна вилікувати.

На кінець вийшов сам Леонід Плющ і подякував усім за допомогу й увагу до його особи. Данило Штуль у своєму звіті завважив, що Плющ ледве тримався на ногах, **його шкіра була** жовта, а цілий він — спухлий.

Після цього, Л. Плюща й родину посадили до авта й відвезли в невідоме місце в Відні, заповідаючи пресову конференцію на той же **день у Відні** о годині 6-ій ввечері.

Коли вже всі були в авті, молодий Данило Штуль, прискочив до авта й через відкрите вікно привітав Плюща з родиною від імени всіх українців (він був там офіційним речником Світового Конґресу Вільних Українців). Плющ подякував. На його запит, чи

вони вміють говорити по-українськи, дружина Плюща відповіла: "Очевидно; Україна — це наша батьківщина". При цьому австрійська поліція схопила Данила Штуля й силоміць відтягнула його від авта.

І це була перша вістка про "звільнення" Плюща з в'язниці — дому для божевільних у Дніпропетровську й вигнання його московським окупантом з рідної землі у "вільний світ . . . Вістку дістали ми телефоном в суботу, 10 січня 1976 року о год. 8:30 ранку за детройтським часом.

Того ж дня відбулася заповіджена передше пресова конференція, на якій виступила тільки дружина Плюща. Вона знов дякувала всім за допомогу, а на запит Данила Штуля про причину арешту її мужа й запроторення до дому божевільних відповіла, що про те писалося багато в пресі, й вона не має чого додати. На запит про їх пляни на майбутнє відповіла, що хвилево вони нічого не знають.

В неділю 11 січня Леонід Плющ з родиною прибув до Парижу. Про дальшу його долю читач довідається з преси.

***

Ми подали в подробицях першу вістку про прибуття в вільний світ Леоніда Плюща з родиною тому, що ця вістка має історичне значення. Це ж бо перший український політичний еміґрант, який дістався з України "на волю", з "ласки" Москви, після горезвісної жовтневої революції. Важлива вона ще й тим, що Леоніда Плюща привітав на самому кордоні вільного світу молодий українець Данило Штуль і, що він, як уповноважений СКВУ, мав право привітати Плюща від імени всієї української спільноти поза межами України. Вістка ця, в свою чергу, почала мобілізувати **всіх українців** до акції допомоги цьому українцеві, який на протязі майже трьох років "карався і мучився, за словами Шевченка, у **московській** божевільні **в Україні**, але не каявся", не заломився, не скапітулював під найтяжчими тортурами окупанта.

Вістка ця заслуговує на увагу ще й тому, що, після Вячеслава Чорновола, Івана Дзюби, Валентина Мороза, Леонід Плющ був предметом найпильнішої уваги цілого світу. І сьогодні, в день його "звільнення", всі роди світової комунікації — преса, радіо, телебачення і ін. — широко коментують не тільки про долю цього незломного "українського математика — дисидента", але й про проблему України та її боротьби за свободу у власній державі.

***

Не знаємо, який буде дальший розвиток подій у поневоленій Москвою Україні. Не знаємо намірів Москви в її колоніяльній політиці в Україні, але одним із арґументів звільнення Плюща й примусового вивозу його з України був напевно моментом тиску світової опінії ображеної нелюдським трактуванням людини. Що це була **українська** людина — цей факт, в очах світової опінії, мав і має, напевно, дуже мале значення. І з цього приводу ми хочемо висловити деякі міркування на тему свободи.

***

Тільки той не має нічого, хто не бореться за щось. Це "щось" для нас — це велика українська нація. І нашим завданням доказати світові, що Плющ — це не тільки людина; це **українська** людина, яку запроторено в дім божевільних не тому, що вона була "неслухняна", але якраз тому, що була вона **українською** людиною і, в такий чи інший спосіб, змагалася за свободу **для всіх а в першу чергу для українських осіб**, які в своїй загальній сумі творять українську націю.

Колоніяльну політику насилля й масового винищування, політику народовбивства в Україні провадить Москва свідомо й пляново. Це доказує і насильне вивезення за кордон Леоніда Плюща. Москва, рішилася звільнити Плюща з кримінального "лікування", мала вибір або лишити його в Україні, або вивезти за кордон. В Україні він міг би бути символом мужности й невгнутости української людини і — рівночасно — живим доказом повної забріханости Москви. Забріханости, бо посадила вона в дім божевільних здорову людину (факт, що його ствердив лікар негайно після прибуття Плю-

ща на австрійську землю) й хотіла знищити її різними застриками. Факт звільнення Плюща й вигнання його на чужину Москва може пояснювати як її "харитативний" і "гуманний" жест. В додатку, вину за засуд і тортури Плюща можливо скласти на рахунок "суверенної" УРСР . . . Але найкраще — позбутися його, бо всякий інший крок міг би викликати тільки "непотрібний" розголос і тим самим затемнити в очах світу "гуманне обличчя" Москви. Проблема Плюща стала предметом світової опінії; тому, чим скоріше позбутися його, тим краще. За кордоном, "на волі" Плющ скоро перестане бути предметом дискусій і протестів. Дома, в Україні, навіть на волі він нагадуватиме українцям народовбивчу, негуманну політику Москви в Україні.

***

Людська пам'ять коротка. От, в час будови берлінського валу або "Муру ганьби" світова опінія, ба навіть уряди великих потуг (ЗСА) засуджували Москву, з обуренням протестували проти цього нечуваного акту, проти цього кримінального злочину. Берлінський Мур ганьби, який перетинав надвоє живе тіло великого міста, не мав за мету давати захист населенню від ворога. Навпаки. Він мав — і має — служити муром для охорони "тюрми народів", муром проти втечі на свободу закріпаченого народу. І що? Сьогодні берлінський "мур ганьби" став тільки туристичною атракцією . . . . , а Москва — для багатьох — чемпінном боротьби народів за "національне визволення" . . . Це жорстокий факт, і з ним ми мусимо рахуватись у **наших** визвольних змаганнях.

***

Деклямуємо про "неподільність свободи", а практикуємо свободу власного загумінку. Цю свободу власного загумінку називаємо "національним інтересом". Ми є сьогодні, наприклад, свідками цієї гіркої правди африканській Анґолі. Там зударилися дві світові потуги: ЗСА й СССР. Америка змагається там — очевидно декляративно — за демократичний принцип свободи вибору народом Анґоли бажаного йому уряду, а Москва бореться за принцип "національного визволення" Анґоли проти американського імперіялізму . . . Але, до речі, обидві потуги борються за забезпечення там своїх власних національних інтересів. Нарід Анґоли є звичайним предметом у грі двох великих потуг. Так було в Кореї, так було у Ветнамі, так було всюди, де зударялися національні інтереси великих потуг.

Національним інтересом керуються й малі потуги. Нам, наприклад, не вдалося дотепер зацікавити, заінтересувати українською визвольною проблемою ані однієї й найменшої держави. А родяться ці державі, як гриби по доцці, особливо в Африці, після ліквідації там колоніялізму. Ми, до речі, не шукали досить пильно здобути для української визвольної боротьби симпатію й підтримку будь-якої малої держави, але практика міжнародного життя вчить нас, що й найменша держава завжди ставитиме собі запит: який **інтерес** матиме моя держава з факту підтримки українських визвольних змагань? Момент **свободи для всіх** не гратиме тут ніякої ролі.

І з цим моментом ми мусимо також рахуватись у наших визвольних змаганнях.

***

Сила. Ми часто підкреслюємо **моральний** момент у наших визвольних змаганнях. Ми маємо претенсії до поодиноких держав, домагаємось їх допомоги й щиро гніваємося, якщо вони мають глухі вуха до наших домагань. Чи тільки ми? Без власного інтересу ніхто нікому не помагає. І хоч ми видумали Деклярацію Прав Людини та цілу серію інших деклярацій і резолюцій, ба навіть міжнародних договорів про права людини й народів на самовизначення, то старий закон брутальної фізичної сили є й сьогодні єдино вирішальним чинником.

Свободолюбні гасла й правні засади охорони прав людини, прав національних груп і цілих народів мають деяке **моральне** застосування у відношені до малих держав, але ніколи не до великих. Клясичним випадком є тут московська колоніяльна імперія під на-

звою СССР, з одного боку, та малі держави, такі як Еспанія, Чіле, Південна Африка, з другого. В Організації Об'єднаних Націй (ООН) ніхто дотепер не підніс публічно й офіційно проблеми тотального порушення; ламання прав людини , ґеноциду в московськкій СССР, не говорячи вже про пляпову політику народовбивства, ґеноциду. І то не тільки держави, але й організації, покликані пильнувати дотримання Прав Людини.Міжнародна Комісія Юристів, наприклад, списала вже цілі томи про "апартгайт", політику расової нерівности в Південній Африці; ця комісія з дозволу теперішнього чілійського уряду, перевела основні досліди в Чіле з метою ствердити, чи військовий уряд у цій країні не поповнює злочину ламання прав людини. В більшості випадків Москва ініціює такі досліди. Та ніяка держава: ніяка міжнародна організація не тільки не переводила таких інвестиґацій в СССР — ніхто, з правом домагання таких інвестиґацій, навіть не домагався цього. Ніхто з "власть імущих" не звертав уваги на наші домагання міжнародного слідства в СССР, щоб ствердити, чи Москва не зневажає й не ламає основних свобід і прав людини в своїй імперії, в тому числі — чи не поповнює вона міжнародного злочину народовбивства.

ООН не звертала уваги й на домагання такого міжнародного слідства зі сторони наших і інших політичних в'язнів. Навіть свідчення Солженіцина, побудовані на застрашуючих фактах незнаного досі в світі терору й повного беззаконня в СССР, прийняв "вільний світ" як . . . нову сенсацію. Книжки Солженіцина — це д і й с н і оскарження перекладаються всіма мовами світу, друкуються мільйоновими накладами, він заробляє мільйони, а нарід у дійсній тюрмі народів червоних московських царів і далі гине в кайданах. Чому? Бо Москва — сильна держава, а з сильним ліпше жити в . . . детанті. Так каже наш теперішній державний секретар Генрі Кіссінґер. Нічого не навчили його мільйони трупів у гітлерівських газівнях а прогулянок в Сибір та в інші місця, де караються й мучаться подібні до нього людські істоти за право жити в свободі — він не бажає собі . . .

Тож виходить не двозначно, що свобода не є така дуже неподільна, якщо в очах могутніх держав є взагалі щось таке як свобода. Виглядає, що свободу мають тільки ті, які здобувають її силою й утримують її для себе також тільки силою.

***

Леонід Плющ не мав свободи в Україні, бо його нація була поневолена. Не має він свободи й . . . на свободі, бо насильне вивезення з рідної хати в чужий світ не є свободою. Це заслання. Єдина зміна в його житті —це звільнення з в'язниці, чи то з дому божевільних на рідній землі й примусове життя на чужині, далеко від рідних і близьких, без права відвідати їх так довго, доки живе, й доки в Україні москаль господарює.

Очевидно, Плющ має право висловлювати безкарно, свобідно свою думку, сходитися з ким схоче, молитися Богові в церкві його вибору тощо. Але позбавлений він основної свободи — свободи жити в рідній хаті, на рідній землі, з рідним народом. Він дістане право на побут у кожній демократичній країні на т. з. Заході, але це "право" дуже релятивне, бо зумовлене воно доброю волею, я сказав би ласкою свого господаря. Кожна країна яка прийме його до своєї "хати", залишає за собою право "випросити" його з цієї хати з будь-яких причин. Найчастіше з політичних. "Довга рука" Москви, про яку так гордо говорили в Тегерані українські слуги "о т е ч е с т в а ч у ж о г о", може дійсно досягнути й Плюща. І тут знову бачимо короткі руки свободи, хоч деклямуємо про універсальну вагу, універсальне значення, універсальну силу свободи. В дійсності, свобода сьогодні не сягає дальше від паперу, на якому вона записана. В обличчі "національного інтересу", про який ми говорили вище, свобода блідне, тратить всяку зобовязуючу всіх силу.

На світовому політичному ринку свобода не має ніякої **внутрішньої**

сили. Вона — ані закон, ані навіть зобов'язуючий усіх моральний принцип. Бушель пшениці має більшу вартість, як мільйони бушлів свободи . . . От, Москва, загарбавши силою й підступністю владу в Україні, поводиться **з українцями в Україні** як з безправними рабами. **Національний інтерес Москви** в Україні є законом, навіть якщо це йде стовідсотково в розріз з **українським національним інтересом.** В Україні панує закон переможця — загарбника. Це так — якщо вільно порівнювати мале з великим — як би злодій, який силою урвався до вашої хати, контролював би кожний **ваш** крок, і його воля була б для вас єдиним законом.

Тому дивно звучить заява Андрея Сахарова, який, як подає, «Детройт Ньюс» від 13 січня "привітав звільнення дисидента Леоніда Плюща як перемогу руху за лібералізацію совєтського режиму". Чи можливо назвати "лібералізацією режиму" заслання Леоніда Плюща? Питання треба ставити інакше: яким правом наложила Москва свій режим в Україні? Лібералізацією цього незаконного режиму в Україні можливо вважати тільки факт поступового **визволення України** від московського режиму й передача влади в українські руки. Тоді не було б потреби "звільняти" Плюща викиненням його з його рідньої землі, з України. Але цього, такого звичайного й простого факту не розуміють або не хочуть розуміти **всі** московські дисиденти, включно з А. Сахаровим і А. Солженіциним. Для них, очевидно Україна є невіддільною частиною Росії.

Тому ми мусимо відновити стару нашу засаду, що наша сила в нас самих, і додати нову засаду: **Наша Свобода в нас самих.**

Ми раді, що Плющ з родиною хоч на чужині, але на волі. Але мусимо змагатися за те, щоб усі ми жили в Свободі на рідній українській землі.

Ф. Кордуба

СОВЄТСЬКА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ЕПОХИ ТА ДІЙСНІСТЬ

Коли будь-хто вірить в те, що сучасна політика Кремля, яку він вважає "мирним співіснуванням" і співпрацею різних суспільно-державних систем за остаточний і вирішальний етап цілеспрямованого досягнення, цей робить велику помилку. Політика відпруження СССР — це ніщо інше як зміна тактики, бо головна стратегічна цілеспрямованість російського соцімперіялізму залишилася незмінною. Москва не зреклася місії "обновлення вселюдської спільноти", керівної ролі міжнародного комуністичного й робітничого руху. Найкраще ілюструє двоїчність політики відпруження й співпраці двох діяметрально протиставних систем — "світової системи соціялізму" і вільних держав Заходу — наступна цитата з журналу «Коммуніст вооруженных сил» (ч.9, 1975, ст. 82): "Активну боротьбу за обновлення вселюдської спільноти провадить три основні революційні сили: світова система соціялізму, міжнародний робітничий і націнально-визвольні рухи різних народів. Союз тих сил міцніє й поглиблюється. **Керівну ролю в тому союзі відіграє світова система соціялізму,** яка є вирішальною силою в протиімперіялістичній боротьбі."

Ця цитата не вимагає ніяких коментарів. Натомість варто з'ясувати питання: що таке "світова система соціялізму"? Система світового соціялізму — це СССР разом із державами-сателітами". Совєтська публіцистика згаданій системі присвячує багато уваги. Коли мова про постання цієї системи то в згаданій публіцистиці, м. ін., часто стрічаються такі формулю-

вання: "Процес дозрівання революції в багатьох державах приспішила Друга Світова війна, а зокрема — перемога СССР над фашизмом." В іншому місці читаємо: " В 1944-1948 рр. соціялістична революція перемогла в Болгарії, Румунії, Албанії, Юґославії, Угорщині, Польщі, Чехо-Словаччині. 7. 10. 1949 р. була проголошена Німецька Демократична Республіка. В 1949 р. перемогла народно,демократична революція в Китаї й відкрила можливості для розвитку КПК в напрямі соціялізму. Також в 1949 р. постала Республіка Пів. Кореї, а в 1945 р. у висліді перемоги національно- демократичної революції, була проголошена Демократична Республіка В'єтнаму. В 1959 р. постала Кубинська Народна Республіка, перша соціялістична держава на Американському континенті. До цього ще доходить Монгольська Народна Республіка Самозрозуміло, всі перечислені «народні республіки» не творять світової системи соціялізму, напр., Албанія, Юґославія, Китай, Півн. Корея, Куба та ін. Фактично цю систему творять наступні т. зв. «народні демократії»: Польща, Сх. Німеччина, Румунія, Болгарія, Чехо-Словаччина й Угорщина. Окрему позицію в цій системі займає СССР, який фактично є жандармом системи, бо ані одна з перечислених "суверенних" демократій до цієї системи не належать доброві-льно. Під час творення згаданої системи в совєтській публіцистиці говориться, що СССР не втручався у внутрішні справи країн Центральної й Півд.-східної Европи й не ставив собі завдання експорту революції. Присутність совєтських військ і великі зусилля керівництва Сов. Союзу, мовляв, скеровані на захист свободи й незалежности народів, позбавили міжнародню імперіялістичну реакцію можливости здійснити " експорт контрреволюції". («Коммунист вооруженных сил» ч. 10. 1975). Про маріонеткові уряди згаданих «народних демократій» немає ані згадки. Про це, як був здійснюваний " захист свободи й незалежности" народів « народних демократій", вже є багато публікацій різних авторів, в тому числі також комуністів. Ці публікації стверджують брутальне поневолення згаданих «суверенних республік», колоніяльний визиск Москвою цілої світової системи соціялізму. Ця система в. совєтській пропаґанді — це "вирішальний фактор приспішування нарощування кризи міжнародних стосунків імперіялізму" ("Международная жизнь", ч. 3. 1975). І далі — це "закріплення на практиці міжнародного життя нового зразка стосунків між народами. Важливіші цілі й принципи цих стосунків зформульовані в договорах про дружбу, співпрацю, взаємну допомогу" Як відомо всі ці договори були накинені Москвою, щоб для експорту заманіфестувати «суверенність» згаданих держав-сателітів і їх "добровільну" підпорядкованість СССР. Всі договори довершені на базі "пролетарського інтернаціоналізму". Тому, "комуністи не могли залишитися байдужими під час розгулу контрреволюції в Угорщині в 1956 р.; також на тій підставі необхідно було вирішити "оборону" соціялісичних завоювань чехо-словацького народу від посягань "тихої" контрреволюції в 1968 р." («Международная жизнь». ч. 3. 75.) І далі — для характеристики епохи: "Завдяки клясовій солідарности країн соціялістичної співдружби й міжнародного комуністичного руху, національні інтереси чехо-словацького народу й інтернаціональні інтереси всіх соціялістичних країн були оборонені перед атаками й диверсією реакційних і правоопортуністичних сил, підтримуваних імперіялізмом. Цей приклад ще раз свідчить про те, що марксистсько-ленінське вчення про те, що національні інтереси органічно пов'язані з інтернаціональними інтересами, що справжні національні ідеї завжди в такий момент є й справжніми інтернаціональними ідеями." (М. ж. ч. 3. 75).

У документах і матеріялах " Міжнародніх зборів комуністичних і робітничих партій" (Москва, 5-17 липня 1969 р., на стор. 326-327) надруковано: "Кожна компартія відповідає за свою діяльність перед своєю клясою робітників і народом та рівночасно — пе-

ред міжнародною клясою робітників. Національна й інтернаціональна відповідальність кожної комуністичної і робітничої партії нерозривні."

Наводжу цитати з совєтської публіцистики тому,щоб у дальшій частині цієї статті довести, що від сказаного в тих цитатах уже давно відійшло багато компартій міжнародного комуністичного руху. А мова передусім про національні інтереси, про які може дбати тільки СССР, а не будь-яка "суверенна" нарсдна демократія. В зв'язку з цим совєтська пропаґанда твердить, що "соціялістичний устрій в бігу розвитку створює об'єктивні передумови для зближення національно-державних інтересів з інтернаціональними інтересами всієї спільноти." (М. Ж.", ч. 3, 1975). З цією тезою вже давно не погоджуються, напр., Румунія, Юґославія, Албанія, Китай та інші країни під комуністичним режимом. Коли говорити про компартії країн Зах. Европи, абсолютна більшість є проти такої перфідної комбінації.

У совєтській пропаґанді найбільше концентрується увагу на мирне співіснування держав із відповідними суспільними устроями. Москва мир імирне співіснування вважає за "спеціяльну форму клясової боротьби" — самозрозуміло — проти імперіялізму. Обстоюючи принципи мирного співіснування, Сов. Союз, мовляв, бореться за позбавлення людства від загрози ракетно-ядерної війни, за покращення сприятливих міжнародних стосунків для успіху справи соціяльного проґресу всіх народів. ("М. Ж.". 11. 1974, стор. 110). Отже, коли мир і співіснування є "спеціяльною формою клясової боротьби", така інтерпретація заперечує відпруження в сучасній політичній констеляції світу. Також перегони СССР із ЗСА на відтинку стратегічного ядерного озброєння заперечують "боротьбу за позбавлення людства від загрози ракетно-ядерної війни". Про "соціяльний проґрес усіх народів" не приходиться й говорити, бо за час понад 50 років існування СССР КПСС такого "проґресу" не здійснила й не має навіть найменших познак на те, щоб його вона могла здобути в майбутньому. Про це дають свідчення різнонаціональні комуністичні діячі, які засуджують "соціяльний проґрес" СССР та, на підставі здобутого досвіду, заперечують можливісь побудови комунізму. Вони твердо обстоюють думку, що комуністичний міжнародній рух як політичне явище вже закінчив свою місію, перестав бути рушійною силою міжнародного пролетаряту, скомпромітувавши цілу комуністичну ідеологію як утопію. Замість "пролетарського інтернаціоналізму" постав червоний націоналізм, який на першому місці поставив автономні інтереси кожної окремої компартії та суверенні права кожного народу. . так в Румунії існує національний партикуляризм; в Угорщині — соціялістичний націонал-патріотизм. В дійсності теза "соціялізм в одній країні", яка сприяла Сталінові в його абсолютній тоталітарній владі, в історичному розвитку комунізму вже є неактуальною. Ця теза змушувала цілий міжнародній комуністичний рух служити тільки СССР, який вважав себе "батьківщиною усіх працюючих", "твердинею світової революції". Щойно після 2-ої Світової війни багато компартій усвідомило, що співдія всіх компартій в ім'я "пролетарського інтернаціоналізму" була використана Сталіном для гегемоніяльних цілей СССР, бо т. зв. "визволені" країни були сателітизовані. Перший Тіто в 1948 р. дав сигнал поліцентричної еманципації, що, після смерти Сталіна, в основах підважило цілий міжнародний комуністичний світ. Тіто, за оцінкою Сталіна, був "націоналкомуністом", а Сталін за оцінкою Тіто, був "націоналістичним зрадником інтернаціоналізму". Деґенерація соціялізму, яку довершив Сталін в рамах СССР, є аналітично відзеркалена юґославським професором університету Стояновічем у статті на сторінках аґрамського філософського журналу "Праксіс", ч. 1-2, 1967. Згаданий професор, один із заслужених марксистів,

без буд-якої діялектики й фразеології так схарактеризував сталінізм: "Це був етатизм олігархічного зразка, який увійшов між стіни соціялізму, опанував продукцію різних засобів, закріпити нову клясу, для якої широкі маси були нічим іншим, як тільки об'єктом експлуатації; ідеологічний міт пролетаряту як панівної кляси він обґрунтував зміною частини еталітарної кляси, яка вийшла із пролетаряту; про виконування влади клясою робітників може бути тільки цинічна мова: марксизм послужив еталітарній олігархії як ідеологічний фіґовий листок."

Такий демаскуючий портрет сов'єтизму був немислимий у періоді діяльности Комінтерну. Однак тепер, коли ані Комінтерн ,ані Комінформ не діють, естаблішмент сов'єтизму, як спадщина по Ленінові й Сталінові, залишився незмінений. Псевдо-марсистський етатизм був використаний зокрема Сталіном для закріплення "вітчизняної ідеології" "першої соціялістичної країни в світі". Ця "ідеологія" змушувала — і тепер намагається приневолювати інші компартії і зокрема країни "світової соціялістичної системи" служити соцімперіяльним інтересам комуністичної Москви. Також марксизм-ленінізм у совєтській системі є суспільно-економічною доктриною **держави СССР,** а не міжнародного комуністчного руху. Теорія "теологічної" ідеології зводиться до основного пролетарського навчання про інтернаціоналізм, намагання перетворити людство в безклясову світову систему, без будь-якого національного самовизначення. Ця теорія в практиці соціялізму й комунізму в СССР, особливо на відтинку "злиття націй" виявилася недосконалою, бо її не можна погодити з суспільними протилежностями й із національними суперечностями. В комуністичному суспільстві ці суперечності мали б зникнути, бо, мовляв людство може знайти остаточний мир тільки в комуністичному месіянізмі, коли не буде кляс, жодних національних відокремлень, жодних війн і боротьби. У світовій системі соціялізму та в інших керованих комуністами державах немає виглядів на те, щоб були ліквідовані національні відокремлення, а навпаки — вони далі проявляються і зберігають тривале існування. Здавалося б, що найперше повинні на інтернаціональній базі об'єднатися всі комуністичні й робітничі партії різних національностей. Однак до такого об'єднання вже н і к о л и не дійде! І це якраз є основне, протиставне теорії "теологічного" пролетарського навчання, тому воно залишається нездійсненою утопією. Отже також те навчання є суперечне характеристиці сучасної епохи, яку зображає совєтська пропаґанда як дійсність. Злиття націй у совєтській системі — це великодержавна доктрина російського месіянізму й імперіялізму. Різкі загострення внутрі світового комуністичного руху вже спричинилися до того, що аподиктичні провіщання Комуністичного маніфесту о зникненню націй, їх злиття в одну безклясову й бездержавну пролетарську цілість вважаються за фаталістичну пророчу помилку, бо фактично цей маніфест звучить немов нереальна леґенда, яку основники Комінтерну в 1919 р. встановили немов інтернаціональну віру й вияв спільної волі словами: "Комуністичний Інтернаціонал мусить дійсно й чином зобов'язувати об'рднану компартію цілого світу. Партії, які в кожній країні діють, є тільки окремими секціями." Від евфорійної єдности волі залишилося мало. Пролетарський інтернаціонал колись для комуністів усіх народів був суттю абсолютної й беззастережної спільноти, а під Сталіном, який в Комінтерні відогравав ролю абсолютного світового вождя, спричинився до синоніму сателітизації всіх комуністичних партій і народних демократій під владою СССР. Таке надужиття марксизму зруйнувало пролетарський інтернаціоналізм; тому нині з дуже великим зусиллям Москві приходиться утримувати фікцію міжнародного комуністичного руху. Багато компартій вже еманципувалося,

прямуючи до комунізму власним шляхом. За приклад такої емансипації може послужити компартія Румунії. яка в світ. системі соціялізму зірвала з "пролетарським інтернаціоналізмом" російської інтерпретації, багатократно заявляючи власне право на повний самодержавний суверенітет, що є суперечне ленінізмові й доктрині Брежнєва. Головний стратег всесвітньої революції пролетаряту — Ленін у революційній маніпуляції вважав національний фактор за тимчасовий козир, у стратегії і тактиці революції. Він заявився був навіть за право кожного народу на державне самовизначення, закріпивши це "право" в програмі боротьби большевиків. Рівночасноо це "право" він знехтував в 1918-1920 рр., силою окупуючи Україну, Білорусь, кавказкі й азійські народи, які проголосили були власні суверенні держави або виявили волю на самовизначення. Без будь-якого плебісциту, силою московських большевицьких багнетів і розкладовою пропаґандою Ленін зліквідував навіть найменші прояви самовизначення і цей заповіт боротьби залишив для своїх спадкоємців. Історія є вчителькою! Історичні факти експансії російського комунізму повністю перекреслили "пролетарський інтернаціоналізм", бо фактично в такому "інтернаціоналізмі" є недоторкані тільки інтереси московської імперії СССР, зате інші народні демократії використовується для експорту революції в некомуністичний світ. Національні інтереси народних демократій, згідно з доктриною Леніна, Сталіна й Брежнєва, мусять бути підпорядковані "першій соціялістичній країні в світі". Отже, таке положення — це звичайне насильство під прикриттям ленінізму-марксизму. Вчинки Леніна в тактиці "національному факторі" були наперед обмірковані, щоб таким способом здобути вплив на різні колоніяльні народи Азії, Африки та інших континентів. Із усіх сторін різні колоніяльні й півколоніяльні народи зголошували свої права на творення власних суверенних держав, — отже цей національно-визвольний рух Ленін підтримував, щоб таким чином послабити владу над колоніями держав Зах. Европи та рівночасно здобути цей рух у світовому маштабі для експорту большевицької революції. В стратегії Москви тактика Леніна закріпилася, вона холоднокровно продовжується й нині; напр., щодо Близького Сходу. Півд.-схід. Азії, Анґоли в Африці та інших країн т. зв. третього світу. ЦК КПСС і нині, в період відпруження й коекзистенції Схід — Захід, безупинно виголошує готовість допомагати в визвольній боротьбі колоніяльних народів. Експорт большевицької революції не закінчений, він продовжується не тільки на відтинку ідеологічної боротьби російського комунізму з т. зв. імперіялізмом, але також підсилюється воєнною технікою та різними "дорадниками" на місцях. Найкращим прикладом такої дійсності є Анґола, в якій після відходу еспанських військ дійшло до жорстокої домашньої війни між співпрацюючими з Москвою комуністами та іншими національними групами.

Совєтська публіцистика безперебійно покликується на Леніна, його науку й передбачливість. Дещо з цієї "науки" зацитуємо, щоб показати утопійну фразеологію цього вчителя пролетарської революції. І так на сторінці 327 «Полного собрания сочинений", том. 39 надруковано:

"Колоніяльні народи дотепер були об'єктом міжнародної політики імперіялізму; вони для капіталістичної культури й цивілізації існували тільки як матеріял для збагачення."

Кремль запевняє, що компартії є проти такої побудови. Фактично є навпаки, бо СССР також змагає до того, щоб у третьому світі встановити власний соціялімперіялізм, тобто — російське поневолення, про що часто згадує китайська публіцистика, перестерігаючи всі колишні колоніяльні народи Африки та інших континентів перед "допомогою" Москви. Наявний приклад значення совєтської "допомоги" бачимо на прикладі Єгипту. У цій країні вже доходило до того, що різні совєтські дорадники, як гості, вважали себе пануючими автохтонами,

а посол СССР вважав себе за губернатора Єгипту! Єгипетський уряд був змушений зрезиґнувати з такої "допомоги": вимагаючи відходу совєтських "добродіїв" із території Єгипту.

Коли говорити про "ідеї пролетарського інтернаціоналізму", Ленін цю проблему так зформулював: "Ідеї пролетарського інтернаціоналізму пробуджують клясове визначення робітників і організують їх у твердий союз, не розділяючи, за жорстоким законом стародавнього Риму, а об'єднують усіх трудящих нерозривними пов'язаннями живих інтересів клясової боротьби". (В. И. Ленин, Полн. собр. соч., т. 35, стор. 287).

У сучасній епосі такого об'єднання н е м а є ані в світовій системі соціялізму, ані між соціялістами й комуністами в некомуністичнім світі. У системі світового соціялізму робітників і селян об'єднує невільнича праця. Вони позбавлені основних людських прав, їх єдиним обов'язком є вірно служити "ленінській керівній компартії", яка фактично стоїть на сторожі всесторонньої експлуатації кожної людини. Вислід такого "об'єднання" є той: що селяни-колгоспники не зацікавлені інтенсивною працею в сільському господарстві, а робітники фабричних заводів також виконують своє діло по-кріпацькому: з примусу. Коли б у СССР було інакше, зайвим був би Архіпеляг ҐУЛаґ. Концентраційні лагери в СССР — це передусім осередки примусової праці, а не "перевиховування" власних громадян. КПСС себе відмежувала від робітників і селян. Вона в сучасній епосі є новою клясою номенклятурно-панівної олігархії. Кожний функціонер КПСС, з моментом виконування влади: автоматично віддалекий від робітників і селян; він перетворюється в довірену особу совєтського державного капіталізму. Отже, "ідеї пролетарського інтернаціоналізму" в СССР та в сателітних країнах нездійснені, бо різниці між новою клясою КПСС та пролетаріятом зберігаються в ще більших розмірах, порівнюючи з колишнім царським періодом.

Від самих початків встановлення т. зв. "диктатури пролетаріяту" в СССР, безперебійно ця імперія наражена на голод, брак різних сільськогосподарських продуктів. Уряд СССР змушений імпортувати кожного року багато мільйонів збіжжя з т. зв. капіталістичних країн; щоб виживити власне населення. Про імпорт збіжжя з капіталістичних країн до СССР совєт. публіцистика мовчить. Не краще стоїть справа з промисловістю широкого вжитку. Усього в СССР бракує: а що є напродуковане — нездатне до тривалого вжитку.

У некомуністичних країнах Заходу з рефлектором треба шукати за селянами-членами компартій. Вони об'єднані переважно за церквами-віровизнаннями, до яких належать. Коли мова про робітників: вони поділені на соціялістів і комуністів. Між цими двома політичними напрямками існує тривала боротьба. Вибори до парляментів у західноевропейських країнах — це найкращий покажчик неіснуючого о б ' є д н а н н я пролетаріяту. Успіх комуністів у виборах до парляментів дотепер був мінімальний, що радше треба вважати за неуспіх. Заклики Кремля, щоб західноевропейські комуністи не звертали уваги на т. зв. аритметичну більшість під час виборів до парляментів та силою встановлювали "диктатуру пролетаріяту", організуючи "народні фронти": останньо були рішуче осуджені й відкинені всіма компартіями Зах. Европи. В цій справі ЦК компартії Італії і Франції підписали спільну декларацію, у якій рішуче відкидають буд-які директиви і втручання Кремля у внутрішні справи їхніх починів. Висновок: уже н е і с н у є н а в і т ь тіні об'єднання в міжнародньому комуністичному русі, який був силою утримуваний Сталіном у Комінтерні. Отже, нову епоху характеризує передусім повний розклад у нутрі міжнародного комуністичного руху, а далі щораз більше замітний провал "науки" Леніна й Сталіна на відтинку пролетарського інтернаціоналізму й диктатури пролетаріяту. Про це, самозрозуміло: совєтська публіцистика мовчить. Провал спроби встановлення диктатури пролетаріяту в Пор-

тугалії: відмежування компартії Італії, Франції, Еспанії, держав Скандинавії, держав Бенелюксу та інших, в тому числі також Кубинської КП, від совєтського моделю соціялізму — це наглядний факт сучасної епохи. Окрему позицію в відмежуванні від Москви займають компартії Китаю, Півн. Кореї, Камбоджі та інш. Керівна позиція ЦК КПСС у міжнародному комуністичному й робітничому русі вже закінчена, а це найважливіше для дальшого розвитку міжнародніх подій і встановлення політичної констеляції, у якій кожна людина була б забезпечена основними людськими правами й дійсним проґресом на різних відтинках національного життя. Світова система соціялізму постійно нівечить, і поборює права людини; під прикриттям відпруження далі переводить експорт революції, щоб силою визволяти ті народи, які прагнуть дійсного визволення, та встановлювати совєтський "проґрес" тотального поневолення кожної людини. Західноевропейські компартії вже пізнали, що собою представляє совєтський "проґрес", тому вони повністю одобрюють плюралістичне суспільство й свою тактику скерували на шлях будови власного комунізму, який мусить сприяти передусім національним, а не абстрактним інтернаціональним інтересам. Це не є ознакою правильности тез марксизму-ленінізму але навпаки — доказом провалу їх тез і шукання виходу із сліпої вулиці збанкрутованого комунізму.

Кінчаючи наш огляд, присвятимо дещо уваги питанню, що собою уявляє тепер СССР? Сучасний СССР як колоніяльна імперія Росії, напевно вже не є індетичний з суспільством, у якому вирішальне значення мали революціонери з покликання або міжнародний генеральний штаб міжнародної революції пролетаряту. Він є свого роду континентом із власною ідеологією і соціяльною структурою. Як евроазійський півострів, СССР вже наражений на внутрішні потрясення і зовнішній тиск. Як інтеґрально об'єднана потуга, озброєна модерною воєнною технікою, СССР під різними оглядами є залежний від капіталістичних держав світу. В системі рівноваги сил і страху СССР оперує в міжнародній сучасній констеляції як друга по ЗСА потуга. Залежність СССР від капіталістичних країн Заходу позначена від самих початків його існування. Без постійно триваючої допомоги від самих початків — багато експертів переконані — СССР бувби вже давно самоліквідований. І в сучасну епоху, яка мовляв "сприяє розвиткові соціялізму" в глобальних маштабах, СССР є залежний від господарської і технологічної допомоги Заходу. Без такої допомоги йому загрожує повна катастрофа, не зважаючи на дуже великий власний воєнний арсенал. На цей факт звернув увагу А. Сахаров! Поза залізною завісою тепер існуючої кризи західної цивілізації, СССР обмежився до власної "культури" й суспільного устрою. Щоб у майбутнє зберегти власне імперіяльне відмежування й самозбереження, СССР змушений тим цілям приділяти всі диспонуючі засоби. Тільки в самозбереженні й відмежуванні СССР може ще, до обмеження оперувати своєю ідеологією і чванитися перевагою над імперіялізмом. Гасло світової революції заступлено відпруженням і співпрацею протилежних суспільних систем. Це гасло вже втратило свою динамічну силу, а співіснування й співпраця не зважаючи на тривалість ідеологічної боротьби, в реальній політиці СССР займає передове місце. Така переміна стратегії СССР зайшла якраз у сучасну епоху, коли, мовляв, "капіталістичний світ вже опинився у найвищій і кінцевій стадії, якої він міг досягти, — розкладу". Кремль уважає, що до повного провалу Заходу дійде за яких 7 років, тому тимчасом процес розкладу треба поглиблювати співіснуванням. "Мирне співіснування" в стратегії Кремля — "це один із складових елементів міжнародної політики соціялізму в сучасному періоді. Воно зображує стійку й послідовну лінію політики й дипломатії братніх країн у відношенні до капіталістичних держав в питаннях війни і миру." (Цит. за журналом «Международная жизнь», ч. 4.75, стор.

119). До 2-ої Світової війни "політика мирного співіснування на перший плян ставила проблеми, зв'язані з тим, щоб не допустити до створення одного бльоку проти СССР, пробити торговельну бльокаду кругом нього і встановити ділові стосунки з цілим світом". Цього вимагала тогочасна світова констеляція, бо капіталістичні країни не були зацікавлені широкими стосунками з СССР.

Після 2-ої Світової війни "положення змінилося в користь соціялізму", з наступних причин: 1. закріпився СССР, поширилися його міжнародні зв'язки: 2. постала "світова система соціялізму", що вплинуло на зміну розташування клясових і політичних сил у світі в користь соціялізму, поширило сферу діяльности мирного співіснування в стосунках між державами двох протиставних систем — соціялізму й капіталізму". ("Международная жизнь", ч. 4. 75 стор. 120).

У зміцненні СССР допомогли капіталістичні держави, а коли говорити про світову систему соціялізму, вона не має нічого спільного з співіснуванням і співпрацею. СССР в політиці співіснування й співпраці має власну цілеспрямованість: користати з добродушности й легковірности Заходу, доки це вдається. Також сателітні держави в політиці відпруження й співпраці вбачають можливість емансипації на в і д т и н к у покращання передусім власного господарського положення. Отже, до коекзистенції світову систему соціялізму змусило передусім незавидне господарське положення й неможливість власними силами з цієї катастрофи визволитися. Крім цього, Кремль свідомий того, що атомова війна була б загибіллю цілого людства тому з позиції сили є можливість застосувати проти Заходу шантаж, під прикриттям "запобіження вибухові Третьої Світової війни". Сучасність — це передусім психологічна війна на моральне вичерпання Заходу. Такої цілеспрямованости світова система соціялізму н і к о л и не зможе досягнути! Отже, капітуляція цієї системи, зокрема СССР, в майбутньому н е м и н у ч а, бо Захід вже надзвичайно обережний, зокрема після підписання документів у Гельсінках.

НАШ КОМЕНТАР

ЕМІҐРАЦІЙНЕ ПІДПІЛЛЯ

Одною з основних прикмет кожного підпілля є таємничість. На це вказує навіть українське слово під-пілля, зн. під полем (під полою) сховане, під землею, скрите, секретне. Підпілля родяться там, де немає змоги виявити відкрито свої думки й свої дії. Підпілля постає звичайно при нерівності сил. Не маючи змоги творити відкритих фронтів, як от на війні, слабший "партнер" іде в підпілля й бореться проти свого противника ударними наскоками, цебто, вискакує несподівано з підпілля, завдає певний удар противникові й назад ховається — іде в підпілля — або гине, чи потрапляє в полон, якщо наскок був невдалий.

Звужуючи тему до українського підпілля, ми мали його в новіших часах під різними окупаціями, особливо на українських землях під Росією й під Польщею. Під час і після Першої й Другої Світових війн ми мали українське підпілля на всіх українських землях у формі партизанки чи партизанок. УПА, наприклад діяла також підпільно, хоч у певних часах свого діяння вона мала до розпорядження велику кількість партизан, мала не зле озброєння й контролювала великі простори української землі. Але все ж таки не було ані досить людей ні постійного резервувару нових сил, ні дійсного запілля, ні постійного постачання зброї. Найважливіше, УПА не контролювала **суверенно** ані однієї частини українських земель.

Сьогодні не існує, мабуть, дійсного підпілля в Україні. Принаймні, — ми не знаємо. Але існує там "духове підпілля", підпілля вільної української думки проти насилля офіційної думки московсько-большевицького окупаційного режиму. Там точиться нерівна боротьба українського Давида з московським Ґоліятом за гідність української людини й за свободу українсько нації. Ми знаємо деякі імена наших героїв-мучеників в Україні. Вони стали прапороносцями української нації в її боротьбі проти російського большевицького фашизму, проти російської "диктатури пролетаріяту" в Україні за українську державу в свободі. Боротьба ця має різні форми, але мета її одна: свобода — свобода в найширшому розумінні цього слова.

Підпілля, як уже сказано, існує тільки там і тоді, де немає свободи де потолочена людська гідність, де нація в кайданах. Тому не може існувати підпілля там, де панує свобода, де людина й групи людей мають змогу змагатися за свої права, ґарантовані їм законом, там, де панує "праведний закон", про який мріяв Шевченко, там не потрібно підпілля. А якщо так, то ми, на еміґрації, не потребуємо ніякого підпілля. Бо поперше, у країнах вільного світу ми користуємося досить широкою свободою; наші господарі не забороняють нам висловлювати вільно наші думки, проповідувати наші ідеї тощо а, подруге, наша батьківщина, де москаль господарює, лежить пота межами країн нашого поселення.

Але поза цим, деякі наші земляки хотіли б запровадити в нас тут "дух еміґраційного підпілля" в відношенні до наших братів і сестер в Україні які мали мужність стати на прю з ворогом. Навіть після визволення й прибуття в вільний світ Леоніда Плюща з родиною деякі наші земляки в вільному світі практикують свого рода "еміґраційне підпілля" та змушують і нас до цього. Вони кажуть: "Треба бути «обережним» з Плющем, не видвигати "забагато національного питання", бо він "лишив там родину", якій таке наше ставлення мого б пошкодити. І вийшов такий парадокс: Плющ і його дружина говорять відважно, мужньо, а ми . . . ховаємо голову в пісок. Плющ і його дружина говорять: треба змагатися за тих, що там залишились . . . Треба мобілізувати світову опінію в їх обороні. Треба організувати масову кампанію . . . Потрібно, щоб українці на заході виступили в їх обороні. І так далі.

А деякі з нас тут говорять — і пишуть: обережно . . . Плющ залишив там родину. . . Нашими протестами ми шкодимо ув'язненим, даємо матеріял у руки КҐБ, щоб "доказувати" нашим політичним діячам їх зв'язки з українськими націоналістами. . . Чи заява Плюща й його дружини розвіють цей шкідливий "міт"? Хочемо вірити що так. Хочемо вірити, що багато наших патріотів "на печі" відважаться випростити свій хребет, виставити свою голову з "теплої печі" й дозволять зарахувати себе, як говорять американці, в одних рядах і поруч з Караванським, Чорноволом, Шухевичем, Морозом. . . .

Ми ж проповідуємо революцію! А революції не робиться в таємничості теплої печі, не робиться її чужими руками. От ми на повне горло осуджуємо Америку за те, що вона не виступає в обороні України, не засуджує Москви за її злочини проти української нації. Ми навіть гніваємося на Солженіцина, що він не "проголошує" своєї програми самостійної України або що він навіть не заявився за самостійністю України, хоч він проповідує свободу . . . Іншими словами: ми сидітимемо в "підпіллі", а на фронт боротьби за Україну має стати Америка й Солженіцин . . .

Усвідомімо собі раз назавжди, що свобода не є неподільна, що вона сягає тільки до границь чиїхось індивідуальних, родинних, племінних чи національних границь або інтересів, і тому за **нашу** свободу мусимо змагатися ми — і тільки ми. Допомагають тільки тим, які змагаються за свою свободу, і тоді, коли той, що допомагає, має в цій допомозі якийсь **свій** інтерес. Виглядає, що Америка не

бачить у самостійній Україні свого національного інтересу, а свобода для Солженіцина — це його індивідуальна свобода, свобода його **російських** друзів і його **російської** нації, — в її імперіяльному одязі.

Тому ми мусимо вийти з нашого "еміґраційного підпілля", мусимо мужньо включитися в нашу визвольну боротьбу й славно та явно заявити ворогові й світові: **Ідемо на Вас!** Ідемо на знищення ворога й на здобуття прихильности світової опінії для наших визвольних змагань.

Зиновій Книш

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ПРОГРАМАХ ДОРЕВОЛЮЦІЙНИХ РОСІЙСЬКИХ ОПОЗИЦІЙНИХ ПАРТІЙ

I.

Ми є свідками нової хвилі еміґрантів з СССР, добровільних, або вигнанців, як Солженіцин. Серед них багато жидів або мішаних жидівських подруж, що скористали з облегшень виїзду до Ізраелю і недовго там побувавши опинилися на Заході. Майже всі вони добре влаштувалися по університетах, усяких дослідних центрах. наукових, історичних та інших подібних установах. Матеріяльно добре забезпечені, вільні від еміґраційних злиднів чи хочби непевности завтра, деякі зовсім незалежні, не мусять хапатися за першу з краю працю, мають навіть власні видавництва. Як ніяка інша еміґрація до цього часу, можуть користати з можливости вільно толосити свої погляди та виявляти думку, здобувати для них вплив у світі.

На Заході вважають їх виразниками волі тієї частини російського народу, що або бореться з большевизмом. або принаймні не годиться з ним і стоїть в опозиції. Вони формують та унапрамлюють світову суспільну опінію в поглядах на еволюцію відносин і майбутній хід подій у СССР. А хоч офіційні державні чи політичні кола не втримують з ними прямого зв'язку, з уваги на злощасну політику т. зв. відпруження (детанту) і на коректні дипломатичні взаємини з Совєтським Союзом, все ж таки пильно ,хоч мовчки, прислухається до їхнього голосу. А що в демократичних країнах суспільна опінія має свою вагу й такий натиск на правління як вибори, то не помилимося, сказавши, що ці совєтські "дисиденти", як ми звикли їх, хоч не завжди правильно, називати, посереднім тиском впливають теж на державно-політичні чинники.

Дисиденти, що прорвалися на Захід — майже всі росіяни. Досі нема між ними ані одного українця. Вони — російські патріоти, кожен на свій лад, і намагаються виявляти свій російський патріотизм так, щоб він не йшов у яскравий розріз з інтересами та загально-прийнятими поглядами Заходу на світ. Та не тільки те — також, щоб з'єднати цьому симпатії для російського народу, який, мовляв, терпить в кайданах большевицької духової неволі і тим самим не відповідає за світову політику большевицької верхівки в Кремлі.

Змальовуючи сучасний стан у СССР і ставлячи проґнози. як він буде розвиватися чи мінятися в майбутньому, новітні еміґранти не обмежуються до самого тільки російського народу. Хоч вони й ставлять його в центр уваги, та не можуть поминути мовчанкою або зовсім легковажити інші нації, зокрема. українську. Всьому ж бо хрищеному мирові відомо, коли й тріщить СССР по швах, то не в наслідок опозиційної постави російського народу, не тільки в наслідок економічних труднощів. куди загнала його плянована система централізованого господарства, але головно й передусім — у наслідок відосередних тенденцій інших народів, що примусово опинилися в Совєтському Союзі, а серед них перше місце займає українська нація. І що, не завжаючи на повторювані при всяких нагодах твердження про успішну розв'язку національного питання

за "ленінськими принципами", воно щораз відзивається й надалі найбільш небезпечне для існування СССР.

Ставлення до українського народу та його політичних і державних прямувань у російських дисидентів неоднакове. Одні з них вимагають тільки симпатії, другі йдуть дальше й признають українському народові право на незалежність, висловлюючи при тому надію, що після щирого й справедливого наладнання взаємовідносин нічого не буде стояти на перешкоді спільному життю в якихось розумно продуманих державних рамах і що того бажатимуть самі українці, бо це їм вийде тільки на користь. Дехто намагається не займати ясної постави, хіба що як приперти їх муру. Розгляд цих відтінків не належить до сьогоднішньої теми. Підкреслюємо тільки те, що спільне для всіх них, коли мова про Україну: ніхто з них не може заперечити, що український нарід теперішнім станом незадоволений, що в Україні національний фермент, що провідні її кола — і не тільки з інтеліґенції — борються проти національного затиску й русифікації та що їх за те переслідують. І що підложжям того ферменту в Україні, на відміну від Росії, є не так опозиція до існуючого державного режиму чи суспільного ладу, як національна дискримінаційна й екстермінаційна політика того режиму, воля народу до власного свого, українського життя. І далі, всі вони так чи інакше запевняють, що за політичні переслідування й русифікацію відповідає не російський нарід, тільки большевицький режим, комуністична партія зо своїм пасожитним апаратом. Деякі додають при тому, що в тому ж апараті беруть участь також самі українці, і тим самим вони теж є співтворцями і співвідповідальними за сучасний стан в Україні. Тому, мовляв, неправильно ставити боротьбу під кличем: проти Росії, як держави мирного, поневоленого большевизмом народу; це має бути, мовляв, у іншому напрямі: знищити большевизм, як джерело зла, від котрого терплять усі, українці, так і росіяни, а принайменші — змушувати його покищо еволюціонувати до гуманізму, щоб дістав він "людське обличчя", заки зійде з арени історії. І з того висновок: всі спільно на фронт проти большевизму, за демократизацію Совєтського Союзу! А коли це осягнемо — будемо говорити про інші справи.

Яке ж це нам відоме! Чи не перегукується воно з кличем "за нашу й вашу волю", що ним манили нас колись до бою проти царату? Чи ж не обезсилили ми себе й не обезброїли духово, йдучи за гаслом соціялістичних сирен, що проповідували рай на землі після повалення самодержавного царату спільною боротьбою всіх "поступових" сил усіх "народів Росії"? А коли впав прогнилий царат, "демократична" Росія та її "поступова інтеліґенція" навіть на автономію України тільки з мусу годилася і ставила їй усякі перешкоди, гальмувала наладнання порядку, аж доки "найдемократичніший" російський большевизм залізними кліщами здавив Україну за горло. А чи ж, не далеко шукаючи, вже після Другої Світової війни не співали вони тієї самої пісні на ноту "непередрішенства"? Гіркий досвід здобула Україна і тяжко заплатила, йдучи за привабливими кличами "дружби з російським народом" у боротьбі проти "спільного ворога".

У голосах російських дисидентів може бути щире переконання, але й політичне хитрування. Це що вони говорять тут, ми чуємо; те, що вони говорять в Україні та в цілому СССР, де стрічаються з визвольними та опозиційно до большевицького режиму настроєними українцями — вже знаємо менше, а що в дійсності в них на умі — це нам зовсім невідоме. Зате відоме нам одне: всі вони — сини російського народу, виросли в його культурі, формували свою духовість і політичні погляди на його історичній та політичній традиції і не можуть бути цілком вільні від тиску століть державного російського життя.

І розглядаючи проповідуваний на завтра уклад взаємовідносин між українським та російським народами,

треба собі пригадати, як проповідували його вчора, бо між учорашнім, сьогоднішнім, і завтрішнім скрізь і завжди були містки, що їх не прорубати одним чи другим словом такого чи іншого "дисидента", за котрим не стоїть нічого.

II.

Отож, повторюємо, роздумуючи про взаємовідносини між українською та російською суспільностями в майбутньому, мусимо пам'ятати, що віття може бути жовте чи зелене, але корінь лишається той самий і запущений глибоко в той самий ґрунт і національної московської психіки, і його державної традиції. Значить, це питання не випливає з сучасного стану, ані не формується виключно на ґрунті майбутнього; воно має свою історію, довгу й повчальну. Без її знання й пізнання ніколи не зрозуміємо сучасного вияву того суспільно-політичного явища, легко можемо повторити помилки попередніх поколінь. Киньмо ж оком назад, щоб з'ясувати собі, як формувалися і з бігом часу розвивалися ті взаємини, а головно, як їх формулювала та ж російська сторона, що її новими репрезентантами сьогодні нам може доводитися мати діло.

Не будемо говорити о політиці державних російських чинників і режимів, хоч кожне державне правління й вийшло з лона свого народу і представляє його назовні то до великої міри за нього відповідає. Вона була, та й є, ясна. Царський режим у відношені до України стояв на становищі "нє било, нет і бить нєможет". Нема України, є "Южная Росія" або "Юг Росії", що її заселює не український, тільки частина "руського народу", що говорить "малоросійським нареччієм". А для большевицького режиму ця справа не існує, її давно вже вирішило "ленінське вчення" про розв'язку національного питання в дусі пролетарського інтернаціоналізму, що прибрало форму УРСР. Її наслідки з повільною русифікацією та переміною українського в частину "советського" (читай : російського) народу на очах у нас усіх.

Не можуть теж репрезентувати всієї суспільности окремі особи, що протестують проти політики гноблення, хоч і які б вони були щирі. Вони можуть хіба свідчить про те, що в російській суспільності, як у кожній іншій, бувають вийнятки. Однак це такі вийнятки, що потверджують правило. На жаль, мусимо сказати, що серед такого багаточисленного російського народу ті винятки були дуже й дуже рідкі, і неодна лямпа вигоріла б у руках Діоґена, коли б він їх шукав. І майже завжди — не хочемо казати, що тільки завжди — обмежувалися вони до протесту й засуду політики національного гніту, не формулювали позитивногоо змісту політичних прав українського народу.

Починати б нам слід від часу, коли творилися політичні партії як виразники поглядів та представники світогляду різних кляс, верств чи кіл російської суспільности на суспільний, економічний і політичний лад та забезпечення його відповідним державним устроєм. Бо вони, репрезентуючи погляди свого членства й прихильників, кандидують на провід у суспільності й змагають до проводу в державі. Сам же народ у тих початках був темний, малосвідомий на пів грамотний, неосвідчений. Незорганізовані політично одиниці, що їх ті проблеми цікавили й хвилювали, могли об'єднатися в дискусійні гуртки, пропаґувати свої думки в обмеженому засягу чи групуватися довкола часописів, часто нелеґальних і видаваних за кордоном, що не могли мати ширшого відгомону і впливу. Їхнє значення було підготовче, вони були, як засіяне зерно, що ждало, викільчиться й визріє в плодах.

Новітні політичні партії та організації в Україні й у Росії почали творитися в початках 90-тих років XIX століття. З природи речі, в наслідок існуючих політичнних умовин, вони м у с і л и бути нелеґальні. Щойно в часі першої російської революції 1905 року поставали партії леґальні. Тільки російські. Леґальні українські партії до 1917 року діяли лише в Галичині, їх значіння було провінційне, не переступало границь австро-угорської держави і, силою того факту, не

могли мати політичного впливу в Україні хіба дуже слабкий ідейно-психологічний.

Перші оформилися в царській Росії партії революційні: соціялісти-демократи й соціялісти-революціонери.

III.

Російська Соціял-Демократична Робітнича Партія постала на першому з'їзді соціял-демократів у Мінську 1898 року. До того часу діяли тільки більші чи менші, розсіяні по всій царській імперії, гуртки, що керувалися теоріями Маркса й Енґельса, але не мали між собою організаційного пов'язання, хіба особистими знайомствами окремих осіб. Цікаво, що з'їзд відбувся в Мінську — і там, а не в Петербурзі, Москві чи іншому великому російському місті взяла свій початок російська соціял-демократична організація. Мінськ столиця Білорусі, був одним з центрів жидівського поселення в царській Росії, побіч Варшави, Вільна та Одеси. Переважала в ньому жидівська біднота, й соціялістичний рух завжди міг розраховувати на неї. Проте, як і в москалів, цей рух у жидів ішов з гори вниз, цебто від освічених гуртів т. зв. інтеліґенції до пролетаріяту, а не навпаки. Дуже сильні впливи мала там жидівська соціял-демократична організація "Бунд", що створилася скоріше від російської — на з'їзді 25-27 вересня в Вільні, під назвою «Загальний Жидівський Робітничий Союз у Росії, Польщі і Литві» («Всеобщій Єврейський Рабочій Союз в Росії, Польщі і Литві») і знаний був під скороченою назвою «Бунд» (по-жидівському «Союз» значить «Бунд»).

Цей то Бунд приклав багато технічно-організаційної праці в підготові до першого з'їзду російської соціял-демократії, взяв у ньому участь і ввійшов до складу партії, як організація, в питаннях, що торкалися жидівського пролетаріяту.

З'їзд покликав до життя організацію під назвою Російська Соціял-Демократична Робітнича Партія і вибрав Центральний Комітет з трьох осіб Випустив від себе маніфест, але не схвалив програми. Це вимагало довшого часу, й ту справу відкладено було до чергового з'їзду.

Після того соціял-демократичні гуртки в країні, що визнавали ідеї й кличі першого соціял-демократичного з'їзду, почали називати себе комітетом РСДРПартії і, наскільки могли, три, мали контакт з її центральним комітетом.

Організаційній праці дуже пособляв часопис «Іскра», що виходив за кордоном з 1900 року і став офіційним органом партії. Сама ж партія побудована була на зразках сильної вже тоді німецької організованої соціяльної демократії і в початках у ній переважали інтеліґенти, головно, багато в ній було студентів.

Другий З'їзд РСДРПартії з 1903 р. що почався в Брюсселі й скінчився в Лондоні, схвалив програму. Але привів до розколу в нутрі партії. Одна частина, під проводом Леніна, стояла за принципами суворої дисципліни й конспірації вузької членством партії, куди входили б головно всякі апаратчики та професійні революціонери. Лідером другого крила був жид Цедербавм, що прийшов з Бунду й виступав у партії під назвищем Мартов. До нього прилучився пізніше Лейба Бронштайн, якого світ знає під назвищем Лева Троцького, а головним ідеологом був у них Плеханов. Це крило хотіло якнайширшої масовости в членстві партії, що з природи речі мусіло тягнути за собою трудність утримати д и с ц и п л і н у і в висліді давало єднання більше під ідейними кличами, як організаційними вузлами.

Ленін програв у голусувані над статутом, що приняв тези Мартова, зате виграв у виборах, дістав більшість у всіх центральних керівних органах партії. Від того прихильників його становища почали називати большевиками, або твердими, а противників — меншевиками, або м'якими. Це співвідношення сил відбивало тільки стан їх на з'їзді, бо в терені властивою більшістю були меншевики, а в Петербурзі була їх фортеця, і там вони неподільно володіли.

«Іскра швидко опинилася в руках

меншевиків, ленінці почали видавати «Вперед».

Третій з'їзд партії в Лондоні пройшов під знаком переваги большевиків і ще більше поглибив прірву між обома частинами соціял-демократів.

Четвертий з'їзд 1907 року в Стокгольмі відбувся під кличем об'єднання сил — і дійсно, обидві партійні фракції об'єдналися на ньому. Мало того, до РСДРПартії ввійшли теж польська й латвійська соціял-демократичні партії — і навіть Бунд, що в міжчасі відірвався був у самостійну організацію. Від того четвертий з'їзд дістав назву " об'єднавчого", одначе та єдність була тільки сповидна: зразу ж по з'їзді большевики й меншевики пішли кождні своїм шляхом і не зійшлися вже ніколи.

Всі ті суперечки, палкі, пристрасні й запеклі, відносилися до побудови партії, її членського складу і, в парі з тим, до тактики в практичній революційній роботі. В силі лишалася та сама первісна політична програма з дуже незначними змінами та доповненнями. Вона доволі довга, широко розводиться над подробицями політичної свободи особи, зборів, товариств, справами економічного й соціяльного порядку і т. п. але скупа на слова, коли йде про міжнаціональні відносини. Подаємо ось тут витяги з неї в тих уступах, що відносяться до національного питання:

"Безпосереднім негайним завданням РСДРПартії є повалення царського самодержав'я й заміна його демократичною республікою, конституція якої буде ґарантувати":

3. Широке місцеве самоврядування, також реґіональне самоврядування для всіх тих місцевин що відзначаються своєрідним побутом життя або національним складом.

4. Право самовизначення для всіх національностей у державі. [1])

Російська Партія Соціялістів-Революціонерів виводила свою традицію від давніших революційних терористичних гуртків, а постала через злуку двох груп, що формувалися ідеологічно та організувалися без зв'язку між собою в віддалених одна від одної околицях держави: одна на півдні, друга на півночі.

Південна група виникла в Україні. З початком 90-тих років почали вертатися з заслання колишні члени терористичної організації «Народня Воля» й гуртуватися довкола визначної революціонерки Катерини Брешко-Брешковської. Сконтактувавшись, відбули вони 1897 року два з'їзди, один у Воронежі, а другий у Полтаві. Обидва з'їзди мали інформативно-підготовчий характер і щойно на конґресі в Харкові 1900 р. дійшло до організаційного завершення під назвою «Партії Соціялістів Революціонерів». Як у соціял-демократів, так і тут, до неї зголошувались і до її ідеологічно-політчної плятформи признавалися окремі гуртки й менші організації в країні, називаючи себе Комітетами Партії Соціялістів-Революціонерів.

Одночасно з тим вийшла на сцену політичного життя аналогічна група в Саратові. Оголосила вона свою програму 1898 року в Росії й 1900 року за кордоном. Виступила під назвою «Союз Соціялістів-Революціонерів» і 1900 року почала видавати свій орган «Революційна Росія» за кордоном. Ця група виразно проповідували методи **терору як засобу політичної боротьби.**

В 1901 році обидві групи об'єдналися, обрали один Центральний Комітет та визнали своїм офіційним органом «Революційну Росію». Але свій перший з'їзд відбули аж під кінець грудня та з початком січня 1906 року в Фінляндії.

Головне вістря своєї пропаґанди звернули соціялісти-революціонери на село, хоч мали своїх прихильників і по містах.

При партії дуже швидко постала суворо законспірована Бойова Організація для терористичної акції. Першими її двома керівниками були Ґершуні, а потім відомий провокатор Азеф — обидва жиди.

В партійному органі «Революційна Росія», число з 5 травня 1904 року, оголошено програму соціялістів-революціонерів. У розділі, де мова про національності, постановляла вона:

"Партія Соціялістів-Революціонерів буде революційною боротьбою змагати, боронити, підтримувати або вимушувати такі реформи:

а) В політичній і правній формі:

Встановлення демократичної республіки з широким самоврядуванням для міських та сільських просторів, як теж для общин (сільських комун).

Організацію взаємовідносин між національностями на федеративній базі, наскільки це можливе.

Визнання їхнього безумовного права на самовизначення.

IV.

Стільки про революційні російські партії.

До ліберального сектора входив досить широкий вахляр усяких відтінків, від монархістів до республіканців. Були між ними і «ліберали», якщо йде про соціяльно-політичні права окремих громадян, але русотяпи й обскуранти, коли мова сходила на права національностей у російській державі.

Найважливіша партія ліберального крила серед демократів була Партія Конституційних Демократів,[2]) що від квітня 1906 року прийняла назву Партії Народної Свободи. Зродилася вона з об'єднання двох організацій: Союзу визволення (Освобожденія), що видавала свій орган тієї ж назви «Освобожденіе» в Парижі, за редакцією визначного її діяча й журналіста Петра Струве, колишнього марксиста, і з т. зв. земців-конституціоналістів, цебто діячів земства, куценького самоврядування в центральній і південній Росії та в Україні.

До тієї партії входили майже всі інтеліґенти, ліберальні поміщики і взагалі середні кляси суспільности. Одним з головних її провідників був професор історії Петро Мілютков. Мала вона великі впливи в російській суспільності, здобула значні успіхи в виборах до Дум.[3]) і сильно була репрезентована в т. зв. Тимчасовому Правлінні після революції 1917 р.

В основу своєї програми поклала вона конституційну монархію за англійським зразком.

Тому, що хребтом нової партії стала група «Освобожденіе», зупинимося на сам перед над її програмовими тезами в справі національної **проблеми**, так як була прийнята в органі «Освобожденіе», число з 7/20 травня 1905 року:

"Намагаємося реорганізувати політичну структуру Росії, спираючи її на широкому місцевому й реґіональному самоврядувані.

Вільна Росія повинна свідомо й рішуче звільнити окраїни від поневолення і також бюрократичні централізації.

З того слідує, що перш усього фінська конституція має бути повністю відновлена й урочисто записана в основні закони російської Імперії А далі, всі справи, що заторкують і Імперію і Велике Князівство фінське, мають вирішуватися установами імперії й Велигого Князівства.

На всякий випадок, якнайширше реґіональне самоврядування має бути признане тим частинам Імперії, що відзначаються своєрідними способами життя та історичними умовинами, наприклад Польща, Литва, Малоросія й Закавказзя.

Безастережно визнаємо право всіх національностей у російській державі на культурне самовизначення. Право національностей у російській державі на вживання рідної мови у початкових школах та в усіх льокальних установах має бути визнане без ніяких умов. Так само має бути встановлене дійсне незалежне самоврядування в усій країні — в селах, містечках, містах, областях і провінціях — з владою над справами місцевого значення, включно з поліцією."

До тих основних тез додана важлива замітка, яка свідчить, що в нутрі органнізації мусіли йти гарячі суперечки про ті речі і що не прийнято їх однодушно.:

Тому, що рішення Союзу подиктовані поточними політичними умовинами в часі дискусії над ними, вони обов'язують так довго, доки не зміняться ті умовини."

Ці тези стали підставою програмових настанов партії «кадетів», і там вони розроблені доволі докладно й точно, багато ширше, як у таких самих плятформах революційних російських партій.

З цієї широкої й детально опрацьованої програми Конституційно-Демократичної Партії знову ж вибираємо тільки те, що торкається нашої теми національного питання, винотовуючи з неї окремі параграфи:

11. Основні закони Російської Імперії повинні ґарантувати членам усіх національних меншин повну рівність у громадських і політичних правах, разом з іншими громадянами, а також право вільного культурного самовизначення, цебто повну волю в уживанні рідних мов і діялектів у публічному житті; волю закладати й утримувати школи, всякого рода збори, товариства та установи з метою збереження й розвитку їхньої мови літератури й культури.

12. Російська мова буде мовою центральних установ, армії та фльоти. Вживання місцевих мов разом з загальною державною мовою в урядових і громадських установах, у державних вищих школах і в органах самоврядування має бути устійнене загальними законами і, в їхніх власних рамах, самими ж установами.

Людності кожної місцевини має бути запевнене навчання її мовою в початкових школах і також інша освіта наскільки це можливе.

Політична структура.

14. . . . Партія дозволяє різницю думок у своїх рядах щодо того, чи законодавча установа має бути однопалатна, чи двопалатна, в котрім випадку до другої палати мали б входити представники органів місцевого самоврядування з усієї Росії, на базі загального голосування.

20. Місцеве самоврядування має простягатися на всю Російську Державу.

22. До юрисдикції місцевого самоврядування належить уся місцева адміністрація (разом з поліцією безпеки та звичайною), за вийнятком тих справ, що, в умовах сучасного політичного життя, повинні належати до центрального правління. Частина приходів державного бюджету має бути призначена до вжитку місцевих органів самоврядування.

24. Коли для всієї Росії встановлене буде право громадянської свободи й системи репрезентації з конститудійними правами, — будуть забезпечені загальним законодавством леґальні засоби для встановлення місцевої автономії й реґіональних репрезентативних зборів з правом брати участь у спеціяльних справах місцевої людности.

25. Негайно після встановлення демократичного правління, з конституційними правами для цілої імперії, буде наданий автономний режим для Польського Королівства, з Сеймом, обираним на такій самій підставі, як загальні законодавчі органи, — що не буде мати впливу на збереження державної єдности та участи в центральних законодавчих установах на такій самій основі, як в інших частинах імперії. Границі між Польським Королівством і сусідними провінціями можуть бути справлені згідно з національним складом і бажанням місцевої людности, при чому Польське Королівство зобов'язане запевнти громадянську свободу і право національностей до культурного самовизначення, як теж права національних меншин.

26. Має бути наново введена фінська конституція, загарантована спеціяльним державним статутом. Всі дальші справи між імперією і Великим Князівством Фінським будуть вирішуватися за згодою законодавчих установ імперії й Великого Князівства."

V.

Не йдучи в подробниці, спробуймо подати кількома словами загальну характеристику програм тих політичних партій, оскільки вони відносяться до правно-політичного статусу т.

зв. національних меншин, то значить — до тих народів, що були під окупацією царської імперії Романових.

А. Соціял-Демократи. Програма соціял-демократичної партії формулює ці речі коротко й дуже загально: самоврядування на місцях — і тільки в деяких частинах держави — і право самовизначення для національностей у державі. Вже в самій стилізації пробивається централістична природа соціялдемократії, що допускає децентралізацію тільки там, де мусить. Самоврядування не буде в цілій державі, тільки для тих частин, що відрізняються від решти російської республіки "своєрідним способом життя" (правдоподібно, малися тут на увазі козацькі землі) і заселені іншими народами.

До того саме "право самовизначення " це поняття дуже гнучке, що в нього можна всунути різній зміст, скупіший чи багатший — від широкої інтерпретації повної територіяльної автономії — до звуженої культурної.

Під впливом розвитку національної свідомости й тиску політичних аспірацій окремих народів, соціял-демократи, головно большевики, мусіли до них займати становище, але **ніколи не в програмових настановах,** тільки в дискусіях, газетних статтях, голосах своєї преси, пропаґандивних брошурах, що тільки пояснюють, а щонайменше обіцяють, але ані не зобов'язують, ані не ґарантують нічого.

Ті речі партія неначе застерегла собі до вирішення, аж прийде до влади.

Б. соціялісти-Революціонери пішли трохи дальше.Крім такого ж самого самоврядування, але вже в **цілій республіці,** не тільки в її окремих частинах, і крім такого самого неясного "права на самовизначення", їхня програма передбачувала федерацію національностей. Саме поняття "федерації", як би його не інтерпретувати, містить у собі принаймні правно-політичну рівність усіх, що входять у її склад, і вони разом творять спільну державу. 4) Щоправда, ця теза в програмі обмежена клявзулею "наскільки це можливе". А рішати, чи це можливе, чи ні, буде спільна центральна влада, то значить,здійснення того права буде залежати від фактичного силового відношення партнерів у моменті творення федеративної держави.

А як ті "держави" виглядають на практиці в федеративному СССР — ми вже є свідками від десятиліть.

В. Ліберали. вже в самій програмі признаються, що на деякі справи не мають вироблених та узгіднених понять.

Мова в них іде про «Російську Державу», але частіше виступає «Російська Імперія». Бо конституційні демократи уявляли собі Росію як конституційну, але монархію, таку ж саму "імперію", як за Романових. Монархістична форма держави фактично вилучає федерацію. Щоправда,історія знає такі державні утворення,як дуалістична австро-угорська монархія, де австрійський цісар (кайзер) був одночасно угорським королем і, відповідно до того коронувався два рази: один раз у Відні і другий у Будапешті. Або «Ржечпосполіту», дивачний твір, що був ніби державою трьох народів — польського, українського й литовського — на чолі з виборним королем, одначе називався польською державою з одним тільки Сеймом у Варшаві. Якоїсь годі собі уявити спільну монархію з рівноправними в федерації державами москалів,білорусів, трьох балтійських народів, фінів, українців і кавказьких народів. Це можливе в республіці, чи вона побудована на федерації національностей, чи територіяльних одиниць.

Правда, був ще Брітійський Комонвеалт, та це, власне, спілка цілком незалежних держав-доміній які тільки символічно очолені короною, і не мав він єдиного громадянства. Вони мають окремі парляменти, окремі гроші, військо, закордонну політику; якщо виступали разом, то або з сантименту, або з інтересу, а не з якогось обов'язку, що випливав би конечно з тієї своєрідної федерації.

Тому в програмі лібералів могла виступити тільки самоуправа, цебто самоврядування, й автономія.

Самоврядування також і в лібералів подумане в цілій державі, що зрозуміле, коли пригадаємо, що велике число провідних членів партії прийшло туди з-поміж діячів у земствах, суроґату самоврядування в царській державі. Ця постанова ясно й точно окреслена в 20-тій статті програми.

Але вже поняття автономії.[5]) окутане туманом неясности й непевности. Програма говорить не про "самовизначення", тільки про "культурне самовизначення", при чому відразу дуже дріб'язково визначує його зімст — нічого там нема ні про які політичні права окремих національностей, тільки мова, школи, культура, та й то в доволі обмеженому засягу. Правда, згадано в статті 24, що "будуть забезпечені леґальні засоби для встановлення місцевої автономії й реґіональних репрезентативних зборів", але мовчанка поминає те, хто мав би користати з тієї автономії і, — що дуже важливо, — ця місцева автономія не випливає з права й волі заінтересо ванних народів, тільки забезпечить їм це **загальне,** цебто центральне, державне законодавство. І це наступить **не одночасно з оформленням нової держави,** тільки аж після того. Та й не знати, коли воно настане.

Вийняток зроблений тільки для Польщі й Фінляндії. Та й то права тих країн не будуть виявами волі їхніх народів. "Автономний режим" для Польського Королівства буде йому **наданий,** а конституція для Фінляндії не буде схвалена її народом, тільки вона "буде введена" і заґарантується спеціяльним державним статутом". При тому, положення Фінляндії виходило б трохи корисніше від Польщі, бо всі справи між імперією й Великим Князівством Фінським" будуть вирішуватися згодою законодавчих установ імперії й Великого Князівства". Нема про те згадки в 25-тій статті, що говорить про Польщу.

В цілій програмі нема ніже єдиного слова про Україну, балтійські й кавказькі народи. В програмових тезах «Союзу освобожденія», що ввійшов у склад партії конституційних демократів є принаймні згадка про самоврядування для «Польщі, Литви, Малоросії й Закавказзя». В новій програмі — наче корова язиком злизала.

Всі обговорені програми мають одну спільну рису, що єднає їх усіх, які б не були між ними розходження щодо побудови російської держави й управління нею. Всі вони стоять на принципі політичної й територіяльної єдности російської республіки чи монархії, і кожна на свій лад та своїми способами фактично закріплює "єдину неділиму", хоч в нових формах.

Соціял-демократи признають право самовизначення, але в **межах російської держави.**

Соціялісти-революціонери допускають **тільки** федерацію в спільній державі, та й то "наскільки це буде можливе".

Ліберали годяться тільки на автономію для Польщі й Фінляндії.

Інші політичні формації, що або підтримували самодержав'я в його існуючій чи дещо зреформованій формі, як наприклад т. зв. Октябристи,[6]) у відношені до національностей у царській державі майже ні в чім не різнилися від постави самодержавного режиму з--перед 1905 року.

Якщо ж революційні й опозиційні партії пішли на ці уступки для поневолених самодержав'ям народів, то не зробили цього з відчуття справедливости, щоб віддати загарбані права. Їх примусило до того життя, розвиток політичних подій, зріст національної свідомости й політичних домагань тих народів. Самі вони, спираючись тільки на російський нарід були за слабі, щоб звалити самодержав'я. Або мусіли б дуже-дуже довго на те ждати. Вони бачили, що в тих народів є величезний революційний потенціял і що його джерелом є не тільки соціяльний, але й національний утиск. Аґрарні заворушення в Україні йшли не тільки за соціяльно-економічними кличами, розрухи в Польщі і в балтійських країнах спрямовані були не **тільки проти** самодержавного царського **режиму,** але й проти **російської влади.** Конні Ціліякус, Фінський соціяліст, писав про Україну з часу першої революції, що це дуже податний ґрунт до революції че-

рез невдоволення з царського режиму і **національний гніт.**[7]) Згадував про те в своїх частих зустрічах з передовими російськими революційними діячами.

Поступаючися до деякої міри під тиском національно - революційного потенціялу, російські революційні й опозиційні партії ставили собі подвійну мету.: приєднати до себе в тих народів союзників до борротьби за повалення самодержав'я й затримати їх у рамах російської держави після його падіння, висуваючи міражі про те, що в новій, вільній, демократичній і вільнолюбній Росії відпаде причина до національного утиску й ворожнечі.

Мабуть, такі пропагандивні запевнення не вистачали, бо ще перед революцією 1905 року скликано до Парижу конференцію опозіційних і революційних організацій Росії. Відбулася вона від 30 вересня до 9 жовтня 1904 року ініціятиву до неї дали поляки на соціялістичному з'їзді в Амстердамі. Взяли в ній участь три опозиційні й п'ять революційних партій. З опозиції були заступлені російські, польські й фінські конституціоналісти. З революційних партій прислали своїх делеґатів.: Партія Соціялістів-Революціонерів, Польська Партія Соціялістична, Грузинська Партія соціялістів-революціонерів-федералістів, Вірменська Партія Революційних Федералістів і Латвійська Партія Соціял-Демократів (в Латвії були дві подібні партії; одна другої не визнавала). Російські соціял -демократи, большевики й меншевики, конференцію збойкотували. Не взяв теж участи жидівський Бунд, що в тому часі вже відділився від РСДР-Партії. Як згадано, були дві польські делеґації : одна під проводом націонал-дмократа Романа Дмовского і друга, на чолі з соціялістом Юзефом Пілсудськім. Українців на конференції не було, хоч існувала вже тоді сильна "Революційна Українська Партія" (РУП).

Метою конференції було дійти до спільного зусилля встановити демократичний лад у Росії, поминувши на боці всякі різниці між собою. Значних успіхів конференція не мала. Видала спільну деклярацію з трьох точок: перша — скасувати самодержав'я; друга — ввести йому на зміну демократичний режим, спертий на загальному голосувані; третя — кожна національність має право рішати про себе. Ця остання точка йшла в національному питанні дальше, ніж усі вище обговорені програми російських політичних партій, бо не спільний парлямент, тільки воля кожної нації рішала про себе. Але ні одна з російських партій не ввела відповідних до того коректив у своїй програмі. Деклярація залишилася паперовим актом.

VI

Політичні позиції поневолених у Совєтському Союзі народів сьогодні далеко ясніші, ніж були до 1905 року. За три четвертини століття майже всі вони національно й державно самовизначилися, довший чи коротший час пережили у власній, незалежній від Москви державі. Підманювати їх таким самим куснем сала як у 1905 році, вже годі. Серед існуючих політичних сил у тих народів, враховуючи в те й соціялістів усяких відтінків, не зловилися б на давню вудку : давайте спершу повалимо большевизм, а потім побачимо, як нам далі бути.

Але не змінилися й ті самі лишилися в нас дві речі. Перша — це природа і вдача російського народу та його підхід до питання державности України. Не зникли теж "малороси", тільки сьогодні їм ім'я "совєтські люди". Далі існує та сама небезпека, що й у 1917 році, що проповідники "гуманізму" й "людського обличчя" нової Росії будуть шукати серед "совєтських людей" новітних Шахраїв, і їм подібних.

Тож про будь-яку приязнь і добрі взаємини з російським народом — а таких і ми бажаємо — мова бути може тільки тоді, коли Україна стане цілком суверенною й ні від кого незалежною державою і коли це зрозуміють ясно — і явно це проголосять і то чесно, без дипломатичного хитрунства й "діялектичного" крючкотворства будуть притримуватися всі ті представники й речники "нової Росії".

1) Програма, прийнята на З'їзді 1903 р. оголошена в видані «Полний сборник платформ Русских політіческіх партій»- С-Петербург 1906. На жаль можемо користуватися тільки англійським перекладом.

2) Популярно звана «кадетами» (від перших літер її назви), так само як есдеками називали соціял-демократів а есерами соціялістів-революціонерів.

3) Законодавча установа, що діяла на підставі царського маніфесту з дня 17 жовтня 1905 року.

4) Як розуміють большевики — а нема доказу що інші москалі розуміють це інакше — федерацію, довідусмося з «Політичного Словника» Державного видавництва політичної літератури УРСР, Київ 1959, що є перекладом з російської мови. Подана там така дефініція федерації: "Федерація — союз держав, що становлять нову, союзну державу з єдиним громадянством. Входячи до складу федерації. союзні держави зберігають свої законодавчі і виконавчі органи, діяльність яких необмежується певним колом питань. Поряд з органами влади окремих держав, що входять у федерацію, встановлюються союзні (федеральні) законодавчі, виконавчі й судові органи, акти яких повинні виконуватися на всій території федеративної держави."

5) Автономія — це теж таке поняття, що ним можна крутити, як швець шкурою. Порівняймо її дефініції в українських та совєтських енциклопедіях чи словниках.

«Українська загальна енцикльопедія» : автономія означає право встановляти для себе закони. Повну автономію можуть мати тільки незалежні держави. Всі інші державно-політичні твори (союзи, унії тощо) віддають частину своєї суверенности спільним державним органам союзу. Ще вужча є автономія політичного твору в рамах держави. Тоді джерелом і правною основою автономії є не сама воля народу тільки правний законодавчий акт даної держави.

"Українська радянська енциклопедія" : автономія — це самоврядування певної частини держави, що здійснюється на основі загального державного закону (конституції).

«Політичний словник»: автономія — політичне самоврядування, що надається окремій національності в межах будь-якої держави.

«Юридичний словник» Академії Наук УРСР. Київ 1974: "Автономія — право самостійного управління розв'язувати державні питання певною частиною держави. Автономія політична втілена в національній державі, адміністраційна — в автономних областях."

6) Політична партія під назвою «Союз 17 Октября», створена в часі революції 1905-1907 років після проголошення царського маніфесту 17жовтня (октября). В програмі ставили конституційну монархію з парляментом-Думою, стоячи на становищі "єдиної-неділимої" і не признаючи не те що політичних, але й культурних прав українському народові.

7) Konni Zilliacus: The Russian Revolutionary Movement (London, Alston River, 1905) стор. 354.

М. Антонович

ЖМУТ СПОГАДІВ ПРО ОЛЕНУ ТЕЛІГУ

З Оленою Телігою я вперше "познайомився" десь за 1920-их років, коли так можна висловлюватися 1/. Справа в тому, що авторові цих рядків тоді було десь коло десяти років, а Олена Теліга була вже панночкою; і додамо — дуже гарною панночкою, що була в центрі уваги кавалерів. Отже, краще сказати, що вона знала про моє існування, а я знав про її. Спільного між нами було дуже мало. Опісля Олена Теліга виїхала до Польщі, де жила в Варшаві, і до Чехо-Словаччини не навідувалася, а я не їздив до Польщі.

Отже, правильніше було б говорити про знайомство від кінця жовтня 1941-го року, коли я прибув до Києва, почав мешкати в одному з нею помешканні й працювати в видавництві «Українського Слова». Таким чином, протягом понад одного місяця бачилися ми багато разів на день, а пізніше, коли прибув нарешті й її чоловік, Михайло Теліга, до Києва, вони переїхали в інше місце, а я незабаром також у інше. Все ж таки, й тоді, до кінця року ми бачилися декілька разів на тиждень, чи випадково на вулиці, чи в їдальні, чи, нарешті, на різних сходинах.

Пригадую першу зустріч, погідного сонячного, хоч і не теплого вже дня, кінця жовтня того ж 1941 року. Якщо не помиляюся, знов "познайомив" нас чи не О. Ольжич. "Так ось який ви виросли?" сказала пані Олена і з зацікавленням вдивилася в мене. Це

1) Автор цих рядків та О. Шовгенівна пізніше Теліга, прибули з Києва до Чехо-Словаччини на початку 1920 років.

було в день на вулиці, а від вечора я вже жив у "колгоспному" помешканні, як ми його називали. Це було багатокімнатне помешкання на Великій Володимирській вулиці, в якому до революції напевно жили якісь пани. За совєтської влади його переділили на декілька помешкань, але переділки були дешеві — совєтські і якось не перешкоджали нам жити однією великою родиною. Жили тоді в помешканні крім Олени Теліги, Олег Штуль-Жданович, Іван Ірлявський, Кобрин, брати Ігнатки, Олег Лащенко, я, а через декілька днів приїхав і Федір Гайович з Праги; а ще через декілька днів — недавно померлий у Празі інж. Володимирів.

У ті часи Київ був голодний, холодний і досить малолюдний, але деякі середнього віку громадяни, які могли його порівнювати з дореволюційними часами, вказували на те, що ще ніколи Київ не був таким українським містом, як саме тоді, восени 1941-го року. Навіть на улицях загально панувала українська мова.

Найчастіше ми бачилися ввечері, коли всі приходили додому , бо ж у Києві тоді була поліційна година від смеркання до світання. У цілому помешкані була єдина тепла, або може краще сказати, не дуже холодна кімната — кухня, і там ми їли спільну вечерю, яка ден-у-день складалася лише з однієї страви: гороху звареного на воді, без соли й товщу, — а все ж таки це була основна наша їжа на день. Там, за теплим гороховим супом, якщо ту страву можна було так назвати, обговорювалися щоденні переживання, різні зустрічі. справи. І хоч Олена Теліга була найстарша між нами — їй тоді було вже понад тридцять, — вона виявляла себе дуже добрим товаришем, порадником, рішуче протестувала проти того, щоб ми брали під увагу те, що вона жінка, й давали їй якісь пільги в тих, до речі, не надто вибагливих господарських обов'язках.

Під час всього того періоду я пригадую її в тому самому суворому чорному костюмі й чорному капелюсі. Це викликало враження певної суворости; і справді, вона була суворою до себе й до інших, які пробували свої особисті інтереси поставити понад національну справу, для якої ми всі там були. Крім того, вона була рішуча, безкомpromісова, а при тому дуже невимоглива щодо особистого життя й ви тривала, якщо мовити про терпіння різних невигод у неопалюваному помешкані, де вночі замерзала вода в шклянках і де лише в кухні і то ввечері, коли ми трохи топили, було тепліше. Однак, у особистоду життю вона була дуже мила, тепла, товариська!

Протягом майже одного місяця доводилося мені разом з пані Оленою ходити до редакції, де вона видавала літературний часопис ЛІТАВРИ, а я був редактором часопису, якого німці так і не пропустили — ні одного числа — «Молода Україна». З Великої Володимирської ми переходили щодня попри Володимирський собор, який, подібно як і собор, описаний Олесем Гончарем, умів у залежности від погоди й настрою, здаватися кожнього разу трохи інакшим.

У редакції при дверях стояв сторож: досить типовий український селянин, який, до речі, погано говорив по-російському, але тим не менше намагався всіх вітати російською мовою. Проте нас він уже знав і говорив завжди українською і — мушу визнати — досить гарною й чистою мовою. І ось одного дня проявився його сервілізм. Тоді вже стали німці нас виарештовувати, і російська реакція це відразу й досить уміло використала. Росіяни домагалися свого тижневика. Коли пройшла хвиля перших арештів, і ми рано прийшли в редакцію, той дядько звернувся до нас знов "панською" — російською мовою. Це було досить несподівано. Я пам'ятаю, усміхнувся, але Олені Телізі терпець урвався; вона зупинилася і не зважаючи на те, що в той час ішло багато людей, вичитала йому піднесеним голосом лекцію, назвала цого нахабою й закінчила свій короткий вибух словами: "Щоб мені цього більше не було!" Наш малорос зіщулився, але набрав невимовної поваги до пані Олени, і вже ні разу я після того не пригадую, щоб він з кимось із нас

говорив російською мовою.

І ще один приклад малоросійства, спричиненого совєтським терором. Одного дня з бюро, в якому урядувала Олена Теліга (це вже було після першої хвилі терору Ґестапо проти українських революціонерів у Києві) вискочила на коридор одна молода поетеса й почала голосно вигукувати в коридорі, щоб усі чули: ”Ось тут поприїздили з еміґрації люди, які виступають проти наших визволителів-німців і не дають нам їх хвалити!” Вигукувала вона ще й інші речі, щось про те, що піде до ҐЕСТАПО, тощо. Не знаємо її, бо вона опинилася на еміґрації й живе чи не в ЗСА. Виявилося, що, мабуть, за чиєюсь намовою, чи з своєї власної дурноти, вона написала вірш у якому була похвала переможній німецькій армії. Очевидно, Олена Теліга їй сказала, що цей вірш до ЛІТАВРІВ не надається, а те, на коридорі, була реакція тієї поетки.

Подібних прикрощів приходилося Олені Телізі переживати багато, майже щодня. То люди, які їй клялися у вічній дружбі, явно й нахабно зраджували її а тих, кого не могли переконати зрадити її, оплюгавлювали; то просто доносили на неї, то провокували її. Конкретних прикладів можна булоб наводити багато: вони обурливі, прикрі, болючі; але Олени Теліги вони не могли ні захитати, ні зламати. Вона йшла просто й гордо, немов не помічаючи людської підлоти. Бачучи її в такі хвилини й знаючи, як гірко й прикро їй, що є українці, які здібні робити такі негідні вчинки, а проте помічаючи на її устах легеньку усмішку, я завжди чомусь пригадував рядки з одного вірша Юрія Липи:

«На свисти, на виття, на полохливі кроки
У світлі білому цвіте мій гордий спокій!»

Такою Олена Теліга назавжди лишиться в моїй уяві.

□

Іван Аркан

«НАУКОВІ МЕТОДИ» СОВЄТСЬКОЇ КРИТИКИ

В числі за липень 1975 року журнал «Вітчизна» Антон Хижняк, нагостривши притуплене перо, рушив до бою проти націоналістичного страшила, що зганяє сон з повік совєтських апаратчиків. Приводом йому до того стала праця покійного д-ра Михайла Сосновського -Дмитро Донцов, політичний портрет.»

Цей, послугуючися його власним висловом, ”з дозволу сказати письменник і критик”, подає причину, що спонукала його написати рецензію. Власне, були дві причини. Почнемо з другої. Хоче він ”дати відкоша оскаженілій антирядянщині, якою начинено кожну сторінку цього видання.” Ми це розуміємо і тому не дивуємося: не полюбляють бо Донцова не так москалі й большевики, як їхні підбігайли. Однак нас більше цікавить перша причина, що на неї покликується автор рецензії, а саме — його твердження, що ”грубезна книга” д-ра Михайла Сосновського позбавлена ”будь-якої науковости”.

Зацікавлені, якими то науковими методами послугуватися буде автор у своїй арґументації, озброїлися ми терпеливістю й уважно перечитали рецензію до кінця. До того рішення треба було себе примусити, бо звичайно в того рода писанині совєтських видань така нудота, що від неї — як говорив Євген Маланюк — мухи дохнуть на стінах. І мабуть не помилимося, висловивши думку, що мало хто їх читає.

Перші зразки совєтської ”науковости’ в літературно-політичній критиці бачимо в тому, як Хижняк характеризує суспільне середовище, куди зараховує автора рецензованої книжки та предмету його студій. Подаємо для прикладу деякі вислови Хижняка в по-

азбучному порядку:

Бандерівські горлорізи

Буржуазні націоналістичні гендлярі

Буржуазно-націоналістичні недобитки.

Жалюгідні відщепенці

Націоналістичні запроданці

Націоналістичні зрадники

Націоналістичні ляндскнехти

Націоналістичне охвістя

Пани чи пак містери націоналісти

Продалися душею і тілом імперіялістичним хазяям

Пронафталінене ошмаття колишньої царської імперії.

Твердо ставши ногами на цьому "науковому" ґрунті, Хижняк забирається тепер до властивої своєї мети — доказати, що Дмитро Донцов не був ані мислителем, ані теоретиком, ані не мав ніякого впливу на покоління своєї доби і т. д. і т. д.

Ніким з того Донцов не був, не є та й бути не може, бо — знову ж, оперуючи аналогічними совєтськими "науковими" доказами, стверджує Хижняк, що Донцов:

Відкинувши сором і закинувши елементарну логіку, вихваляв Центральну Раду, та буржуазну зґраю, яка продала Україну німецькому імперіялізмові,

Вірний холуй німецького мілітаризму,

Ворог радянського народу, бо "в його писанях не було нічого наукового, тільки звіряча ненависть до радянського народу",

Гітлерівський лакей, що їздив, як гайдук, на зап'ятках ґебельсівського ридвана,

Гітлерівський лизоблюд,

Гітлерівський прихвостень,

Давній шпигун, що співробітничав з фашистськими органами безпеки,

Жандармський аґент-донощик,

Жебракував на заокеанських політичних папертях,

Животів на політичних подачках,

Закляк на дрібненькій ролі політичного клерка,

Заклятий ворог пролетарської революції,

Звичайнісінький запроданець, що ретельно служив різним імперіялістичним хазяям,

Мерзенний запроданець,

Пасквілянт,

Поліцийний філер (цебто шпик, прим. І. А.)

Націоналістичний перодряп,

Поміщицький вигодованець,

Слухняний гітлерчук,

Удається до істерії (та це й зрозуміле, бо брав уроки в свого наставника Гітлера), і прочая, і прочая . . .

Для "невірних Томів" найбільш переконливим доказом буде, що такої думки про Донцова був . . . ніхто інший, як Ярослав Галан.

Побратим Хижняка по перу, до війни доносив польській поліції на націоналістів, по війні нищив їх большевицькими руками, за те покараний смертю.

А коли ще до того сам "Володимир Ілліч ще до революції розгледів справжнє обличчя цього перекинчика і назвав його націонал-соціялом (як це перегукується з гітлерівським націонал-соціялізмом, чиїм аґентом став через двадцять років Донцов!" — то ясно, що твердження, начебто Дмитро Донцов впливав на розвиток української суспільно-політичної думки — це тільки "абсурдні, науково подібні прагнення Сосновського."

Необережно забув Хижняк покликатися на якесь місце з останньої промови Брежнєва, і цей недогляд, напевно, пильно занотовано на його "службовому листку".

Ці наукові аргументи", що в правильній та всім зрозумілій українській мові називаються хіба простою лайкою, обраховані на вжиток в нутрі Совєтського Союзу, бо з такою "науковістю" годі просунути носа поза його межі. Відважимося поставити твердження, що можуть вони імпонувати тільки позбавленим усякого критицизму большевицьким апаратчикам та кагебістам. Це образа для дійсних критиків і науковців у Совєтській Україні і якби воля висловлюватися одверто в умовах підсовєтського життя, дістав би Хижняк від них, своїх таки земляків, може навіть і товаришів, добру відправу.

Тим більше, що й надто великим

знанням не грішить він, коли пише, що Донцов переклав українською мовою «Майн Кампф» Гітлера, або що Українська Соціял-Демократична Партія, яка основувала свою програму на тих же самих тезах Маркса й Енґельса, що й Російська Соціял-Демократична Робітнича Партія, перемінена пізніше на большевицьку, була . . . дрібно-буржуазна націоналістична партія."

Наслухавшися такого про Донцова, совєтський — та й кожен інший — читач цікавий довідатися чим саме заслужив собі Дмитро Донцов на таку характеристику. Хижняк поспішає на те відповісти, при чому частинно сам себе заперечує, бо признає, що мав якісь "теорії" Донцов хоч і "не був теоретиком". Отож ці теорії Донцова — це найтяжчий злочин, що його в очах єдинонеділимця, білого чи червоного, може допуститися українець. Він проповідував відрив України від Росії, закликаючи до того, щоб "у політиці внутрішній — плекати всі засади західньої культури, в політиці зовнішній — повна сепарація від Москви". Він твердив, що "большевизм — це чисто російське явище" і що обов'язком націоналіста є боротися під кличем "За Україну — вільну від усякої Москви" і — "З большевиками — по-большевицьки!".

Ось такі "нікчемні донцовські теорії", що їх "викриває Антон Хижняк.

До речі, хтож такий Антон Хижняк? Чи не той сам це, що в історичних повістях хотів розтягнути право "старшого брата" над українським народом уже в давнину нашої історії, коли "старший брат" ще в личаках ходив, а коли хотів що написати — кликав людей з України?

Мабуть за мало прислужився Хижняк "старшому братові". Не знаємо та й не цікавимося, чи дослужився вже "дачі" та "автомашини з шофером" і інших благ, що ними нагороджують яничарів.

Але, коли так вдуматися в подану вище літанію епітетів і закидів проти Донцова, Сосновського та всіх "буржуазних націоналістів", здивовано побачимо, що вистане підмінити "націоналістичний" і "гітлерівський" на "большевицький" і "московський" а замість "Донцов" поставити "Хижняк" — і дістаємо автопортрет автора "київського відгуку на нью-йоркське видання."

Пише Хижняк, що "на скрижалях історії нашого народу прізвища Донцова нема й не буде ніколи." Помиляється. Воно вже є. І самою своєю присутністю на тих скрижалях змушує хижняків розправлятися з ним у совєтських журналах, брошурах і всяких псевдонаукових виданях. А от про хижняків, то можна сказати, що як і згадає коли про них український нарід, то хіба як про тих, що помагали його душити та кувати йому дужчі кайдани.

—X—

ЗРАЗОК НЕДОЛУГОЇ ДИВЕРСІЇ ПРОТИ О. Д. В. У.

У видавництві «Наукова Думка» в Києві, "на украïнском языке" друкується «Український історичний журнал», завданням якого є постійно перефальшовувати історичні факти відповідно до потреб імперської політики Москви.

Рік тому в грудневому числі цього органу " . . . філіялу інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС" було вміщено статтю М. М. Варварцева під наголовком: "Українські буржуазні націоналісти — знараддя гітлерівської п'ятої колони в США". Вміщено, правдоподібно в надії, що Москві пощастить використати "атмосферу детанту" для повторення кампанії цькування Українських Націоналістичних Організацій в ЗСА за зразком, випрубуваним вже апаратом Берії за часів урядування в ЗСА президента Рузвельта.

Москва дуже добре розуміла неприродність й епізодичність "протинімецької коаліції" народоправних дер-

жав світу з тоталітарним СССР. Тому Кремль усі сили доклав, щоб цю щасливу для нього нагоду всебічно використати. Головним чином — з розрахунком на різні непередбачувані ситуації, що можуть виникнути в майбутньому при тому чи іншому висліді Другої світової війни.

Дбаючи в першу чергу про великодержавницькі інтереси Росії — комуністичні верховоди в Кремлі намітили широко-закроєні пляни акції, намірених на ліквідацію осередків Визвольних Рухів поневолених нею народів, які діяли в країнах Західньої Европи і на теренах Нового Світу.

Головний удар, само собою зрозуміло,скеровувалося проти Українського Націоналістичного Визвольного Руху, який в 30-х роках, — за твердженням і "варварцевих", — виявив себе динамічною революційною силою, — спроможною не лише протиставитися російському імперіялізмові, але й стати прикладом і стимулюючим чинником для процесів внутві СССР, які мають вивершитися остаточним і неминучим розвалом російської Тюрми Народів.

Підступ, провокації і диверсії російських "п'ятиколонників" — випробувана "зброя" не тільки червоної Москви. Сталін лише удосконалив апарат і техніку "мистецтва", вже пратгикованого за часів Івана Лютого й Петра Першого. Тим — вибух в Ротердамі — став Першим вибухом Другої світової війни на терені Західної Европи. . .

Автори статті "М. Варварцева" прозраджують свою безрадність і розгубленість: їм доводиться признатися, що й нині, понад 30 років після переможної війни аліянтів і принагідчих загарблень сусідніх свободолюбних країн Москвою — імперія себе почуває як на бочці з порохом Українського Націоналістичного Руху!

Тим цікаво простежити, як сьогоднішній московський павук снує своє павутиння в надії зловити якусь легковажну муху.

Москва як звичайно — удає, що вона зовсім не дбає про безпеку своєї розбухлої імперії. Вона просто із шкури пнеться, щоб ще раз "рятувати" зовсім не соціялістичну Америку! Для цього варварцевим доручено оповідати на сторінках їхнього "органу" ще одну казочку про "підривну діяльність в ЗСА в передвоєнний час", яку, мовляв, німецькі націонал-соціялісти мріяли робити руками . . . й українських еміґрантів . . . Героєм казочки доручено вивести ОДВУ. Виникає питання: чому саме ОДВУ? ...

Зрозуміло, що Москві дуже залежало 30 років тому на підриві авторитету і спроможностей Організації Державного Відродження України, яка, як відомо за океаном відіграла величезну ролю трибуни і форуму речника Української Національної Революції у вільному світі напередодні війни.

Адже-ж співробітник "філії інституту . . . при ЦК КПРС" в своїй статті стверджує, що "на початку 30-х років провідну ролю відігравала т. зв. "Організація Державного Відродження України" — яку в 20-х роках зорганізував " Є. Коновалець — ватажок УВО — ОУН", щоб ця організація була "своєрідним під психологічно-політичним і фінансовим оглядом, запіллям", очевидно, Українського Визвольного Руху на Українських Землях, тоді загарбаних чотирома окупантами Української Народної Республіки.

Варварцев в ролі провокатора пише: "клітини ОДВУ були, як правило законспіровані". Ми незнаємо, чи автор такого твердження є невігласом, чи замаскованим шкідником, бо на тій же самій сторінці він пише, що ще в 1933-му році. в часі приїзду до ЗСА Сеника-Грибівського, вже в ЗСА творилася "воєнизована організація Молодих Українських Націоналістів (МУН), а для її членів відкривалися школи — радіотелеґрафічна і летунська, де гітлерівські аґенти навчали слухачів шпигунсько-диверсійного ремесла . . . Після завершення курсу випусників висилалося на військові підприємства, авіобази та до армії ЗСА".

Цілому світу віломо, що Гітлер прийшов до влади в Німеччині щойно в 1933-му році, тоді, коли вже в ЗСА існували згадані вишкільні курси МУН

Тим мова про "гітлерівських аґентів" — є звичайною московською провокацією й найдешевшою брехнею. Це типова "метода" російського імперіялізму — нахабно втручатися у внутрішні справи іншої держави, на терені якої її громадяни мають ґарантоване конституцією право діяти в рамках статутів своїх громадських Організацій!

Очевидно, вину за фальшиві інформації і твердження варварцеви передбачливо спихають на їхні "Українські щоденні вісті" (Нью Йорк), або на якесь вже не існуюче "аґенство". Наприклад: "Як передавало в червні 1939 року аґенство Гавс з Варшави, гітлерівський уряд почав чергову кампанію підтримки "самостійницького руху" і в звязку з тим виділив українським націоналістам в Америці велику суму грошей" . . .

Звичайно, урядові чинники Вашинґтону запропонували проф. О. Грановському висловитись в справі закидів речників Москви і місцевих комуністів.. Про вислід пише варварцев: "Керівник ОДВУ О. Грановський запевнив державний департмент, що його організація не одержує ніяких фондів і розпоряджень з-за кордону". Отже унтерофіцерша сама себе відбатожила . . .

В тій же статті на слідуючій сторінці довідуємося — ЩО саме найбільш Москві дошкуляє. Виявляється, — Українські Націоналісти в ЗСА, — прикриваючись гаслами допомоги Карпатській Україні — аґітували за озброєння членів своєї Організації й "втілювання цих закликів в життя". Так у жовтні 1938 р. . . . Р. Сушко на вічі у Філядельфії закликав формувати на території ЗСА військові загони" . . . Цим автор статті сам авторитетно стверджує й інформує підсовєтських читачів про те, що Організація Державного Відродження України діяла відкрито за підтримкою широких мас учасників багатолюдних віч. Також правильно інформує Варварцев читачів про те, що лише в 1939 р. заходами ОДВУ було зібрано на Визвольний Фонд ОУН 20 тисяч долярів! І це був гріш українських патріотів!

Звичайно варварцевим зась згадувати у власному органі про Карпато-Український Зрив (коли Сталін перелякався був, що до Карпатської України ОУН приєднає усі землі України!) і про героїчне збройне протиставлення збройним силам Угорщини -Карпатської січі; ані про ганебний "пакт Рібентропа-Молотова" про сфери впливів Москви і Берліну коштом сусідніх народів . . .

Але вершком "творчої фантазії" підсовєтського "вченого" є відкриття: Українські Націоналісти — для маскування своєї легальної гуманітарної діяльности в ЗСА, мовляв, створили Комуфляжний "Український Конґресовий Комітет" (УККА)!

Іґноруючи історичні факти Москва буде замовчувати справжню ролю Голови ОДВУ проф. О. Грановського — як речника неупокореної України, — який протестував проти репрезентації України в творені тоді ООН — аґентом російського імперіялізму під фірмою "уряду УРСР".

Вона горами фабрикованих нею фальшивок і провокацій все ще намагається засипати немеркнучі жарини вогнищ Української Національної Революції, якими живиться недосяжна їй Україна, тимчасом обцяцькована чужими їй гаслами і орденами. Але так само знає, що як нема як зліквідувати Заповіту Шевченка, так само нема як викорінити сказаного Сином Карпатської України — підпільником ОУН в Києві — Р. Рогачем в промові до київської Молоді: "Ця молодь самою долею покликана стати на борню за незалежність своєї державности. Нам потрібна молодь сильна тілом і духом, яка здібна торувати дальші шляхи, початі Святославом і Мазепою. Тільки народ, що має таку молодь, може вибороти собі належне місце в Европі . . ." (І. Головченко О. Мусієнко: ЧОРНЕ СОНЦЕ, К. 1965, ст. 308). На закономірність історичного процесу не впливає метушня тих, які хочуть його загальмувати, або хоч звести на бічні тори. І під цим кутом розглядаємо "наукову діяльність" багатоголових "ваврарцевих" і їхніх зверхників — представників Кремля,

які собою усіблюють агонізуючі сили імперіялістичної реакції.

Єдиний правильний шлях приборкання та розгрому цих сил — це політична пильність національних спільнот, спільний визвольний фронт свободолюбивих народів, які змагаються за повалення Російської Тюрми Народів!

М. М. Культурно-Освітній референт
Ц. У. ОДВУ

—×—

Д. К.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ФРАНЦІЇ (ОУМуФ)

Франція, а особливо Париж, як символ і джерело всього найкращого, що створив геній французького народу, була завжди також осередком політичних течій майже всіх народів світу. Не були вийнятком у цьому процесі й українці. Від княгині Ярославни, через Орлика й Петлюру, українська політична й культурна еліта орентувалася також на Париж і навіть осідала там, щоб з цього світового центру промощувати Україні нові шляхи до тієї самої мети — державної Свободи.

Сьогодні Париж тратить своє місце — місце творчої свободи в думці й в дії, але ніяке інше місто, ніякий інший фокусний світовий осередок не зайняв ще його місця, тому Париж ще й сьогодні є не тільки символом, але й центром вислову свободи думки чи не всіх народів світу.

Українська громада змаліла не тільки в Парижі, але й у цілій Франції. Найважливіший політичний осередок у Парижі — це «Рю дю Сабо,» або Українське Видавництво, де виходить «Українське слово», та український науковий осередок у Сарселі біля Парижа, де виходить Українська Енциклопедія. Поза тим, є Бібліотека ім. Петлюри, наші церкви тощо.

Тому надзвичайно приємно заскочив мене факт не тільки існування, але й творчої дії Організації Української Молоді у Франції (ОУМуФ). Міститься вона при рю де Сабо і має філії та делегатури поза Парижем.

Організація Української Молоді у Франції постала 1956 р. і стоїть на передодні відзначення 20-ліття своєї діяльности. Згідно зі статутом та інтенціями основоположників, ОУМуФ має подвійне завдання: 1. прищеплювати молоді українського роду любов до батьківщини їхніх батьків; 2. інформувати французьке оточення про українську проблему.

Для здійснення цих завдань організація діє через клюби та зв'язкових, що охоплюють значну частину осередків українського поселення у Франції. Головна Управа знаходиться в Парижі, її переобирають щороку на Загальних зборах.

За час свого існування ОУМуФ може похвалитися значними успіхами. У першій стадії, в тісній співпраці з Українською Національною Єдністю, управа гуртувала молодь та сприяла твореню танцювальних фолькльорних гуртків, а також дбала про навчання українознавства шляхом притягання молоді на курси українознавства, влаштовувані спочатку УНЄ в співпраці з ОУМуФ, аж доки цього року Курси Українознавства були проведені повністю Управою ОУМуф.

Черговою стадією було перенесення ваги праці на вивчання подій в Україні та української проблеми. Цьому служив Франко-Український Бюлетень, що виходив французькою мовою довгими роками при співпраці зі старшими. На базі ОУМуФ постав гурт молодих перекладачів, і так появилися переклади Лесі Українки, Т. Шевченка, **Історія України** М. Грушевського, переклад збірки поезій Є. Маланюка, вперше у Франції — збірка перекладів молодої поезії т. зв. Шестидесятників.

Сьогодні маємо активні клюби в Монтаржі, Мелені, Парижі, Пон-де-л'арш та зв'язкових у Ліль, Альґран-

жі, Мілюзі, Ліоні: де є надія на створення клюбів ОУМуФ або відновлення. Оживлення чи творення нових осередків ОУМуФ завдячується динамізмові сучасної управи. Від 1973 р. управу очолив інж. Данило Ганяк. Ця управа, не заперечуючи минулого, пішла в новому напрямку діяльности. До фолькльорної діяльности сучасна управа намагається додати працю інформації оточенню про українські проблеми, зокрема про сучасний стан в Україні. При цьому користується франкомовним журналом «Ешанж».

Та основна увага управи звернена на пропаґанду української справи серед французів: летючки, афіші- статті в французькій пресі, інформування французької преси. У 1974 р. ОУМуФ провела пропаґандивну кампанію проти підступности московської політики, коли Москва, що переслідує українців в Україні, ставила пам'ятник Т. Шевченка у Везін-Шалеті. Ця постава ОУМуФ викликала полеміку в місцевій пресі. Одночасно багато уваги присвячено поширенню відомостей про арешти в Україні й про політв'язнів. У грудні 1974 р. організовано окрему імпрезу в обороні В. Мороза; 1975 р. — в обороні ур'язнених жінок в Україні. Управа взяла в жовтні ц. р. активну участь у підготові масового віча в Парижі за звільнення Л. Плюща, що викликало розголос по всій Франції.

Ці успіхи завдячуємо фактові, що ОУМуФ щораз тісніше в'яжеться із співзвучними не-українськими організаціями й намагається в свої акції оборони втягнути чужинців (з цією метою назва організації французькою мовою звучить: Молоді Приятелі України). І по цьому шляху Управа має намір іти й у майбутньому, шоб приєднати для Української справи якнайбільше французів і як найбільшу частину французької громадської опінії.

—×—

Юрій Артюшенко

НА МАРҐІНЕСІ ДИСКУСІЇ ПРО «ПЛЕБІСЦИТ»

Минулого року на сторінках «Свободи» появилося ряд статтей на тему наших сил і можливостей на відтинку нашої державної діяльности, як в Україні так і поза нею. Втім і про «плебісцит» як один із її виявів. При тому поняттю «плебісцит» дехто з авторів надає не конкретне значення, а загальне, часто не тотожне з його конкретним значенням. Між іншим, цього не роблять москалі, а зокрема, коли мова йде про "плебісцит" в Україні потребу якого московська **еміґрація видвигнула** була в 1950-тих роках.

Рівнож і група ред. В. Гришка того не робить. От наприклад, програма УРДП теж надає поняттю «плебісцит» конкретне значення, а не утотожнює його, як дехто з авторів на сторінках «Свободи», з державно-визвольним зривом, національною революцією, переворотом тощо, що не є тотожним з конкретним значенням поняття «плебісцит».

Власне, надання групою ред. В. Гришка в програмі УРДП поняттю «плебісцит» конкретного значення й спонукало автора цих рядків у своїй статті «Протиріччя в програмах речників політичного сектора» («Самостійна Україна» січень-лютий 1974, ст. 13), писати так: "Власне в цій програмі, в розділі "Головні напрямні внутрішнього змагання за зміни в Україні сьогодні — поточна програма — мінімум з погляду остаточних цілей УРДП" мова про "перетворення "Української Радянської Соціялістичної Республіки" в повністю суверенну національну республіку **з забезпеченим правом плебісциту під міжнародним наглядом,** (підкреслення наше — Ю. А..) у питанні приналежности до союзу чи виходу з нього". І далі є пояснення, що цій програмі — мінімум УРДП "не протиставляє своєї програми — максимум, а навпаки — включає й мінімальні цілі в свою максимальну програму". І в розділі "Головні орієнтаційні постанови поточно-політичної діяльности УРДП на сучасному етапі", в точці, де мова про засаду СССР як "добровільного союзу справді рівних і суверенних республік", знову написано про " . . . взаємне визнання права кожного з цих народів самим вирішувати **(зокрема — шляхом негайного плебісциту)** (підкреслення наше — Ю. А.) питання про форму ладу в республіці".

Навівши цей витяг із програми

УРДП, ми в цій статті далі писали: "... що український нарід не може повертати колесо історії з-перед дат Актів 22 січня 1918-1919 років, по яких він став державною нацією й не перестав нею бути, незалежно від того, що на міжнароднім форумі сьогодні виступають в імені України не українські, але совєтські самозванні речники". І далі: "А до того ще додаймо, що в випадку плебісциту країна часто ділиться на зони, в яких вирішальне слово мають члени Міжнародної Плебісцитової Комісії, до якої входять представники не тільки прихильних, але й ворожих до плебісциту держав".

Цю й пов,язану з нею тему ми порушуємо й у нашій статті "Уторований шлях і родючий ґрунт прадідівщини" («Самостійна Україна» за травень-червень 1975). В ній автор цих рядків, між іншим, писав: "Не спинили нас дотепер ні поради, ні вимоги наших братів в Україні. Ми їх здебільшого нехтуємо, як знехтували в свій час вимоги генерала Чупринки. Зокрема, нехтуємо вимогу, щоб ми на чужині творили одну українську родину на чолі з однією повноцінною й незалежною від чужих чинників своєю власною репрезентацією.

Та ж, здається, сама логіка життя цього вимагає від нас, бо вже саме відмінне насвітлювання нами тієї самої проблеми викликає в чужинців недовір'я до всіх наших тверджень. Вже пора відмовитися нам від таких крайніх засад як "коли не моя зверху . . . ", та, в найкращому випадку, — "моя хата з краю", бо й ця засада, теж принесла нам багато невдач у нашій боротьбі за державність. Пора привітати зокрема вимогу, що з'явилася на сторінках «Українського вісника» наших братів в Україні.

До речі, відносно думки, висловленої в «Українському віснику» про вільні вибори, нам здається що тут справа про вільні вибори в своїй уже відновленій державі, а не в процесі самого її відновлення й мінливо-переходових змін, що будуть невідхильно пов'язані з цим процесом. Думаємо, що тут мова не про «плебісцит під міжнароднім наглядом», який дехто з нас пропаґує й проти якого ми висловилися критично . . . "

І далі в цій же статті ми твердили: "Отже, хоч би з цієї причини, за суверенну волю українського народу можна буде вважати тільки ті вільні вибори, що відбудуться без жадного на них впливу чужої панівної дійсности, себто в відновленій суверенній Українській Державі. **В державі опертій на законодавстві попереднього всенародного волевиявлення,** для перегляду й переоцінки якого ці вільні вибори й мають відбутися."

Це стільки наших зауваг щодо тих статтей, в яких порушується проблема«плебісциту», при чім підкреслюємо, що вони відносяться тільки до статтей у «Свободі», до статтей авторів, які визнають правосильними Акти 22 січнів 1918 й 1919 років і встановлені ними українські державні атрибути. Не згадуємо тут тих авторів, які на сторінках деякої нашої преси закликали до " .. . визнання конкретної держави, що називається УРСР і є складовою частиною СССР", тих, які в своїй нестямі готові спопелити всі державні атрибути, під якими ми всі разом стояли, і то в переконані, що Україна хоче цієї найдорожчої жертви від них.

Щождо проблеми наших сил взагалі й можливостей на відтинку нашої державної діяльности зокрема, як в Україні так і поза нею, то ми хочемо тут висловити тільки декілька найактуальніших на сьогодні думок.

І так, під державною діяльністю ми розуміємо діяльність, якої завданням є відновлення Української Народньої Республіки, створеної Актами 22-их Січнів 1918 і 1919 років.

Само собою зрозуміло, що наші можливости в здійсненні цього завдання залежать у першу чергу від наших власних сил як в Україні так і поза нею і від узгіднення головних настанов і координації чинів у процесах в Україні й в зовнішнім світі.

До створення таких всеукраїнських сил є всі можливости, а тому, що боротьба за відновлення української державности хоч і мінялася, як мінялися форми московсько-імперіялістичного

тиску, але ніколи вона не припинялася та постійно розгорталася на ґрунті одної й тієї ж самої державно-політичної думки спільної для українських борців як в україні так і поза нею.

Про сили спротиву й вогнища національних дій у різних українських середовищах в Україні нам невтаєниченим у ті справи, (які тяжко нам зрозуміти), ми тут не будемо говорити, бож не маємо інформацій опертих на відповідних матеріялах, хоч уже й ті інформації, що надходять в останні роки дають нам підставу вірити, що там наростають все нові й нові державнотворчі сили.

Тож із вище згаданих причин ми спинимося лише на проблемі наших сил і можливостей на відтинку нашої державної діяльности головно поза Україною.

І так, спостерігаючи українське життя в чужині ми бачимо, що національно свідома спільнота в своїй переважаючій кількости є свідома того, що головним державно-політичним завданням нашої доби є: відновлення Української Народньої Республіки, створеної Актами 22-их Січнів 1918 і 1919 років.

Загальна ж думка є, що реалізація цього завдання можлива тільки при повній координації дій усіх наших творчих сил на всіх секторах українського життя. При тім, треба сказати, що переважає думка, що до координації тих сил можна прийти тільки взаємною виміною думок й узгідненням настанов, щодо історичних процесів в Україні й зовнішнім світі. І, на нашу думку, передумовою успіху на цім відтинкові є: ясне розмежування роль державного, політичного й суспільно-громадського секторів. Бож не з суспільно-громадським, хоч би можна, наприклад, утотожнювати політичний сектор ані з державним, ані тільки тому, що політичний сектор є тільки підбудовою державного, так, як суспільно-громадський є підбудовою політичного сектора.

Не усвідомлення цього на нашу думку, й є одною з причин кризи в державнім і політичнім секторах українського життя в чужині.

Причину кризи український загал приписує безкомпромісовості політичних груп і пояснює це тим, що вони є затьмарені непогамованими пристрастями та бажанням досягти свого за всяку ціну.

Ми того переконання, що створити власні потрібні нам сили й можливости на відтинку нашої державної діяльности ми зможемо тільки тоді коли будемо:

1. Змагати до встановлення спільних підстав до співпраці в державнім секторі всіх тих національно-політичних сил, що ставлять примат української державности понад усіма іншими проблемами українського життя.

2. Прямувати до духових зв'язків з національними процесами в Україні й шукати спільного знаменника для українських національних процесів в Україні й таких самих процесів поза нею, спільного знаменика в прийдешність.

3. Відкидати всяку думку про те, що шляхом леґалізму супроти московського окупанта можна було б злагіднити його імперіялістичну дію в Україні.

4. Переконати українську спільноту в тому, що плебісцит може бути виявом державного волевиявлення тільки в відновленій Українській Народній Республіці, а ніколи в процесі самого її відновлення в час мінливо-переходових змін, пов'язаних із цим процесом.

5. Унапрямлювати український політичний світ на шлях здійснення вимоги наших братів в Україні висловленої на сторінках їхнього «Українського вісника», а саме, щоб на чужині творили одну українську родину на чолі з однією повноцінною й незалежною від чужих чинників репрезентацією.

6. Прямувати до того, щоб таким репрезентантом став зцементований у моноліт Український Державний Центр в екзилі.

Тож тому, що автор цих рядків вірить у те, що кожну чесну людину сумління веде бо пізнання Бога й до виявлення його правд у творчих ділах своїх, то він не сумнівається й в тому, що український політичний світ піднесеться до висот державної зрілости й таки створить оті потрібні нам сили й можливости про які мова була на початку цієї статті.

БУЙНІ ДНІ ЮНОСТИ

(Уривки спогадів Антона Вартового[1]/ літературний запис Зиновія Книша)

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ — ПЕРЕДІСТОРІЯ.

На початку 30-тих років, відомий доносчик і провокатор в УВО, Роман Барановський, за старою засадою кидати підозріння на других щоб відвернути його від себе, висунув закиди донощества супроти свого колишнього товариша з «Летючої Бригади» УВО, Антона Вартового. Це вийшло на яву під час самбірського процесу восени 1933 року, коли розкрилася ганебна роля Романа Барановського, якого в тім процесі засуджено на 10 років тюрми: він пізніше помер від сухіт у в'язниці.

Антін Вартовий, уже давніше цілком розконспірований як націоналіст-революціонер не міг продовжувати діяльности в організації й перебивався з води на хліб у тяжкій долі приватнього вчителя на Підгір'ї.

Коли по Другій Світовій війні зібралися по таборах Німеччини великі скупчення українських утікачів, а між ними багато колишніх членів УВО інж. Володимир Мартинець на доручення Проводу Українських Націоналістів, почав списувати їхні спогади й свідчення з перших днів діяння організації. Вислідом тієї праці була історія українського підпілля, з якої вийшов тільки перший том у 1949 році п. н. Від УВО до ОУН.

У тій книжці автор, переповідаючи події другої половини 20-тих років, згадав теж про Антона Вартового й назвав його доносчиком польської поліції. Особисто автор або зовсім не знав Вартового або дуже мало й ніколи не мав з ним ніякого діла. Повторив лише поголоску, що її свого часу пустив у світ Роман Барановський без жодних доказів і не покликуючися на ніякі факти.

Два або три роки пізніше почав я писати мої власні спогади з 1930 року що вийшли друком в Парижі 1953 року п. н. *Дрижить підземний гук.* В одному місці була мова також і про Антона Вартового — він бо в тих роках був діяльним членом Української Військової Організації — і там я без глибшої надуми, повторив за Мартинцем той самий закид. У той час Володимир Мартинець що мав уже за собою працю *Від УВО до ОУН*, уважався в ОУН авторитетом у цих справах, хочби й тому, що він єдиний з-поміж нас систематично збирав та опрацьовував ті матеріяли, підготовляючи другий том «Українського підпілля». І коли щонебудь вийшло з-під його пера, то автоматично діставало неначе свого рода "печатку" організації.

Втой спосіб невловима усна поголоска, автором якої був провокатор Роман Барановський, закріпилася друком у книжках двох націоналістичних авторів, колишніх членів Української Військової Організації, сучасників Антона Вартового. А хоч усього того разом не було більше як п'ять-шість рядків, та воно неначе припечатало долю Вартового: недарма ж говорять у народі — "що записане пером того не витягнеш і волом". Але це доказує, як дуже й дуже слід бути обережним, покликаючися на усні чутки заки пустити їх на друкарську машину.

Антін Вартовий, що щасливо перебув — другу вже в своєму житті — воєнну завіруху, жив тоді на Американському континенті. В часі війни був він повітовим комендантом української поліції в одному з галицьких міст і мусів, як багато інших у в обличі примусової репатріяції, змінити собі назвище. Робив він якісь заходи і зголошував протести, та йшло якось пиняво, забулося серед еміґраційних буднів і згодом припинилося.

Перед кількома роками, на схилі життя — йому вже тоді було поверх сімдесятки — Антін Вартовий написав до Голови ПУН прохання, щоб прослідити його справу Судом ОУН. Не думав він про себе самого. Однак, був він одружений, виховав дітей на добрих українців і перед тим заки зійти в могилу, хотів їм лишити чисте ім'я батька.

Хоч і як спізнена була ця справа — вже мало хто лишився в живих з людей що могли щонебудь про те сказати, — Голова ПУН погодився і з його доручення Генеральний Суддя ОУН визначив слідчого А.П., колишнього адвоката. Слідство тривало повні два р о к и. Суддя провадив його дуже сумлінно, зібрав та протокулярно списав велику масу матеріялу — але стояв він перед непосильним завданням: після 50 років, далеко від країни, де все те діялося, коли більшість свідків уже не жили, дійти до кореня речі, яку і серед нормальних відносин дуже тяжко висвітлити. Увесь зібраний матеріял був переважно "з другої руки" і складався з занесених у протоколи чуток, поголосок неясних дрібничок не з власного досвіду допитуваних, тільки заслуханих від інших або суб'єктивно інтерпретованих. Ні одного документу ні одного доказового факту, тільки підозріння, часами навіть густі й катеґорично висловлювані — але невловні й недоказані.

Зібраний матеріял не мав настільки юридичної вартости, шоб на його основі поставити підслідного під Революційний Трибунал але, з другого боку, Суд не почувався в праві видавати від себе якийсь своєрідний "реабілітаційний акт": поперше, тому, що судочинство ОУН не передбачувало того, а теж і тому, що слідчий матеріял узагалі не давав достатньої підстави до обґрунтованого вирішення в один чи в другий бік.

В тому дусі проголосив Суд своє ствердження, при чому, для охорони підслідного, видав заборону поширювати чи повторяти ті поголоски під загрозою притягнення винних до дисциплінарної, а то й судової відповідальности.

Дивним дивом склалося так, що я в книжці якого був повторений узятий від інж. Мар-

тинця закид проти Вартового, став одним з головних свідків його оборони. Коли велося це довге і затяжне слідство, я відвдав Вартового й мав з ним довгу розмову. В наслідок тих відвідин я, по довгих роздумах склав широке свідчення перед слідчим суддею на користь та оборону Вартового. В своєму ствердженні Суд дозволив, якщо Вартовий цього буде бажати, передати йому відпис моїх свідчень до використання, або на їхній підставі й покликуючись на дозвіл Суду написати від мене Вартовому листа в такій формі, щоб міг він його, як захоче опублікувати.

Коли те діялося, я виїхав на кілька місяців до Европи, а як вернувся — не застав уже Антона Вартового між живими. Він помер весною 1974 року.

Під час моїх відвідин розказував мені Вартовий багато епізодів з своєї діяльности в УВО від самих початків і потім ще доповняв їх листовно, з проханням зібрати це колись у цілість та оголосити друком як причинки до історії Української Військової Організації. Були це фраґменти, без зв'язку між собою, чи то розказувані, чи кинені на папір. Як говорив сам Вартовий душевний його стан, у якому мусів жити довгі роки, не давав йому настільки скупчитися думками, щоб написати повні спогади. Але з уваги на їх щирість і безпосередність, як теж на деякі дрібні факти, забуті або й зовсім незнані події з першої половини 20-тих років нашого століття, не позбавлені вони історичної вартости.

Виконуючи волю Покійного, віддаю їх до друку в першу річницю Його смерти.

Зиновій Книш

I. ПОЧАТКИ УВО В ДОЛИНЩИНІ.

Перемірявши військовими маршами Правобережну Україну вздовж і впоперек, ранною осінню знову переступив я межі Галичини, цим разом у поході зі сходу на захід. Перейшов я Збруч з Українською Галицькою Армією, побував у різних військових формаціях обох українських армій — щораз то кудись мене приділювали — і в часі повороту до Галичини я був старшиною для доручень у П'ятій Херсонській Дивізії Армії УНР. Спинилися ми постоєм в Городенці. Я тількищо недавно прибув до П'ятої Херсонської з Третьої Залізної Дивізії і ще мало орєнтувався в тому, що сталося там останніми днями. А сталася подія дуже важна: генерал Кравс з частиною галичан покинув Армію і переступив чехо-словацький кордон. Довідався я про те, зайшовши ранком до харчівні. Старшини нарікали на генерала Кравса вважали його крок нерозважним, і не потрібним,бо чехи розброять відділ, заберуть усе майно, й воно там пропаде. Одначе, були й голоси, що може воно й не так дуже зле. Галицька справа не була ще вирішена на міжнародньому форумі, і не зле буде Урядові ЗУНР мати до своєї диспозиції готову й боєздатну, хоч тим часом інтерновану, більшу військову частину.

Два роки минуло, відколи покинув я рідну хату, закортіло мене навідатися додому, побачити моїх близьких, як вони живуть, як їм ведеться. Це ж так недалеко, що здається — рукою подати! Думка про те блиснула мені в голові, як тільки ступив я ногою на галицьку землю. І там Україна, і тут Україна. Велика вона й гарна, причарувала навіки мою душу, та все таки тягнуло мене до тих гір і лісів чудового Підгір'я, де проминули мої дитячі й перші юнацькі роки . . .

На те потрібно було довшої відпустки. В команді моєї частини сказали мені, що я можу таку відпустку дістати як галичанин, що не зобов'язаний до військової служби, але за нею треба їхати до Станиславова:[1]) там квартира Вартового Генерала, і до неї належать такі справи. Дозволено мені поїхати до цієї квартири, що приміщувалася в містечку Хриплині під самим Станиславовом. Дістався я до генерала, що прийняв мене дуже привітно й охоче погодився дати відпустку. А коли довідався, що я з Долини, запропонував виписати "явний наказ" подорожі до Долини. Недалеко звідти, в селі Креховичах, хтось попідрізував телефонічні стовпи, і я нібито мав би прослідити, хто це зробив, чи це звичайний саботаж, а чи може діло організованої партизанщини. Такий наказ давав мені право їхати при повному озброєнні, цебто з пістолем та з рушницею, і забезпечував мене перед польською військовою жандармерією, що вешталася по поїздах і до-

[1]) Тепер Станиславів перейменований на Івано-Франківське

рогах, виловлювала вояків і відставляла їх до таборів полонених, не зважаючи на те, що вони з "союзної" з поляками армії. Не з одним уже таке трапилось.

В розмові зійшло на те, що, якби я хотів, генерал міг би цілком мене звільнити від служби, виписавши відповідний документ та поставивши примітку на моїй військовій виказці. Я ж бо Галичанин і в Армії був тільки добровольцем. Але тоді мушу берегтися, щоб не попасти полякам у руки, а то запроторять туди, де козам роги правлять.

Швидко виписано документи. Став я на струнко перед генералом, що потис мені руку й подякував за добровільну службу. Сказав я йому, що може вона з правного боку й добровільна, але в моїй душі — була обов'язкова, бо в мене нема двох Україн тільки одна, і чи одна чи друга армія — всі борються за нашу волю, а тому кожен українець повинен іти не перебираючи, куди йому ближче. Востаннє стукнув я закаблуками перед українським генералом, стримуючи сльози, що підходили до очей, а бачив я, що теж і генерал був зворушений.

Пригадую, як би вчора, що був це день 20 вересня 1920 року, пам'ятний для мене останній день служби в реґулярній українській армії.

Сів я у поїзд на Стрий і ранком був уже вдома, застав батьків, як поралися в городі при осінніх роботах.

Радости їх не було кінця, бо я з'явився неждано, якби з неба впав. Зараз завели мене в хату, щоб не побачили сусіди, бо хоч люди вони незлі, але родина це мішана, польсько-українська, — батько і три сини українці, а мати й дев'ять доньок польки [2]) і в цей воєнний час не відомо, як поставляться до мого повороту, можуть донести до поліції, а тоді гайда в табір!

Довідався я від батька, що вернувся щасливо з війни мій товариш Іван Мазуркевич. Теж ховається, бідняга навіть носа з хати висунути не може. В нього сусіди — спольщені німці, а хата — як на долоні, тільки вийдеш — зараз побачать. Зайшов він до мене, як посутеніло, і порадилися ми, що найкраще і для нас обох веселіше буде, коли переберється він до мене. В повітці, де трималися дрова на паливо, батько змайстрував нам кімнату для спання, а вдень, користаючи з гарної погоди, пересиджували ми в садочку, загородженім плотом і густим віттям від занадто цікавого ока. Тут же недалечко, внизу, був ярок що його люди називали «Гуркалом», бо протікав ним потічок і в часі зливних дощів котив каменюки що гуркотіли. Туди збігали ми для безпеки і там ділилися оповіданнями про наші воєнні пригоди.

Не хотілося сидіти бездільно, неначе у в'язниці. Задумали ми перейти "на зелено" чеську границю й дістатися до української бриґади, що стояла в Німецькім Ябліннім (Дойчґабель). Не повезло. Тільки переступили ми границю й підходили до найблищого містечка, як перейняли нас чеські жандарми й повели до станиці, Місцевий комендант не знав, що з нами зробити, пішов радитися до французького сотника: чи пустити нас вільно, чи віддати полякам. Чому якраз до сотника-француза, а не до своєї власної вищої влади, і що саме робив там цей француз — хоч нас і дивувало, та не дуже ставало часу про те думати. Ми знали, що між поляками й чехами нема добросусідських відносин, ішла між ними суперечка за кілька сіл у горах, що їх поляки хотіли загорнути до себе, чи вже й з а г о р н у л и. Жандарми, що лишилися в станиці, жаліли нас і сбурювались на коменданта: чому відразу нас не відпустив? Почувши те, ми хап за наплечники — жандарми вдавали, що нас не бачать — і ми преспокійно вийшли зо станиці, сховалися в ліску. Перехопивши дух, порадилися ми, що таки треба вертатися, якось залеґалізуватися в місті й докінчувати шкільну науку.

Комендантом станиці в місті був якийсь старшина, що перейшов туди з війська. Людина він був можлива, не шукав помсти на українцях, і нам

[2]) Конкордат між Ватиканом та Австро-Угорщиною постановляв у справі дітей з мішаних подруж, що сини йшли за обрядом батька, а дівчата — за матір'ю.

удалося з ним поладнати діло так, що ми служили в "союзній" армії, вернулися додому, хочемо вчитися. Нікуди він нас не висилав, казав тільки голоситися в поліції кожного тижня, доки він не перевірить, чи ми не знущалися над поляками.

Пішли ми до школи — я на четвертий курс учительської семінарії "Рідної Школи", а .ван до восьмої кляси ґімназії. Таких, як ми, було більше. Коли в листопаді 1918 року відновилася українська державність, коли почала творитися українська армія, всі учні середніх шкіл з вищих кляс лавою туди поступили. А тепер, побурхливих двох роках, треба було знову сідати на шкільну лавку, хоч і як трудно до неї наново звикати.

Ми не могли й не хотіли миритися з думкою, що Україна знову залишиться під володінням чужих держав. Це просто не могло поміститися нам у голнвах, стільки в і л ь н о г о духа вдихнули ми за два роки визвольної війни. За Збручем увесь час ішла ще боротьба, чи то партизанкою, чи то рейдами загонів реґулярної армії, а в Галичині не згасала ще надія на прихильне для нас вирішення переможною у війні Антантою. [3]). А заки це станеться, годі нам сидіти, згорнувши руки, треба орґанізуватися, бути в готовості і ждати на знак, що напевно звідкись до нас прийде.

І він прийшов, скоріше, як ми думали.

Дня 18 грудня 1920 року йшов я до школи і при виході моєї вулички на шлях наткнувся на Влодка Горбового, [4]) що йшов зо студентом зо Стрия, Янківським.

— Добре, що ми стрінулися, — привітав мене Горбовий. Ось наш друг Янківський, кур'єр визвольної організації. Прийдіть сьогодні ввечері до Влодка Мацевича, порадимося, кого запросити на сходини для обговорення деяких справ.

Ввечері 20 грудня зібралося в хаті Володимира Мацевича ось таке товариство (в абетповому порядку): Михайло Андрейків, Осип Бойдуник, Михайло Боринець, Володимир Горбовий, Маріян Данюк,Іван Кульчицький, Юліян Купчинський, Іван Мазуркевич, Прокіп Матійців, Володимир Мацевич, Іван Мухоїд, Михайло Селешко й Антін Стефанишин. Це були "перші хоробрі", що стали пробоєвиками нового визвольного руху в Долинщині. Деякі з них пізніше зіграли немалу ролю в крайовій організаційній діяльності, а дехто визначався і на найвищих провідних становищах УВО й ОУН.

Все це молоді люди, але військові, привикли більше слухати й діяти,як розбалакувати, той не було довгих розмов. Сходини відкрив Володимир Горбовий, як найстарший ступенем (поручник) між нами, і короткими словами з'ясував, чому ми тут сьогодні зібралися. Приїхав до нас зв'язковий від центру визвольної організації "Воля" у Львові. Вона поставила собі за мету вести далі боротьбу з поляками як опупантами західно-українських земель, підготовлятися, щоб захопити владу в краю, не у власному імені, тільки на поклик державного українського проволу.

На її чолі стоїть тимчасово **Колеґія.** Головою має бути полк. Євген Коновалець, що був у той час, ще за кордоном. Ми маємо закласти в себе гурток "Волі", створити Повітову Колеґію на долинщину, поділити терен на райони, поставивши в кожному районового начальнипа. Опісля — вишукувати й притягати до організації всіх колишніх українських військовиків. З організаційною централею у Львові будемо стояти в зв'язку через Окружну Колеґію в Стрию. Наша діяльність буде, з природи речі, таємна, а тим самим небезпечна. Чи всі готові?

Не було ні одного, щоб заперечив, відмовлявся, вагався чи сумнівався. Це було щось таке самозрозуміле, так нетерпляче очікуване в останніх місяцях, що кожен з полегшенням зітхнув, коли воно нарешті прийшло.

Наказ: «Струнко»! Всі піднялися з

[3]) Антанта — скорочення з "антант кордіяль" (сердече розуміння) — так називалися в часі першої війни західні союзники.

[4]) Володимир Горбовий, пізніший доктор права й адвокат в Долині оборонець у варшавському процесі за вбивство мініетра внутрішніх справ Броніслава Перацького.

місць і повторяли присягу, що її провадив Горбовий. Багато літ минуло відтоді, немало наслухався я патріотичних закликів, революційних відозв, палких кличів до боротьби, та й сам писав їх, але ці перші слова присяги вірности до сьогодні бринять мені в ушах і здається, ні одне її слово не вилетіло мені з пам'яти :

«Присягаю перед Всемогучим Господом Богом, перед Українським Народом, що служитиму чесно й слухатиму вірно наказів Проводу й Команди Української Військової Організації "Воля". Клянуся духами поляглих Бійців, що дотримаюсь цієї присяги, а коли не дотримаю — хай буду проклятий, як зрадник Українського Народу.

Так мені, Господи, допоможи!»

Скінчив поручник Горбовий. А всі ми далі стояли як заворожені, і тільки на наказ «Свобідно, спочинь!» — стрепенулися й засіли до наради.

Хорунжий УСС Юліян Купчинський.[5]) відчитав і пояснив інструкції з організаційного центру. Сьогодні зараз же маємо вибрати з-поміж себе повітову команду-колеґію, що для зв'язку дістане назву «Муха». Райони, що на них поділено повіт, слід назвати іменами слов'янських поганських богів. Всі члени «Волі» будуть поділені на п'ятки й уживатимуть псевдонімів. Ніколи й у ніякому разі не вільно вживати ані назвищ, ані навіть хресних імен, повних чи здрібнілих.

Обрано Повітову Колеґію. Голова й комендант — поручник Володимир Горбовий; його адютант і заступник — хорунжий Юліян Купчинський; організаційний референт — хорунжий Осип Бойдуник; бойовий референт — хорунжий Антін Стефанишин; розвідчий референт — хоружний Володимир Мацевич.

Голова Повітової Колеґії загальними словами поінформував нас про обов'язки кожного референта. Вони тимчасові, доки не прийдуть від Крайової Колеґії детально розпрацьовані, однакові для цілої країни інструкції.

Організаційний реверент буде завідувати військовими кадрами, вишукувати старшин та підстаршин, тримати в евіденції стрільців у кожній місцевині.

Поле діяння розвідчого реверента покищо не визначене, наразі буде воно доволі широке, а потім — побачимо. Буде він звертати увагу на польські руханкові й пожежні товариства, також на парамілітарні, що якраз почали творитися. По змозі вважати на поведінку польських запасних старшин, т. зв. резервістів, слідкувати за тим, хто з урядових або й цивільних поляків вороже ставиться до української людности, котрі з поліцистів виявляють надто велику ревність і докучливо шкодять українцям, також шукати за "хрунями", цебто національними зрадниками та відступниками і за поліційними донощиками.

Завданням бойового референта — розвідувати про рух державних грошей у терені, конфіскувати їх, де вдасться, організувати, в разі потреби і за отриманими інструкціями, саботажі державних установ і державного майна, виконувати замахи на доручення Повітової Колеґії на польських шпідників, поліційних аґентів, та інших представників польскої окупаційної влади, винищувати поліційних донощиків.

Старшина для озброєння має за обов'язок довідуватися про зброю, що залишилася з війни, де й скільки її, як вона зберігається і т. д. Шукати можливостей закупу нової зброї, вибухових і пальних матеріялів. Намічувати місця й способи відбирати зброю в ворога.

В міру потреби, Голова Повітової Колеґії буде нас скликати для обговорення положення й нашої діяльности, тоді будемо складати свої звіти.

Поділено Долинщину на п'ять районів: Болехів, Тростянець, Велдіж, Рожнітів і Перегінсько. За винятком Болехова, що забрав трохи більше часу, до кількох днів усі райони були обсаджені комендантами. У Тростянці — хорунжий Прокіп Матійців, у Велдіжі — підхорунжий Василь Тисяк.[6]) а

[5]) Ріний брат Романа Купчинського, редактора й письменника, також композитора стрілецьких пісень.

[6]) Пізніше відомий співак — тенор.

коли він виїде — бо на це заносилося — тоді чотар Довган. У Рожнітові на коменданта поставлено студента Ярослава Яцковського, а в Перегінську відповідальним за район визначено булавного Михайла Діденка.

Початок зроблено. Розійшлися ми додому збуджені з повною головою думок: як братися за роботу, від чого зачинати, щоб не посоромитися перед сусідніми повітами, а всім, і найперше — ворогам, показати в свій час, що "є ще сила і ще живе стрілецька слава!"

(Продовження в черговому числі).

—X—

ВІД РЕДАКЦІЇ. Один із наших чільних читачів, знавець релігійних справ у СССР, а особливо в Україні, прислав нам «Письмо» до редакції журналу «Наука і релігія», яке друкуємо нижче. «Письмо» появилося в релігійному самвидаві в Україні (мабуть, 1974 р.) І, оскільки відомо , не було публіковане українською мовою в вільному світі.

Журнал «Наука і релігія» — це головний совєтський антирелігійний місячник, що виходить у Москві від 1959 р. як орган Т-ва «Знаніє».

Редакція «Самостійної України»

ПИСЬМО

Шановна Редакціє, шановні робітники журналу «Наука й релігія».

Ви репрезентуєте й виробляєте суспільну думку нашої країни в найбільш зацікавлюючому всіх питанні — в питанні релігії. З цим питанням зв'язане те, що найбільш заторкує людину, її особисту гідність, змисл життя, основу й мету цілого творіння, основну норму поводження. І ми думаємо, що це питання гідне всестороннього обговорення, тому ми вважаємо дуже бажаним, щоб на сторінках вашого журналу могли появлятись статті не лише з позиції атеїзму, але й із позиції віри; ясно, що все це залежить перш за все від вашої доброї волі й від того, як ви оціните потребу пізнавати людей та їх думки з безпосереднього джерела, як признаєте ту елементарну істину, що людям однієї країни, людям, які ділять ту саму долю, які спільно працюють над спільним майбутнім нашим і наших дітей, треба б таки краще пізнаватись і щиріше та без страху обмінюватись думками.

Ясно, що ви не будете чекати від нас якихось наукових статтей, бо віруючі нашої країни — це переважно прості робітники, пересічні інтеліґенти, які не могли кінчати високі школи й не мали змоги ґрунтовно вивчати навіть саму релігію, з вам добре відомих причин. Але, на нашу думку, це люди чесні й справедливі, вони зовсім не хочуть займатись якимись наклепами, пустими вигадками, роздуванням ненависти... якщо вони писали б вам, вони писали би про свої особисті переживання, про людей, які безпосередньо їм відомі з їх оточення і які на жаль, піддані всяким несправедливим очорненням і переслідуванням: вони писали б вам, як ясні факти, перекручені в пресі, стаються не фактами, а смішними фантазіями, як, на жаль, відкриті відгуки про себе і їм добре відомі справи та особи вияснили б і для вас деякі речі, над якими ви мучитесь, не маючи змоги їх ні зрозуміти, ні пояснити. З обопільного діялогу настає обопільне порозуміння, за тим родиться взаємне довір'я, і з таких щиро-людських контактів кожний може тільки виграти.

Ви не бійтесь того, що ми, може, скажемо й про хиби вашої роботи, ми не були б справжніми людьми, якщо б ми хотіли лицемірити й плазувати перед сильнішими, однак ви не думайте, що ми не вміємо оцінити всього того, що ви вносите позитивного в життя через свою і близьких до вас людей наукову працю, що ви доброго зробили для віруючих через свою здорову критику. Все, що чесне, розумне, основане на фактах і доказах — чи історичних, чи наукових, є заразом і на-

ше, і про те ми ніколи з вами сперечатися не станемо. Нам боляче тільки за перекручення, недомовлення, пересаджування, боляче за неправду. А ви знаєте, яка шкідлива неправда у будь-якій роботі — чи то науковій, чи в простих відносинах між людьми... Ми не писали б вам, якщо б ми не вважали вас такими ж людьми, як і ми, якщо б ми не відчували, що й ви можете пережити й відчути, що таке несправедливість, що таке беззаконня, як може почуватись той, кому заткнуть рот — і так зачнуть бити та обливати всіляким брудом... Тож перед тим, як сказати, як ми загально оцінюємо роботу атеїстів, чим ми ображені й що ми хотіли б від вас, щоб у нашій країні наладити більш нормальні відносини, ми щиро висловлюємо вам пошану, належну людині, яка щиро шукає правду і хоче бачити та розуміти й інших людей, які живуть кругом неї. Всяке непорозуміння веде до відчуження, відчуження — до ворожнечі й різних ускаднень... А це непотрібно нікому з онас. Але з того всього може нас вивести лиш взаємне порозуміння й взаємна співпраця.

З писань вашого журналу випливає, що найбільшим ворогом людства, причиною неуцтва, жорстокости, відсталости є тільки релігія. Погасіть релігію — і зникне все зло світу: поневолення людини людиною, жадоба влади й багатств, роздори, війни, забобони, відсталість і т. д. З ваших писань випливає, що комунізм — світле майбутнє людства — можливий тільки лиш у злуці з атеїзмом, бо тільки атеїзм виробляє чесних і справедливих людей, людей, відданих земним інтересам. Віра відводить від великих завдань сьогоднішнього дня, вона роздвоює людину, робить її нездатною на великі наукові й культурні подвиги. Тому ви послідовно доводите, що чесним громадянином нашої країни, якому завжди можна довіряти, є тільки атеїст. Віруючий — це неповноцінна людина, людина умово чи чуттєво звихнена, яка не може мати правдивореальних поглядів на світ і життя. І чого б ви не торкались, чи історії, чи філософії, чи політики в минулому, чи сучасному, ви освітлюєте все в одній призмі: атеїзм — добро, віра — це зло! Атеїсти — наші, віруючі — вороги. Для вас і найбільші генії людства, будь це Арістотель, Тома Аквінський, Ломоносов, Кант, Достоєвський, цікаві лиш остільки, оскільки їх думки дають оформитись на атеїстичний лад. Ваші кореспонденти об'їжджають цілу країну й оглядають події цілого світу, відвідують святині, оглядають визначні мистецькі картини, вивчають письменство — лише з одною ціллю: відзначити все некорисне для релігії й підкреслити все гарне й похвальне з позицій атеїзму.

Читаючи ваш журнал, людина мусить виробити думку: в історії не було нічого чесного й святого, нічого великого й славного, не було ні святих, ні героїв, ні мучеників... бо це все були люди, обмануті релігією, вони не могли знати істини, вони не могли бути повноцінними людьми. Всі шедеври мистецтва й літератури (будь це Мікел Анджельо, Рафаель, Данте, Шатобріян, Достоєвський чи Толстой) були надхнені й випливали з евангелія, але, на погляд атеїстів, євангеліє не має жодної ціни, — це звичайний витвір фантазії... Тож для атеїстів не мають жодної ціни не геніяльні твори, ні діла милосердя, ні мужність у визнанні своєї віри й свого переконання, ні совісність і терпеливість маленьких людей, ні надія вмираючих... якщо їх життя хоч якнебудь було зв'язане з євангелієм.

Діла, наука й вчинки атеїстів були б гідні теж серйозного обговорення, і за це вам велика честь, що ви в своїй статті про Гітлера (1967 р. «Какому богу поклонялся Гітлер») навели його дослівний вислів: «Наше перше завдання — знищити гнилу европейську культуру побудовану на єврейсько-християнській релігії». Ми й до сьогодні важко зносимо на собі деформацію періоду культу особи, що теж було тісно зв'язано з атеїзмом, і тому з вашого боку дуже однобічно займатись невігласністю й жорстокостями інквізиції з-перед 400 років, що їх, між іншим, в тисячі разів перевершили жорстокості й несправедливості

модерних атеїстичних режимів, а не говорити про те, що нас найбільше сьогодні відчужує й розділює на антагоністичні верстви одного й того ж самого народу.

У своїх статтях ви завжди покликуєтесь на «здоровий розум», на логічне думання, то ж воно мало б підказати вам, що, розмовляючи з людьми, ви мали б краще пізнати їх психологію, їх любов до пам'яті їх батьків, оцінити ступінь прив'язаности до їхніх святощів і не накидатись на всіх лиш самою ненавистю, наклепами, дурними вигадками, брудними карикатурами. Думаємо, що ви такого в книгах і писаннях віруючих ніде не знайдете. У ваших статтях ще часто можна стрінути таких героїв, яких, певно, ви хочете ставити на взірець молоді. Один із них заявляє: «Судіть нас без милосердя, бо як ми візьмемо в руки владу, ви від нас милости не будете мати». Але такі, які не хотять щадити один одного, постійно можуть мінятись при владі, і тоді буде вічна війна, а миру не буде ніколи... Мабуть, розумні люди повинні б заговорити трохи інакше: всі люди гідні пошани й милосердя, якщо вони змагаються бути чесними й правдивими людьми. А до цього однаково може допомогти віра й невіра, якщо вони випливають із внутрішнього, щирого переконання. І вже була б пора ділити людей не на віруючих і невіруючих, але на чесних і нечесних. Це той основний переділ, який вносив у людське життя найбільше горя, тертя, ненависти.

Всі і найвищі ідеали можуть бути використані так на зло, як і на добро. Скільки було релігійних ханжів, що, прикриваючись ідеєю Бога, робили підлі речі... і вони робили це не тому, що на це наводила їх ідея Бога, але тому, що все їх життя й думання спрямовувалось на вдоволення своїх особистих інтересів, пристрастей, самолюбства. І знова, з ненависті до злого життя й прикладу таких ханжів, багато невіруючих захотіли бути справжніми людьми, щоб не стати лицемірами. Не сама ідея, не сама віра робить людину людиною, а здійснення тієї правдивої ідеї чи віри в житті. Про це учить саме гасло «Віра без діл мертва». Тож послідовно й атеїзм чинить дуже нерозважно, коли намагається прищеплювати саму ідею невіри начебто від цього самого люди вже ставали кращими самі. Тому краще й більше треба б говорити про саму чесність, про здійснення тих ідеалів добра й правди, які, звичайно проповідуються обома сторонами, треба б настоювати на згоді науки й життя.

Для нас цікаве ваше ставлення до віруючих людей, цікавий спосіб, яким ви вивчаєте віру простих людей. Ви самі не спостерігаєте, як ви далеко зостаєтесь від самої душі віруючої людини й кружляєте десь на її периферії, чи радше — в своїх думках і уявленнях. Ви вмієте підглянути й описати, як у святині молиться убога жінка «За дітей свого села, щоб вони були здоровими й не вмирали скорше «від своїх батьків, щоб весело сміялись і щоб у них була гарна одежа»... і при тім вона час від часу повторяла: Ти знаєш про мене більше, як я сама... і цей вислів відтворював інший, більш глибокий зміст того, що вона говорила: жінка ні словом не заговорила про свою біду, про те, як їй зле від того, що вона не може пережити радість материнства. Однак, у її молитві було сподівання, що ця надія буде якось угадана, що її скромність і ненастирливість будуть угадані й оцінені по заслугах» (Н. і Р.» 6 - 72 р.).

Яке тонке проникання в криївки людської душі, ви знаєте добре, що людина не може жити без надії і в скрутних становищах вона завжди прибігає до молитви... Але ви по-своєму нараз пояснюєте, що це все зайве, непотрібне й шкідливе. Чому? Бо за природними законами чудо не станеться... Жінці не буде дано мужа! Шевельов (автор статті) так пояснює це явище: «Чому та жінка з такою пристрасністю, з таким самозабуттям жде чуда, надіється на те, що чудо може статись? Видно тому, що вона упевнилась, що природним шляхом її біда не буде усунена, вона не стріне чоловіка, який би її полюбив, у неї

не буде сім'ї й дітей. А віруючі говорять в один голос: Святий поможе, якщо прийдеш до нього з чистим серцем і горячою молитвою, — вислухає» (Там же, ст. 49).

Але ви подумайте й про те, що життя не складається лише з однієї математики чи бухгальтерських розрахунків, і мало ймовірне, щоб якась віруюча жінка молилась виключно за те, щоб вона дістала мужа. У глибині її душі ще мусить дрімати прочуття, що життя надто складне, і вона ще напевно й сама не знає, що вийшло б на її добро... і в той час, коли вона підноситься в молитві до Бога, її серце й почування напевно втихомирюються, духовий зір загострюється, і вона може побачити мільйони тих, прохання яких теж не збулись, життя яких теж не вкладається так однозначно й схематично: якщо я жінка, то в мене мусить бути муж. Але при тому вони вміли змиритись з своєю судьбою і стати навіть щасливими через то, що добровільно принесли в жертву те, чого ніби мусять зрікатись задля невмолимості природних законів... і з таких жінок, якраз через молитву можуть стати дуже гарячі й жертвенні душі, які зуміють щиро любити й допомогати ще більше знедоленим.

Відтак пригадайте собі, скільки в нас усіх буває мрій, думок при читанні книг, при огляданні телевізора, при різних нагодах — і як мало з того збувається... Але чим було б життя без таких думок і тих мрій? Чому, отже, людям можна думати при книгах і телевізорах всякі химерні й часто дуже гидкі думки, та прободжувати в собі такі ж почування, а коли хтось у молитві змагається піднятись до чогось святого й високого, тоді вже він провинився й став неповноцінною людиною...

З досвідів ми вже знаємо, як богато молоді навчилися красти, вбивати, потягнулись до пияцтва й неморальности, навчені до цього картинами фільмів. Ми ще такого не чули, щоб був до цього заохочений хтось на молитві чи слуханням побожних наук. І якщо ви на неморальні книги, фільми й мистецькі твори дивитесь не раз як на неухильне зло, бо без того нема чим заповнити зіячу пустку життя, то чому ви не признали б розумним і деколи дуже потрібним, щоб хтось в часи гіркого розчарування, в великі і вирішальній хвилі життя прибігав до молитви й там знаходив душевне відсвіження або розв'язку своїх душевних конфліктів? Чи спокій, який черпає людина в такій молитві, є їй радше на шкоду, як на користь? І чого в нашій пресі постійно згадується про час затрачений марно на молитву чи релігійні празники, а того часу, що витрачається на відвідування ресторанів, на час, витрачений при телевізорі, хоч може наглить домашня робота, наглить навчання, наглять родинні справи, які не раз невпорядковані своєчасно загрожують родинним розкладом, — ніде не згадується? Звичайно, тому, що ми знаємо, що людина без відпочинку, без відсвіження думки й відпруження нерв в жити не може. Отже, те саме треба сказати про часи молитви й релігійних занять, зокрема для тих, які тільки в тому можуть знайти душевне відсвіження.

А далі: чи подумали атеїсти над тим, яку велику втіху може дати молитва віруючій душі? Чи зрозуміли вони, як небезпечно замкнути для душі вхід до світу ідеалів і прив'язати її лиш до цього реального світу? Чи розуміють вони, в яке пекло вони можуть зіпхати таку душу, яка бачила, а може бачить і тепер так богато несправедливости, людського холоду й байдужости, відразні приклади пияцтва й аморальности: душу, що, можливо, переживає тягар самотного старіння чи бореться з невигойною хоробою? Чи зможуть вони оцінити, яким бальзамом може бути молитва на ріжні незагоєні рани серця, на різні життєві незгоди?

Ми знаємо вашу відповідь: ми лікуємо всі хороби, вчимо боротись людей з усіми нещастями, створюємо найсправедливіший лад світу... Та до ідеального світу ще далеко, дорогі друзі, і, мабуть люди в нім не будуть ніколи жити. А покищо треба ще всіляких душевних розрад й потіх, а в

тому числі й потіх релігії.

Відтак ваша філософія... Ви твердите з якоюсь дивною впевненістю, що Бога нема і що цілий світ є ділом саморозвиваючої матерії. Чим же є така розумна й саморозвиваюча матерія? Чи вона не мусить мати прикмети того ж безконечного, всемогутнього, наймудрішого, вічного Бога, якого ви заперечуєте? Бо якщо та матерія вже все заплянувала і здійснила такі чудесні творіння як сам чоловік, то чи вона могла бути без розуму? А якщо в неї був розум, то чи вона не є саме тим Богом з яким ви боретесь? І якщо добре вдумаєтесь, то пізнаєте, що тут іде радше боротьба назв та імен, а, вкінці-кінців, ми всі покланяємось одній і тій самій дійсності, яку кожний по-свому називає, і ставиться до неї то з любов'ю, то з ненавистю, то з довір'ям, то зі страхом...

А далі, чи ви ще не знаєте, які довгі й які заплутані дороги, що ведуть до Правди — і то до Єдиної Правди — і як важко тими дорогами ходити? І що на тих дорогах нам радше личить скромність і голод правди, аніж необдумана самовпевненість і дурне вдавання, нібито ми все знаємо? А щодо нашої філософії, то ми скажемо лиш тільки: в світі є ще стільки краси, мудрости, доброти, щоб цей світ можна назвати твором Мудрої Причини, а не визнавати його витвором якогось сліпого Хаосу. А втім ви можете думати, як хочете, але ви не повинні проголошувати дурними й відсталими інших лише за те, що вони в своїх думках тягнуться радше до чогось світлого, красного, доброго, до того, що скидається скоріше на особу і що можна обняти любов'ю серця, а не стояти перед ідолом несвідомої матерії,яка з однаковою байдужістю творить і руйнує, любить і ненавидить. Зрештою, кожний творить своїх богів на образ і подобу свою... припустимо, що він має на це своє людське право!

Але, на щастя, і в атеїстичній пресі просвічують тут і там золоті перлини, прогріті теплотою людського серця, завжди голодного любови й порозуміння з своїми ближніми, просвічують золоті промені Правди, такої солодкої й такої ушасливлюючої... але так дуже бажаної для змученого людського серця, в темних мряках сумніву й ненависти. Це тут-там кинуте слово, що «доброта понад усе», «доброта не питається чи ти случайно не християнин. Вона вважає, що чоловік, хоч і віруючий, заслуговує на пошану тому що він чоловік; що такий «Тома Аквітанський вже сім століть тому все побудував на розумові» (тож видно, релігія не сама глупота; що віруючі — таки «наші батьки, брати, сестри, приятелі, трудівници, і то часто дуже совісні») тож їх не можна так виполоти з нашого суспільства, як виполюють бур'ян; що «релігію треба знати хочби тому, що вона була природною вихователькою людства протягом тисячоліть» (тому якось не годиться в ній бачити тільки саме зло й глупоту); що «в понятті народу релігія спливалась з поняттям Добра й Правди» (тому, природно, вона схиляла їх до добра й правди); що «релігія надхнула на геніяльні твори найбільших мистців і письменників» (найбільші письменники нашої країни вийшли з релігії); що «обряд не тільки в релігії, але й у житті атеїста в буденнім житті — це не найбільш шкідливе, бо без нього наше життя було б надто нудне» (6-72, ст. 52) і т. д.

Ці розумні іскри, проблиски людської мудрости й сумління, блищать, як золоті зірки на темному атеїстичному небі, вкритому темними хмарами ненависти й якогоссь подивугідного фанатизму... але вони обіцяють багато... Вони обіцяють, що прийде час коли вже знудяться люди без причини обливати своїх ближніх брудом наклепів і очорнень, коли не будуть шукати всяких приток, щоб гордувати такими, як вони є. Прийде час, коли вже не буде розливатись безмежним потоком сила книг, таких однобоких, непродуманих, повних злоби й ненависти, книг, яких бояться багато родичів, щоб вони не потрапили в руки

їх ще невинних дітей, бо там домінує лиш одна тема: треба ненавидіти Бога з цілого серця й цілої душі.

Скільки б ті книги не намагались із смітників історії виносити лиш один бруд і сміття, ніхто не повірить, що в історії був лиш релігійний бруд і релігійне сміття... що все, ведені релігією, були злі, сліпі, несправедливі. Ніхто не повірить, що та релігія, яка винесла на престоли стільки святих, яка вчила й учить помагати найбіднішим інайубогішим, яка засуджувала гріх, але не грішника, яка розвивала в людських душах почування любови, пошани, довір'я до Найвищого Єства, навчала і не тратити надії в найтяжчих життєвих пробах, — що та релігія заслуговує стільки насмішок, очорнень і переслідувань. Прийде час, коли при самих дверях храмів не будуть висіти ті брудні плякати (як по наших селах тепер), які найдикішими способами висміюють того Бога, якого з такою пошаною ідуть прославляти ще сотні простих віруючих людей. Звичайно, ті плякати свідчать про душевну відсталість і душевну дизгармонію тих, що їх там ставлять.

Допускаємо й те, що це ще не станеться скоро. Вихована роками ненависть, відраза може ще довго підбурювати людські душі, може їх кидати і в якийсь вир самопожираючої боротьби, але, принаймні, розумні, відповідальні за долю наших народів люди повинні зрозуміти, що ніколи безкарно не можна сміятись з народних святощів, відривати силою людську душу від того, що вона полюбила, вносити зайвий роздор у ті верстви народу, які й так мають досить своїх життєвих проблем. Хто вірить в атеїзм і любить його, хай спричиниться до його поширення гарним і чесним життям, хай проголосить, що його сила в просвіченому розумові і тому хай всюди притримуються розуму, навіть в методах поширення атеїзму.

Чи велика приємність говорити мовою «чужою» й відтручуючою, мовою, яку всяко обминають як і напівнасильно організовані атеїстичні лекції, так часто неприродно побудовані шкільні виховні лекції, де атеїзм так приклеюється, як горох до стіни. Віруючі люди вже давно зрозуміли, що не дається торочити навіть про Бога (хоч це щось велике й високе) без згляду на сприятливість й потребу людських душ; все ж питання змісту цілі життя — це так важливі питання, що для застанови над ними треба окремої уваги й душевного голоду: але атеїсти граються цими питаннями, мовби футбольним мячем . . . ясно чому: вони всіх тих питань не беруть серйозно, їм важлива агітація, важливо зайняти чим скорше людські уми чимсь пустим, смішним, настрашити їх, щоб не займались важлимішими релігійними питаннями, бо там нема розумної розв'язки . . . і поки що метод осмішування, застрашування і оплюгавлювання дуже добре вдається. Можна навіть похвалитись величезними успіхами, бо атеїзм шириться з головокрутною швидкістю, і то не лиш у нас, але й у цілім світі. . . .

Проте, зостається одне повсякчасне тривожне питання: а що буде далі: Ширити душевний нігілізм, не брати серйозно моральних зобов'язань, не говорити постійно про чистоту перед подружнім життям а відтак про чистоту подружнього життя, не наголошувати ідеалів вірности, співчуття з слабшими стражданочими, не говорити про обов'язок тверезости, про потребу скромности правдомовности, пошани до старших (чим просякнута вся релігійна література), завжди легко. Казки, байки, насмішки про попів, щось "масного" з інтимного життя нам ворожих людей, завжди легко подати цнотливість, і завжди знайдуться охочі посміятись, а відтак передати ширшому товариству . . щоб моральні зобов'язання, дискретність зостались висміяні й знищені. Але здебільшого на тім, вчленення в атеїзм і кінчається. Ніяких окремих моральних зобов'язань, ніякої душевної ніжности, ніякої жертвенности спеціяльно атеїзм не виховує . . . в нього тільки одне старання: щоб люди не вірили в Бога! І треба тільки побачити, які жахливі муки й тортури мусить проходити якийсь хлопець чи дівчина, які так виховані, що в них не

все байдуже, в яких глибоко вкорінена пошана до жінки й матері.Коли вони попадають в таке товариство, для якого вже нема нічого святого й шляхетного. Але напевно нема ні одного атеїста на світі, який не хотів би мати дівчини, яка ще вихована в засадах дівочої чистоти й вірної любови . . .

Ми не хочемо видавати чорних прогноз на майбутнє і нам не потрібно нікого спеціяльно "застрашувати", однак, хто має очі, може бачити . . . Збільшені родинні трагедії, поширений алькоголізм, брак дисципліни в школі й на роботі, брак пошани в молоді до старших, брак правдивоприятельських зв'язків — важливі перестороги. А процес гниття й розкладу, щоб зародився зворотний процес, можливий лиш через чудо . . . або ще через катастрофу. Він, правда, можливий ще через один шлях — через людську вирозумілість, через пробудження оспалої совісти, через признання душевної помилки, через мобілізацію й з'єднання всіх здорових сил суспільства, і цього б ми хотіли. . . СКАЖІМ СОБІ, ЩО ЦЕ НЕ Є НЕМОЖЛИВЕ ! І скажім собі, що з такого душевного становища з відкритости для твого брата, може й інакше думаючого, але бажаючого дійсно людського, достойного мирного життя, всі можуть тільки виграти. Бо яка приємність може бути в тих які може й уважаються "привілейованими", які завжди можуть говорити й писати, що лиш захочуть, коли в глибині їх душі може жити (й напевно живе) сумнів: а може ми говоримо не так, як треба, може хтось глибоко вражений нашими словами й глибоко в душі носить затаєну образу, яка з часом, обросте жовчю й стане причиною катастрофи для нього й для мене ? Яка приємність говорити до глухих стін, коли ми всюди шукаємо відгомону радости й любови . . . Тож треба б навчитись тої НОВОЇ МОВИ !

Ви скажете: Ми може спробували б заговорити тією новою мовою й дали би змогу всім людям вірити чи не вірити, відповідньо до їх виховання чи природного потягнення їх сердець, і ми більше не хотіли б їх своїми іронічними статтями, ми не заставляли б у школах урочисто клястись на атеїзм, ми не вимагали б принципового зневажання всіх релігійних культів всіма інтеліґентами, якщо б не одна умова, один факт: Бога нема ! І це більш як догма, — це незаперечна істина, доведена наукою . . .

Дорогі друзі ! Не граймося в піжмурки: ніяких таких догм нема, ніяких таких істин не доказано. Якщо б щось доведено, боротьба вже давно би припинилась. Перед логікою не устоїть жодний людський розум; якщо б можна научно довести, що Бога нема, перші здали б позиції найбільші вчені, які вміють думати найбільш послідовно. Але віра тримається на найвищих умах як у минулому, так і в сучасному: згадайте всіх найбільших філософів, від Арістотеля до Канта й Геґеля, найбільших вчених минулого до Айнштайна й Гейсенберга. А в світі науки один солідніший ум більше важить, як усі напівуми цілого світу . . . Тож можна й не писати в журналі, що сказав учень другої кляси, як зрікся Бога старенький пенсіонер, як прочитав атеїстичну лекцію шкільний учитель, — це нічого не важить для доведення істини: Бога нема. Якщо б якимсь чудом ви могли перекинути в розряд атеїстів найбільших учених, найбільших мистців і письменників світу, о, тоді можна б говорити про доказовість атеїзму з авторитетів . . .

А так, із здорового розуму ? І все ж таки, така істина як існування чи неіснування Бога, мала б бути легкодоступна для зрозуміння й пересічної людини. Хоч ця істина дуже високий предмет, все ж є певний логічний ланцюг, який веде кожну здороводумаючу людину хоч би до такого простого логічного висновку: раз я є, мусить бути і Бог. Я — розумне, думаюче, любляче, прагнуче щастя й правди єство, тож я не бачу свого коріння в простій матерії, що складається з атомів. Ще мусіло б бути щось, що впорядкувало ту матерію, зокрема тоді, якщо признаємо еволюцію. В еволюцію покладений плян, який поступово здійснювався. Цей плян ніяк не дається пояснити сліпою

грою несвідомих сил . . . А тому, що кожна людина бачить у своїй щоденній практиці, що без розуму не вдається нічого великого й гарного зробити (треба думати над створенням ракети, картини, над розвязанням задачі, щоб написати поезію)тож треба було думати й над тим, щоб зорганізувати сили так великого й складного світу . . . Тому такий ясний вираз Айнштайна: "Без існування Абсолютного Розуму для мене світ є незбагненний".

А маси, які все більше віддаляються від релігії ? Чи це не найбільший доказ, що релігії не признають, і вона з часом відімре ?

Так дорогі друзі ! Це правда ! Але з того не порадуєтесь ні ви, ні ми ! Маси хочуть жити! Їм давай розкоші, приємності, легкий заробіток і мінімум зобов'язань! "Панем ет цірцензес!" Вони не будуть розпинатись і за атеїзм, і вони, загально, скажуть вам, що їх те не цікавить. Багато хто помічає, є що до релігійних питань можна втягнути хіба вже атеїзмом. Все сідає на мілину. Питання мети й глузду життя не цікавлять, цікавить лиш те, що переживається сьогодні. Ні вчора, ні завтра, - лиш СЬОГОДНІ! Але чи це велика радість ? Чи життя не зводиться до простих фізіологічних функцій як їсти, спати, забавлятись . . ! І, само собою, конечно заробити на насушний хліб. Висока матерія не цікавить . . . Але при такому стані духа, чи здатні люди на рішення серйозних моральних і соціяльних проблем, чи здатні вони серйозно подумати про наш ЗАВТРІШНІЙ ДЕНЬ ? Чи в них розвивається потрібна до цього ідейність, жертвенність ?

Що цим усім хотіли б ми довести ? А просто те, що життя повне проблем, які не так легко розв'язати ! Тому найкраще бул б, якщо б усі люди доброї волі взялись до серйозної співпраці. І треба зазначити не з загострення відносин між віруючими й невіруючими, а поставити їх відносини на плятфовму загальної пошани й людської солідарности. Ми вже настільки знаємо життя, щоб признати, що всі ми, з цілим Всесвітом, занурені в великі таємниці. І це така велика таємниця, що не дається вичерпати жадним маленьким людським умом, ані всіма разом взятими . . . Що можемо наймудрішого зробити — це взаємно допомагати собі розв'язувати ту таємницю, освітлювати з усіх сторін і налагоджувати в ній життя якомога розумніше, мирно і в любові. Якщо наші суперечки мають щось довести, то певно те, що в історії ще ніяке зло, насилля й несправедливість не тріюмфували. А хто ними користувався найбільше, той найбільше й постраждав.

І навпаки, все гарне, величне, тривале зродилось із взаємної співпраці чесних людей, з суспільства, багато на думки, ідеї, ідейну творчість . . . Шкода й соромно переслідувати хочби одну щиру й правдиву людину, яка хоче своєму суспільству тільки добра й шукає істину навіть ціною свого життя !

Повірте, дорогі друзі, що вже хотілось би пожити в обставинах, в яких ніхто не буде кривити душею, ніхто не буде ховатись за плечі інших і зможе висловитися сміло навіть в такім питані як віра: вірю, — або — не вірю. Тоді й атеїзм набуде своєї моральної гідности: вільної самостійної думки, не охоронюваної привілейованими законами і опікою старших дядьків. На остаточний висновок: у нас мусить бути допущена повна свобода думки і в релігійному питанні, якщо ми самі й нами виховані покоління не мають стати душевними каліками, неповноцінними людьми, короткозорими фанатиками, моральними банкротами.

Ми звертаємося до вас тому, що знаємо ті труднощі, які створила для нас наша ж історія . . . яка тягнеться вже з передреволюційного періоду. Ці труднощі не можуть бути усунені чудом одного дня. А все ж таки, розумні люди, зокрема через пресу, можуть створити таку атмосферу довір'я, відкрити очі короткозорим на такі речі, над якими вони, мабуть, ніколи не думали. А така ініціятива може виходити тепер тільки від вас. Ви могли б навіть піддати

думку, щоб організувати зустріч із віруючими людьми, щоб обговорити наболілі питання в довірочному оточені та дізнатись із безпосереднього джерела всю правду, всі ті боляки, що скриваються в глибинах душ. Тоді можна б підтвердити і ділом, що вами голошені ідеї є дійсно гуманні, що вони беруть під увагу дійсні потреби людей і що ви намагаєтесь установити фактичний стан речей, а не говорити тільки з уяви. Ясно, що поки цього не станеться, ми все будемо говорити чужими мовами.

На одне ви можете звернути увагу відразу. І то всім: не робім з релігії політичного питання. Бог і релігія не загрожують нікому! Навпаки: віра в Бога пробуджує в душах багато духових сил, які потрібні державі. В сучасному світі вже ніде так гостро не ставиться релігійне питання, як у нас. Але не з користю, а тільки зі шкодою для суспільства.

Ми вам заявляємо в імені всіх правдиво віруючих людей, що ми намагаємося забути — й забудемо всі образи й помилки нашого спільного минулого, бо ми розуміємо настільки стан речей, що через взаємне обвинувачення далеко не підемо. Майбутнє є лиш у тих, які вміють учитись від життя, які не падають духом і не озлоблюються, які вміють терпіти, працювати прощати й усе наново розпочинати.

Ви повірите в щирість цих слів? Чи доглянете, скільки доброго й гарного може зробитись у нашому суспільстві через взаємне порозуміння й взаїмну співпрацю? Хто любить Мир, Культуру, свою Батьківщину і має пошану до людини, яка все прагне розумного, впорядкованого життя, той не відгукнеться словами нових образ, наклепів, до тих, які простягають приятельську руку . . . але сам простягне приятельську руку, як годиться поводитись людині з людиною, що живе на тій же плянеті, під тими ж зорями, оточена тими самими труднощами, терпінями й проблемами, яка шукає розв'язки тієї самої таємниці нашого буття, оточеної нерозгаданою таємницею. . . .

Ясно, що першим жестом, першим голубом миру, першою ознакою, що до нас простягається приятельська рука і що нас взагалі вважається за людей, було б опублікування хоч важливіших частин цього листа з, пропозицією, щоб до вас з такими листами звертались і інші і щоб був нав'язаний правдиво-приятельський, відкритий діялог . . .

Бажаємо вам усього найкращого!

Ваші віруючі читачі.

—x—

Богдан Гасюк

Конференція по Національному Питанню в Совєтському Союзі з точки зору переселення й перемішування населення

5 і 6 грудня 1975 в Колюмбійському університеті в Нью-Йорку відбулася надзвичайно цікава конференція, що розглядала національні проблеми в СССР під кутом перемішування й переселення населення.

Конференція складалася з трьох сесій. Перша сесія складалась із таких доповідей:

1. Оцінка головних чинників національного питання в СССР.
2. Перемішування населення в СССР: основні причини.
3. Національна свідомість і мішані подружжя.

Друга сесія конференції складалася з таких доповідей:

1. Асиміляція, урбанізація й преса — Україна й Білорусь після 1945 р.
2. Становище жінки в совєтських центрально-азійських республіках; Іслам і марксизм і їх вплив на зріст населення.
3. Питання зміни населення в дисидентській літературі.

Остання сесія розглядала такі питання:

1. Схід є захід і захід є схід: перемішування й пересунення населення в СССР і їхній вплив на суспільство.

2. Мовна політика й русифікація мови.
3. Реґіональна розбудова й совєтське національне питання.
4. Вплив демографічних змін на національні процеси в совєтській Естонії.

Автор цих рядків був присутній на останній сесії й тому може оцінювати Конференцію тільки під впливом своїх вражінь з останніх 4-рьох доповідей. Хоч доповіді були добре опрацьовані й звертали на себе увагу своїм стисло-науковим підходом до проблем, то все ж таки виразно накреслились дуже очевидні різниці між американськими науковцями, в Америці родженими, та науковцями народженими в теперішньому Совєтському Союзі.

Тоді як професор Тону Памінґ (молодий професор родом з Естонії, що викладає на Мериленському університеті) точно й ясно вказав на головні причини демографічних змін в післявоєнній Естонії — то інші, в Америці народжені доповідачі намагалися пояснити великі пересунення населення зовсім природніми причинами (як пошук за кращими життєвими обставинами, вищою зарплатою тощо).

Не зважаючи на цей й інші від'ємні моменти, Конференція була незвичайно цікава й дійсно інформативна.

—Х—

З ЖИТТЯ ІСНО

НОВА ІНІЦІЯТИВА Я. СТАСИКА НА ТЕРЕНІ РОБІТНИЧИХ СПІЛОК.

В перших днях грудня 1975 року. Коаліція Жінок Робітничої Спілки **(Coalition of Labor Union Women)** відбула свою річну Конференцію в великій залі — Форд Авдіторіюм — у Детройті, Мічіґан. Присутніх було біля три тисячі делеґаток.

У з'язку з цією Конференцією, Ярослав Стасик член 4. Відділу ОДВУ, звернувся дня 17 листопада 1975 р. листовно до президента Дж. Бредлі і до членів Екзекутивної Ради 160 льокалю Спілки Автомобільних Робітників **(U. A. W., G. M. Tech. Engineer)** з проханням, щоб Екзекутивна Рада й усе членство 160 льокалю в цьому Міжнародньому Році Жінки підтримало протест проти ув'язнення українських жінок як політичних в'язнів російським комуністичним урядом в Україні.

У відповідь на лист Я. Стасика, Екзекутивна Рада 160 льокалю винесла дня 19 листопада 1975 року резолюцію, в якій сказано, що управа згаданого льокалю приєднується до тисяч тих, які протестують проти тяжких репресій і ув'язнень жінок в Україні російським урядом. Цю резолюцію підтримало членство на своїх зборах дня 23 листопада 1975 р. Президент 160 льокалю, Джералд Бредлі, згідно зі згаданами резолюціями, звернувся дня 2 грудня 1975 р. листовно до пані Ольги Мадар, президентки Коаліції Жінок Робітничої Спілки, з проханням, щоб вона й членство організації, яку вона очолює, висловили свій протест проти політичнних переслідувань ув'язнень українських жінок у СССР та висловили свою віру в самовизначення та свободу для всіх народів.

Згаданий вище лист Я. Стасика і лист Бредлі були повністю опубліковані в грудневому числі газети 160 льокалю.

В цій своїй благородній акції Я. Стасик тісно співпрацював з головою Головної Управи Українського Золотого Хреста, пані Марією Квітковською. Пані Квітковська звернулася двома листами до пані Ольги Мадар з проханням виступити в обороні українських жінок-політичних в'язнів в Україні, вияснюючи докладно політичні переслідування в Україні. В додатку до листів, в конференційні течки понад трьох тисяч делеґаток на згадану вище Конференцію вложено, завдяки старанням Я. Стасика, копії листа — летючки, текст якої друкуємо нижче.

Про діяльність друга Я. Стасика на терені робітничої спілки, членом, якої він є, ми вже писали кількакратно. Підкреслюємо ще раз величезні мож-

ливості нашої інформаційної праці на цьому відтинку, який, на жаль, дотепер взагалі не використаний нами. Де ділися наші інші Стасики? Адже робітничі, спілки в ЗСА — наші природні союзники.

December 1, 1975

Dear Delegate,
of the Coalition of Labor Union Women,

On November 17, 1975, Ms. Olga Madar, President of the C.L.U.W. was informed by letter of the plight of Ukrainian Women who have been imprisoned, tortured and deprived in numerous other ways of the most elementary of human rights.

Typical of the harshness and bestiality perpetrated in thousands of cases are the accounts of the following five victims of Soviet terror:

When Iryna Stasiv-Kalynets, for instance, spoke in defense of Ukrainian political prisoners, especially in the case of Valentyn Moroz, she lost her job. In early 1972, she was tried on a charge of "anti-Soviet agitation and propaganda" for which she was sentenced to six years in labor camps and three years in exile. Stefania Shabatura also wrote appeals on behalf of Moroz for which she was sentenced to five years imprisonment and three years exile. Nadia Svitlychna was arrested for her outspoken defense of Ukrainian political prisoners and for refusing to denounce her husband, Danylo Shumuk, after his arrest and sentencing for political activity. She is presently imprisoned in a hard labor camp in Mordovia, serving a four year sentence. Nina Strokata-Karavanska, a microbiologist, was arrested and convicted for "anti-Soviet agitation" because of her protests against the violations of human rights in the USSR and for her outspoken defense of her husband, Svyatoslav Karavansky, also a political prisoner-whom she refused to denounce.

Even during this International Women's Year Soviet authorities sentenced Oksana Popovych, a historian, to Mordovian labor camps for disseminating samvydav (self-published) literature. Her sentence calls for eight years imprisonment and five years exile.

In conjunction with the commemoration of the International Women's Year in 1975, and as an opportunity to concretely manifest our solidarity with and dedication to the principle of guaranteed basic human rights for all women in the world, we ask the CLUW conference delegates to support this cause as follows:

1. Adopt and publicize resolutions demanding amnesty for Ukrainian, as well as all women political prisoners in the USSR.
2. Write to the U.N. Human Rights Commission and to your local Congressmen, the Secretary of State and President Ford demanding the above.

Yours in the Struggle,
Maria Kwitkowsky
MARIA KWITKOWSKY, PRESIDENT
UKRAINIAN GOLD CROSS in the USA

Цей лист був схвалений 160-тим льокалем Об'єднання Автомобілевих Робітників в Дітройті.

Маркіян Фесолович

2,000 ЧИСЕЛ «НАШОГО КЛИЧА»

Біжать роки рік за роком, і числа часопису «НАШ КЛИЧ» уложились у високу гору річників, оправлених у тверді обкладинки. Понад 41 років появи «Найого Клича» — і врешті кругла сума 2,000 чисел. Ці численні річники й поважні дві тисячі чисел збуджують глибоку пошагу до видавців (Управи Т-ва «Відродження») усіх дотеперішніх редакторів і їх співробітників, адміністраторів та головно — читачів-передплатників і жертводавців на пресовий фонд, що увесь час підтримували рідний часопис, не дали йому загинути, допомагаючи йому матеріяльно й додаючи йому снаги поборювати всі перепони й утруднення на його шляху. Велика вдячність належиться всім тим, що підтримують свою українську пресу. Українська преса на чужині сповняє дуже поважну ролю. Вона підтримує при українстві українських еміґрантів, розпорошених по різних країнах інформує їх про українське життя в Батьківщині і у нашому розсіяні, об'єднує, додає патріотичного духа, повідомляє пр наші осяги й також про наші недотягнення. Український часопис не тільки є найголовнішим посередником між усіми українцями, як рідними братами, однією великою родиною, що з'єднана одною кров'ю, мовою традицією предків та однією історією, але він на чужині є також одним з головних середників боротьби з нашим відвічним ворогом — Москвою. А всі знають, що преса є грізним засобом боротьби. Часопис формує в відповідному напрямку публічну опінію й розкриває маску з облудного обличчя ворога.

Усі завдання україннської преси має й виконує від початку свого існування «Наш клич», який минулого року святкував своє 40-ліття а тепер святкує вихід 2,000-го числа. Свої завдання, свою відповідальну працю «Наш клич» продовжує ввесь час не тільки серед українців в Арґентіні, але теж у великій мірі серед українських поселенців Параґваю та Уруґваю, хоч знаходить також шлях до Бразілії, ЗСА, Канади, Европи і навіть Австралії. «Наш клич» на інших континентах нашого земного ґльобу головно передплачують українці, колишні мешканці Арґентіни, які виїхали з цієї країни, шукаючи ширших горизонтів.

«Наш клич» не виходив і не виходить для економічної користи якоїсь видавничої спілки чи хочби Т-ва «Відродження»; він є виявником праці управи Т-ва «Відродження» для потреб його членства та нашої еміґрації на цьому терені. Можливо «Наш клич» не все як слід вив'язувався чи вив'язується із свого важкого й важливого завдання але, в міру здібностей своїх співробітників та видавців, переборюючи труднощі. «Наш клич» про це старався, старається і до цього змагає.

«Наш клич» появився кперше заходом групи національно свідомих одиниць, згуртованих в Українській Стрілецькій Громаді (тепер Т-во «Відродження») в травні 1934 р. як тижневик і вже понад 41 років виходить, досягнувши нині свого **двотисячного числа.** Не зважаючи на те, що цей часопис постав у час найбільшої світової кризи він не заломився, вдержався на поверхні. Вдержався «Наш клич» завдяки національно свідомим читачам і відданим рідній справі патріотам. «Наш клич» вдержався стільки часу тільки тому, що його читачі, УСГ, ОДВУ і вкінці Т-во «Відродження» розуміли його велику виховну, інформативну, політичну й культурно-освітню вартість. «Наш клич» за ввесь час своєї появи серед еміґрації в **Арґентіні ніколи** не зійшов з наміченого раз шляху й увесь час змагав до сповнення наших ідеалів і наснажував ними своїх читачів.

Не зважаючи на часті економічні труднощі, майже постійні для нашої преси. «Наш клич» безперервно виходить рік за роком при матеріяльній та

моральній підтримці й майже безкоштовній, відданій праці його редакторів, адміністраторів та малого гурту повних посвяти співробітників, які довгими роками безплатно пишуть свої статті, не чекаючи й часто не отримуючи навіть скромних слів подяки. Інакше малотиражний часопис, як «Наш клич» (а такими, на жаль, є й інші українські часописи на еміграції), не вдержався б стільки років і не дійшов би до такої високої цифри своєї періодичної появи. **2,000 чисел — це на еміграції неабияке досягнення, значний успіх.**

Здається, що тепер, коли ми святкуємо з піднесенням і гордістю появу двотисячного числа «Нашого клича», цей наш часопис проходить чи не найважчий досі період свого існування. Бо в час, коли доплив свіжої еміграції з України майже цілком увірвався, коли ряди передплатників безустанно маліють, бо силою природних законів відходять на той світ, коли багато українців — патріотів зневірюється важкими для нас політичними потягненнями сильних цього світу, коли неодин з нас чомусь з роками, далеко від рідного грунту, знесилюється, байдужіє, коли свіжих передплатників через безупинну й невідхильну, хоч повільну, асиміляцію майже не прибуває, економічна криза, безустанна інфляція в світі, особливо підкреслена тут, в країні нашого поселення, світовий брак паперу, (майже катастрофальний), високе подорожіння поштових оплат, застрашуючі кошти друку — все це разом є важкою хресною пробою для «Нашого клича». В таких умовинах часопис зможе вдержатися, як і в своїх початках тільки при жертвенній допомозі наших товариств і всіх нас.

А часопис мусить вдержатися, бо він є доказом, що духом ми ще живі, маємо й хочемо здійснювати наші ідеали, з яких найголовніший — те незалежність нашої Батьківщини, що в нас ще не опали безсильно руки, що в нас тліє ще жарина святого вогню — любови до Батьківщини, що ми ще маємо сильну волю й бажання щось творити, будувати й до чогось змагати.

Часопис — це доказ живучости народу й вияв моральної сили цього народу. Тому дальше вдержання рідного часопису, в даному випадку «Нашого клича» — наша найбільша потреба й національний обов'язок. Обов'язок, до якого нас примушує патріотизм, з рядом проблем, які переживає тепер український нарід. А до українського патріотизму, боротьби за звільнення Батьківщини, нас закликають наше славне минуле, наші великі українські мужі й тверда постава сучасних борців за Самостійну й Соборну Українську Державу там, у Рідному Краю, — Вячеслава Чорновола, Валентина Мороза, Василя Стуса, Святослава Караванського та інших.

—X—

ВІСТІ З УКРАЇНИ

ЗАПОВІДАЮТЬ НОВІ РЕПРЕСІЇ В УКРАЇНІ В ЗВ'ЯЗКУ З ОБМІНОМ ПАШПОРТІВ

Стокгольм (УІС «СМОЛОСКИП»). Сюди дісталися інформації про нову пашпортну систему в СССР в тому числі й в Україні. Згідно з одержаними з України інформаціями, обмін пашпортів починається в СССР 2 січня 1976 року й буде тривати до 1981 року. Обмін цей є в основному спрямований на боротьбу з рухом опору в Україні й інших національних республіках СССР. Хоч нові пашпорти буде видавати Міністерство Внутрішніх Справ (МВД), основну контролю в політичних справах і рекомендаціях затримує Комітет Державної Безпеки (КҐБ). На цьому тлі, згідно з одержаними тут інформаціями, дійшло до зудару між головою КҐБ в Україні В. В. Федорчуком і Міністром Внутрішніх Справ (МВД) УССР І. Х. Головченком.

В Києві поширилася вістка, що В.

Федорчук закинув І. Головченкові, який є рівночасно членом Спілки Письменників України й співавтором (разом з О. Мусієнком) відомої книжки «Золоті ворота» (появилася в Києві в 1962 році) — націоналістичний ухил у цій книжці — «ідеалізацію» ролі деяких українських націоналістів, які прибули до Києва в 1941 році після відступу Червоної Армії. Книжка ця, хоч не була піддана офіційній критиці, на вимогу В. Федорчука була знята з кінцем 1975 р. з бібльотек України й вилучена з обігу.

Конфлікт між В. Федорчуком й І. Головченком, двома найбільш відданими політиці Москви в Україні наставниками, заповідає чистку в органах МВД і навіть можливість усунення самого Головченка. Щоби запобігти цьому, І. Головченко підготовляє видачу пашпортів в Україні зі своєрідною кампанією проти руху опору, яка має супроводитись самокритичними виступами колишніх учасників українського підпілля та засудження їхнього минулого. Ідуть посилені намагання "людей Головченка" довести до покаянних заяв хоч декого з теперішніх українських політичних в'язнів.

В 1960-их роках, коли І. Головченко займав великі позиції в органах КГБ, він уславився своїми методами психологічних тортур, які довели деяких визначних учасників українського підпілля до покаянних заяв, зокрема тих, які вже булп відбули своє ув'язнення або які були амнестовані в 1957 році.

Щоби одержати новий пашпорт, кожна, зокрема репресована колись особа, мусить відбути розмову з МВД, а, на вимогу Федорчука, також із представниками КҐБ.

Тут одержано опис нового пашпорту: він відрізняється від попереднього своїм малиновим кольором. На титульній обкладинці золотими літерами видрукований герб Совєтського Союзу. Під гербом напис російською мовою "паспорт", а зверху «СССР».

Пашпорт, згідно з новою постановою, призначений на ціле життя людини: в ньому МВД буде лише вклеювати фотографію власника в його 16, — 25 — і 45 — річному віці.

Без пашпорту людина не може ані приписатись в жодній місцевості СССР, ані подорожувати, ані одержати працю. Стримання чи відкладення видачі пашпорту репресованим і звільненим з ув'язнення особам має бути новим засобом шантажу й репресивних заходів супроти інакше думаючих.

—X—

СПРОСТОВАННЯ

Прошу ласкаво хв. Редакцію «С. У». помістити на сторінках Вашого Журналу слідуюче спростування:

У вереснево - жовтневому числі «С. У». Був надрукований "спогад" п. Т. Марценюка, в якому він описує атентат на добре мені знаного св. п. о. Павла П'ятаченка і його причини. Тому, що той спогад абсолютно не згідний з правдою, я хочу подати спростовання.

Мені не відомо, що о. Павло був старшиною Білої Гвардії, ані що він був на службі польської розвідки, ані що він був у рядах ОУН. Натомість мені відомо, що він був капеляном військ УНР., брав участь у Зимовому поході був нагороджений орденом Залізного Хреста, був одним із основних промоторів організації й переведення Українського Церковного З'їзду 1927 р. в Луцьку і належав до перших українізаторів Українських Православних Церков на Волині. Зі змісту видно, що авторові спогаду цілком не є знаною причина атентату, і він хапає її з повітря. а дійність виглядала так,

Св. п. о. Павло П'ятаченко був на парафії в С. Жидичині біля Луцька. В 1933 р. місцева клітина ОУН, вислала йому листа з проханням скласти на бойовий фонд організації певну суму грошей. По одержані того листа, о. Павло міркував кілька днів, що ро-

бити, бо не знав, чи той лист дійсно надіслала ОУН, чи може його провокує польська поліція. По довгій надумі, він рішив, що то є провокація з боку поліції, і, щоби довести, що він не має нічого спільного з ОУН, передав того листа на місцевий постерунок. Виявилось, що його припущення було хибне, а поліція, маючи в руках такий матеріял, зробила засідку й заарештувала 4-ох хлопців, що прийшли в означене місце одержати гроші. Тих заарештованих прокуратура обвинуватила за приналежність до ОУН, і вони дістали по чотири роки вязниці.

В Жидичині витворилася після засудження хлопців неможлива атмосфера, і о. Павло вирішив залишити ту парафію. В той час у с. Піддубцях я звернувся до відповідних духовних чинників, щоб до нас призначили о. П. П'ятаченка, що й було зроблено.

Ранком, в день Зелених Свят 1935 р. було виконано атентат на о. Павла. Його знайшли застріленого в виходку, але не вкинено в яму, як твердить п. Т. Марцинюк, бо думаю, що такий вчинок був би негідний боєвикові ОУН. Наслідок того атентату був сумний. На протязі 24-ох годин було заарештовано 11 осіб, в тому числі й мене. Поліція нас била до того ступення, що один з заарештованих по виході помер, бо мав відбиті нирки, а другий мав перебитий хребет. По якомусь часі, через брак доказів, нас із вязниці звільнено, а атентатчика, при намаганню виїхати з Волині, по трьох місяцях переховування, застрілила польська поліція на Ковельському двірці. Так виглядала справа атентату на о. Павла П'ятаченка, і такі були наслідки.

С. Кротюк.

—X—

На пресовий Фонд «С. У». зложили:

ЗСА:

Роман Яшкевич	15.00 дол.
Евген Кульчицький	10.00 дол.
Д-р. Б. О. Шебунчак	10.00 дол.
Степан Паньків	10.00 дол.
Л. Смеречинський	10.00 дол.
В. Зелез	5.00 дол.
Б. Гадзевич	5.00 дол.
М. Кавка	5.00 дол.
Микола Новак	5.00 дол.
Ольга Кузів	5.00 дол.
Ілія Павліш	2.50 дол.
Василь Марущак	2.00 дол.
Микола Личик	2.00 дол.

Канада:

В. Верига	10.00 дол.
Михайло Байрак	5.00 дол.
Павло Дуда	5.00 дол.
М. Гетьманчук	5.00 дол.
В. Захарчук	1.00 дол.

Щиро дякуємо!

***

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

У статті «З діяльности 2-го Відділу ОДВУ в Чікаґо», в «Самостійній Україні» за листопал і грудень 1975 року, з вини автора закралися такі неточності :

На сторінці 52, внизу, в розділі під числом 2, надруковано: Галина **Шаповал,** а має бути: Галина **Петренко.**

На сторінці 53, у розділі під числом 3, надруковано: На Конгресі Міжнародного Союзу **Українок,** а має бути: На Конґресі Міжнародного Союзу **Жінок.**

Шановних читачів прошу про вибачення.

Присутній.

—X—

З ДОКУМЕНТІВ ЧАСУ

ДВІСТІ РОКІВ ТОМУ ТЕМРЯВА ЗРУЙНУВАЛА ДИВОВИЖНИЙ УТВІР ЕВОЛЮЦІЇ — СІЧ ЗАПОРІЗЬКУ

Дружнє послання Олеся Бердника юним українцям: «Ми утверджуємо Україну Духу, Україну Розуму, Україну Серця!»

Гельсінкі (УІС «СМОЛОСКИП»). Сюди дістався з України новий самвидавний документ — дружнє послання відомого українського письменника Олеся Бердника під заголовком «ОСНОВИ СІЧІ ВОГНЯНОЇ».

Олесь Бердник перебуває тепер в Києві, є постійно репресований органами КҐБ. Він є палким проповідником народження Української Космічної Республіки. В його розумінню космічна республіка — це **духова** республіка.

Новий самвидавний документ має дату 16 червня 1974 р. і він щойно тепер дістався на Захід з України.

Нижче подаємо повний текст цього послання О. Бердника:

"Основи Січі Вогняної.

(Юним Українцям, Дітям Космічної України — дружнє послання).

Вам, Синам і Дочкам коханої України-Матері, вам, шукачам небувалих шляхів серед гуркоту земної битви, вам, будівникам Небесної Республіки — найщиріше вітання !

Двадцятий вік стверджує небувалу ще на планеті реальність — народження Націй з географічно-економічних обмежень у Небо Свободи. Дух України та її Сестер-Народів знемагає в безглуздій круговерті примітивних інтересів, достойних хібащо людей Кам'яного віку. Народилося і визріває покоління дітей, котрі жадають небувалих шляхів у сфері розуму, дії, почуття, — таких шляхів, які б підтвердили космічну місію Людини.

Проголошення Української Духової Республіки, а з нею інших Вселенських Народів — це перші кроки славетного походу Людства у незмірність досягнень і радости. Вам, кохані Діти, належить з б а г н у т и чудо Нової Стежини Свободи й своїми руками та серцем розкривати його для Світу, як пуп'янок розкриває перед очі Неба красу прихованої в ньому квітки.

Двісті років тому Темрява зруйнувала утвір Еволюції — Січ Запорізьку. Вороги знали, на що здіймали руйнівний меч! Існування Твердині Свободи, Мужности, Вірности, Побратимства серед океану рабства й приниження, неуцтва й вічного страху б у л о п е р е п о н о ю до поневолення народів, до їх приниження, до створення колоніяльних імперій. Проте, знищивши Січ Земну, ворогам не вдалося знищити Січ Духову, Січ Казкову, Січ Легендарну. Вона воскресла з гробу, як Христос, одяглася в тіло пісенне, казкове, загриміла на ввесь світ устами Гетьмана Вогняного Слова — Кобзаря і нині п о в е р т а є т ь с я на Землю, щоб утвердити своє буття НАВІКИ.

Сьогодні творить Н О В А С І Ч — С І Ч В О Г Н Я Н А.

Вам, улюблені Діти, належить формувати Полум'яну Фортецю Свободи — тепер уже за Програми Духу. Крізь ті пороги не перейде жодна ворожа потуга, жоден напасник.

Чому ми обираємо назву ВОГНЯНА СІЧ ?

Бо всі інші стихії вичерпують себе й міняють суть, замерзаючи, випаровуючись розтікаючись серед інших стихій, і лише вогонь незмінний в своїй основі, даючи рух і життя світам. Такими станьте й ви, Діти України, — стихійно вогняними!

Чому своє об'єднання Духу ми називаємо Січчю? Бо козацтво, як ніде в світі, самовіддано любило й відстоювало волю протягом сотень років. Ми — спадкоємці незміряного подвигу тих Лицарів Волі ! Станьте такими, як наші казкові звитяжці — козаки у відстоюванні Космічної України !

Формуйте Зоряний Легіон — духове військо Небесної Республіки України. Ваша зброя — невмирущий

дух. Ваші щити — гарячі синівські серця. Ваші походи — у Країну Знання, Любові, Свободи. Ваші звитяги — нещадний бій з силами темряви, ненависті, рабства, приниження, зради, смерти.

В кожній сфері вашої земної діяльности пам'ятайте: ви — Лицарі Зоряного Леґіону Вогняної Січі. Станьте достойні цього покликання ! Очі Матері-України дивляться в ваші серця !

Ось вам пам'ятка на дорогу, кохані Діти, на шляхи Подвигу й Безсмертя.

—X—

ПАМ'ЯТКА ЛИЦАРЕВІ ВОГНЯНОЇ СІЧІ

Твоя В і т ч и з н а У к р а ї н а не лише на землі, в географічно- економічних обмеженнях. Її корінь — в землі. Її дух — у Безмірі. Її почуття — у невичерпности творчого подвигу.

Ти, Лицарю, неси дух своєї Матері у всіх світах — видимих і невидимих, відстоюючи в герці з темрявою невмирущу суть Космічної України.

Т в і й д у х н е в м и р у щ и й. Тому для тебе будь-яка дія в ім'я Вітчизни не страшна. Віддавши в герці, на шляху пошуку свій тимчасовий тілесний вияв, ти стверджуєш Україну -Матір у неосяжності і сам народжуєшся з її духового лона в Новий Світ.

Н а ш а з б р о я — сила духу, розуму, творчости. Крицеві шаблі ламаються. Вогняні — незламні ! Ворог, вражений шаблею земною, знову воскресне в іншій добі, як казковий дракон, щоб поневолити тебе. Ворог, вражений шаблею Духу, або зникає навіки, або стає твоїм Другом.

Т и — в і л ь н и й. В'язниця тіло, важкі умови життя, несприятливі обставини - лише хвилі океану буття, в якому ти пливеш до Берега Істини. Твій дух стає над тими стихіями. Твоя мета — невичерпна ! Вона — це ти, твій незміряний дух, що прагне повної розкованости. Ніщо плинне хай не зупинить тебе.

К л и ч Д і т е й С в о б о д и! Буди сплячих ! Хто збагне, хто відгукнеться радісно — той Син Вогняної Січі ! Хто відвернеться — той спить навіки. Залиш його в небутті.

Наша мета — визволення Духу з полону відносности й рабства. Є лише єдина цінність, заради якої варто змагатися і йти на смерть: н а ш а б о ж е с т в е н н а с у т ь. В ній усе: наша леґендарна історія, наше знання, наша любов, наші батьки й прабатьки, наші прагнення й почуття, наша Мати-Україна, наші Брати — дружні Нації Світу, вся Зоряна Безмірність.

Твоя Сім'я, Лицар'ю, — Сини Космічної України й інших Зоряних Націй, котрі йдуть поруч з тобою в Країну Свободи.

Н а ш М а г н і т — кільце Героїв, які зруйнували стіну рабства і вказали Людству Світ Краси й Любови. Христос, Будда, Тарас, Леся. Сковорода, Джордано, Уітмен, Ґанді, Леонардо, безліч повстанців за свободу, безліч матерів, котрі в муках давали нам життя й розум, безліч безіменних воїв, що лягли в стінах захищаючи Волю.

Полум'яний потік їхньої мрії несе нас до Великого Небесного Народження, заповіданого з правіку. Ні сім'я, ні держави ні ідеології, ні догми, ні павутина звичок не утримають нас ! Ми стверджуємо в часовому — вічне, у тлінному — нетлінне, у земному — духове !

Ми утверджуємо Україну Духу, Україну Розуму, Україну Серця — навіки, до нескінченности, на радість світам ! Ми схиляємося з любов'ю перед священним лоном, котре породило нас, перед Лоном Творчости, й Подвигу й Надхнення ! Ми утверджуємо Синівським Правом Вогняну Січ як Братерство Духовних Воїв для оновлення Землі !

Н а ш П р а п о р — вічна емблема — МАТИ З ДИТЯМ У КОЛІ СОНЦЯ на блакитному тлі Неба.

Б'ють Літаври Духу, кохані Діти !
Поспішайте до Вогняної Січі !
Радість світа !

16 червня 1974 року.

Олесь Бердик."

Річна передплата 10 долярів
Ціна 1.75 долярів
Видається шість разів в рік

Printed by:

UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING and PRINTING CO., INC.
2315 West Chicago Avenue — Chicago 22. Ill., USA — Telephone: AR 6-0066